

ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ
ລາວ
ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ
ມາຮັດວຽກ

ຂ້ອເສນອເສີງນໂຍບາຍ ເພື່ອຄວາມປປອງດອງ ໃນສັງຄມແຕກແຍກຮ້າວສຶກ

POLICY RECOMMENDATION
FOR RECONCILIATION IN DEEP DIVIDED SOCIETY

ມີຕົວດູລວັກີ ຝາຍວິໄລທີຕະຫຼາດ ອຸນຕູກ ທ່ານ ທ່ານ ດຳລົງ ມີຕົວດູລວັກີ ຝາຍວິໄລທີຕະຫຼາດ ອຸນຕູກ ທ່ານ ທ່ານ ດຳລົງ ມີຕົວດູລວັກີ ຝາຍວິໄລທີຕະຫຼາດ ອຸນຕູກ ທ່ານ ທ່ານ ດຳລົງ ມີຕົວດູລວັກີ ຝາຍວິໄລທີຕະຫຼາດ ອຸນຕູກ ທ່ານ ທ່ານ ດຳລົງ

ໂຄທນ ວາງທະນາຖາວອນ | ພັທທີ່ ນາຄາວຸໄຮຣຕົນ ຤່າຍຊ້າຍ ຊ້າຍສຸງໂດກຄລ ເຊິ່ນ

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความปรองดองในสังคมแตกแยกร้าวเล็ก

Policy Recommendation For Reconciliation in Deep Divided Society

میتدولوکی فاسیلیتاسی اونتوق فمولیهن فرسیسیهں دالم مشارکت

บรรณาธิการ: โภคท์ อารียา

ผู้เขียน: พัทธรีรา นาคอุไรรัตน์ ชัญชัย ชัยสุขโภคล

เลขรหัสประจำหนังสือ: ISBN 9786165884105

พิมพ์ครั้งที่ 1: พ.ศ. 2564

จำนวน: 600 เล่ม

รูปเล่ม: อธิชา ดาวอิ

ออกแบบปก: ทัตพงศ์ รัตนพันธ์

ภาษาอักษร: ไทย จีนท่าเรื่อง อังกฤษ เวลาแจ้ง

โดยทุนสนับสนุนจาก มหาวิทยาลัยมหิดล 2563 โครงการขับเคลื่อนนโยบายชี้นำสังคม

“เพื่อนรักต่างศาสนា: ผู้นำกับการถักทอดสันติภาพและความปรองดองในสังคมไทย”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัทธรีรา นาคอุไรรัตน์ หัวหน้าโครงการ

จัดทำโดย: พัทธรีรา นาคอุไรรัตน์

สถาบันสิทธิมนุษยชนและสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

999 อาคารปัญญาพิพัฒน์ ศาลายา นครปฐม 73170

โทร. 02-4410813-5 www.ihrp.mahidol.ac.th

พิมพ์ที่: เอส.เค.เอส. อินเตอร์พริ้น

16 ซอยมาเจริญ 1 แยก 3 แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม

กรุงเทพฯ 10160 โทร. 02-8120597, 098-2577319

สถาบันสิทธิมนุษยชนและสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล

ข้อบรรณาธิการ

ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม แต่ความแตกต่างไม่จำเป็นต้องทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรง เว้นแต่จะหยິบยกความแตกต่างนั้นมาเป็นประเด็นทางการเมือง ศาสนามีบทบาทสำคัญเป็นพิเศษต่อความขัดแย้ง เพราะอาจถูกใช้เพื่อเร่งเร้าให้เกิดอารมณ์รุนแรงได้ถ้าหากว่าศาสนาถูกเบี่ยงเบี้ยน ในทางตรงกันข้าม ศาสนาสามารถช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง ได้เช่นกัน เมื่อต่างฝ่ายต่างทำตามคำสอนและปฏิบัติต่อกันด้วยใจอันอ่อนโยนและด้วยเมตตาจิต

อาจารย์พัทธอรุณ นาคอุไรรัตน์ได้ให้ความสนใจในประเด็นศาสนา กับการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเริ่มจัดทำโครงการ “สานเสวนาผู้นำศาสนา” ขึ้นมา ก่อน และมีข้อค้นพบว่า นอกจากจากการพูดคุยกันแบบไปต่อไปที่เรียกว่าการสานเสวนาแล้ว ยังควรมี “การสานเสนาภาคปฏิบัติ” หมายถึงการร่วมกันทำกิจกรรมภาคสนาม เพื่อลดช่องว่างด้วย แต่กิจกรรมร่วมกันนั้น ควรเริ่มจากกิจกรรมที่ไม่ส่อคุก ใจซุမชนของทั้งสองศาสนาที่มีความระ segregate กิจกรรมที่ร่วมกันทำได้ดี เพราะเป็นกลางทางการเมือง มีอาทิ กิจกรรมด้านสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น

สืบเนื่องจากโครงการสารสนเทศดังกล่าว อาจารย์พัทธิรีราได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ “บทบาทผู้นำศาสนา กับการสร้างสันติภาพในชัยแดนใต้ : ศาสนาสัญจรสุสขภาวะ” และเริ่มให้ความสนใจไม่เดลเพื่อรณรงค์ “อิหม่ามมุ罕มัด อาชาฟ้า และศานาเจริญเจมส์ ภู腴” ซึ่งเคยทำที่กันด้วยอาฐรในในจีเรีย แต่ต่อมาสามารถกลับสู่คำสอน จึงหักห้ามความเกลียดชังและหันมาทำความรู้จักคุณเคียง จนเป็นเพื่อนรักที่ช่วยกันพื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนทั้งสองศาสนา

ในระหว่างนั้น ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้ได้รับผลกระทบในทางลบจากการแพร่ระบาดของโควิด – 19 เช่นการตั้งข้อรังเกียจ ว่าความลaidym สลิมที่คืนถิ่นจากการไปทำงานที่มาเลเซีย จะเป็นกลุ่มก้อนแห่งการระบาดได้ ขณะที่ขบวนการบีอาร์เอ็นประกาศหยุดกิจกรรมเพื่อให้กลไกของรัฐรับมือกับโรคระบาดได้เต็มที่ แต่ฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่ยังทำการปิดล้อมตรวจค้นตามหน้าที่ต่อไปโดยมีการสูญเสียชีวิตในบางครั้ง

อย่างไรก็ได้ การแพร่ระบาดของโควิด – 19 ได้เน้นให้เห็นบทบาทการสร้างความปรองดองของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายว่า บุคลากรเหล่านี้เป็นผู้ที่ทำงานจรรยาบรรณแพทย์โดยไม่เลือกปฏิบัติ และท่ามกลางความขัดแย้งที่แผลคอม พากเขายังต้องปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law) ด้วย

อาจารย์พัทธิรีราและอาจารย์ชาญชัย ชัยสุขโภคลึงจึงร่วมกันจัดทำโครงการ “เพื่อรณรงค์ในสังคมไทย : ผู้นำกับการถก tho สันติภาพและความปรองดองในสังคมไทย” ตามโมเดลของในจีเรียโดยใช้ประเด็นสุขภาพเป็นประเด็นขับเคลื่อน โครงการมีข้อค้นพบว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามพื้นที่ โดยการอุ่นใจจากพื้นที่ของตน ช่วยให้รู้สึกปลอดภัยในการแสดงออกมากขึ้น การระบาดของโควิด – 19 เป็นอุปสรรคก็จริง

แต่ก็เป็นโอกาสแสดงความห่วงใยและไม่ตรึงติดโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางความเชื่อด้วย มีการส่งข้าวของ เช่น อุปกรณ์ป้องกันไวรัส ถุงยังชีพ เพื่อช่วยเหลือกันในยามยาก ผู้จัดทำโครงการฯ มั่นใจว่า งานด้านสุขภาพท่ามกลางความขัดแย้งมีผลให้เกิดความประองค์ได้ จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านความประองค์ดังนี้ สถาปนาการรอบคิด “สุขภาพเพื่อสันติภาพ” สร้างบรรยากาศประองค์โดยจัดให้มีพื้นที่ปลอดภัยในการพูดคุย ซึ่งริเริ่มได้ในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับชุมชนที่สามารถพึ่งพาอยู่ในท้องถิ่น ที่มีอยู่เดิม ส่วนในระดับกว้าง ควรนำเสน�建議การรอบคิด “สุขภาพเพื่อสันติภาพ” รวมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์การส่งเสริมสุขภาพที่เป็นการเกื้อกูลกัน

ขอขอบคุณผู้เขียนซึ่งนำเสนอการรอบคิดและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการอาชันและการแบ่งแยกด้วยการริเริ่ม สร้างสรรค์ โดยหวังว่าผู้อ่านจะคร่ำครวญชวนคิดในเรื่องกุศลlobay การประองค์ให้เกิดเป็นมรรคผลต่อไป

โภท วรรธนะอิกร
บรรณาธิการ

ឧបនគរបៀវត្ស

ความขัดแย้งรุนแรงถึงตายที่สร้างความแตกแยกร้าวลึกในสังคมไทย สะท้อนผ่านอาการบาดเจ็บเรื้อรังที่ชายแดนใต้ ลุกมาเป็นขบวนการสร้างความไม่สงบทางศาสนา ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม มาจนถึงความแตกร้าวแบ่งฝักฝ่ายในสังคมไทยทางอุดมการณ์และจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันนั้น เป็นผลมาจากการที่สังคมไทยไม่มีการตอบบทเรียนเพื่อการเรียนรู้สาเหตุแท้จริงของความขัดแย้งและแก้ไขเปลี่ยนแปลงเบลี่ยนในระดับการคุนรู้ของคน ทั้งไม่จำกัด รวมถึงฝ่ายรัฐ ให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกขึ้นได้ใหม่ ผลกระทบต่อสุขภาพที่เกิดขึ้นแก่สังคมไทยจึงมีเช่นเดียวกับความสัมพันธ์ที่ประบากบากจะประสาน

“สันติภาพและความปรองดองในสังคม” เปรียบเสมือนกับการมีสุขภาพองค์รวมที่ดี ผู้คนในสังคมมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความเสมอภาคและเป็นมิตรกัน MacQueen and Santa-Barbara (2000) กล่าวไว้ว่า สมรรถนะและความขัดแย้งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงโดยตรงต่อร่างกายจากการยิง การวางแผนเบิด หรือการทำให้บาดเจ็บหรือเสียชีวิต นอกจากนี้ ยังทำให้ระบบเศรษฐกิจและระบบกลไกความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทางสังคมเสียหาย ส่งผลกระทบต่อระบบการดูแลสุขภาพของรัฐและสังคมไปด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จะเห็นได้ว่า สุขภาพและ

สันติภาพนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยตรง นอกจาจนี้ งานวิจัยของ พัทธรีชา นาคอุ่รัตน์ และโภท� อารียา (2564) ชี้ให้เห็นบทบาทของผู้นำ ศาสนาที่ลูกขึ้นจับมือกันทำงานบนฐานมิตรภาพแบบเพื่อนรักข้ามศาสนา เพื่อสร้างสันติภาพและความปรองดองในสังคม โดยใช้ประเด็นทางสุขภาพ เป็นเครื่องมือในการถักทอและพื้นฟูอย่างความสัมพันธ์ให้เข้มแข็งและ ยึดหยุ่นเพียงพอต่อการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างอย่างเข้าใจ ให้เกียรติ และเคารพต่อทุกเสียง ไม่ติดกับดักความเกลียดชังและการมองเห็นกันเป็น ศัตรู พร้อมสร้างวัฒนธรรมแห่งการสนทนain ในประเด็นปัญหาเชิงลึกอย่าง เข้าใจถึงความจริงแก่นแท้ที่เป็นสาเหตุของความแตกแยก และพร้อมแปลง เปลี่ยนให้เป็นความปรองดอง

เพื่อให้งานขับเคลื่อนขึ้นนำไปสู่การสร้างสันติภาพและความ ปรองดองได้ผลลัพธ์ในสังคมไทย คณะทำงานของโครงการฯ จึงมีข้อเสนอ เชิงนโยบายดังต่อไปนี้

1. การสถาปนาชุดความรู้และกระบวนการสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ที่เป็น “กระบวนการ”(Process) มีใช่แค่ “เทคนิค”(Technic) อย่างเป็นระบบของครรภ์โดยใช้ฐานคิด “สุขภาพเพื่อสันติภาพ” ส่งเสริม งานค้นคว้าวิจัยตลอดบทเรียนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อป้องกันมิให้วงจรความรุนแรงวนกลับมาทำลายสันติภาพและ ความปรองดองในสังคมได้อีก

2. การสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เกิดการปรองดองด้วย การสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพและความปลดปล่อย ลดเงื่อนไขที่เป็น อุปสรรค และส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันระดับสูงของแต่ละ ศาสนา (inter-institutional religious collaboration) ทั้งระดับชาติและ ระดับจังหวัด

3. การเปิดพื้นที่สำหรับการฟื้นฟูความสัมพันธ์ในพื้นที่ความขัดแย้งร้าวเล็ก โดยใช้กระบวนการสารสนเทศพูดคุยและฟังกันด้วยใจเพื่อแสวงหาทางออกที่เป็นสันติภาพและความยุติธรรมที่เป็นธรรมอย่างต่อเนื่อง

4. การสนับสนุนกระบวนการสร้างสันติภาพและความปรองดองโดยอาศัยทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน กระจายอำนาจ และทรัพยากรสนับสนุนกิจกรรมและกระบวนการสร้างสุขภาวะสันติภาพ และความปรองดองจากชุมชนฐานรากในหลากหลายรูปแบบ

5. การสร้างพื้นที่สื่อสารสันติภาพที่หนุนเสริมกระบวนการปรองดอง สร้างพื้นที่ ช่องทาง และกระบวนการสื่อสารสันติภาพบนฐาน การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์เพื่อหนุนเสริมบรรษักาศ และกระบวนการสร้างสันติภาพและความปรองดอง

Executive Summary

Deeply divisive and deadly conflicts in Thai society, whose effects are seen not only in chronic injuries as well as in subsequent movements to create religious, ethnic, and cultural hatred in the Deep South provinces but also seen in the political division and ideological polarization, stem from the fact that we have not learned about their root causes nor about how to prevent their recurrence. Therefore, the impacts on the wellbeing of our society are not simply having injuries and death but also long-lasting wounds, trauma, and fragile relationships that are difficult to reconcile.

On the other hand, “Peace and harmony in society” are similar to holistic wellbeing, and to good relations, equity, and empathy among people. MacQueen and Santa-Barbara (2000) argued that war and conflict that involve shooting, bombing, injuring, killing, etc. have direct effect on physical health, disrupt economic system and social mechanism, thus inevitably affect healthcare systems at the state and societal levels.

We can see that health and peace, or the lack thereof, are closely connected. Furthermore, Narkurairattana and Arya (2021) showed that religious leaders can play important roles in

actively working together as “Interfaith Buddy” to build peace and reconciliation especially in the Deep South. In this respect, they could take health initiatives to restore and reweave the web of relationship so that it becomes robust and resilient. In such case, people would live together empathetically, despite their differences, being respectful of each other voice; they would go beyond the traps of hatred and enemy image to embrace the culture of dialogue on deep issues, they would get to the essence and root causes of divisive conflicts and eventually be able to transform them to their mutual benefit.

To improve the work on peace and reconciliation in Thai society, the project team would like to propose five policy recommendations as follows:

1. Establishing “Health for Peace” as a Body of Knowledge: “Health for Peace” is to be constituted not only as a body of knowledge but also as systemic and holistic processes on reconciliation surpassing mere technical approaches. Actions needed include the promotion of participatory researches especially on lessons learned from multiparty intervention to prevent the resurgence of violence that would destroy peace and reconciliation again and again.

2. Creating an Environment Conducive to Reconciliation: the environment of freedom and safety is crucial for reconciliation. Actions needed include inter-institutional religious collaboration at both national and provincial levels.

3. Initiating Deep Dialogue Platforms: in the quest for just and equitable solutions to seemingly incompatible

demands, platforms for reconciliation in deeply divided areas are required especially those that use continuing dialogue process with deep and heartfelt listening.

4. Using Grassroots Communities Approach: socio-cultural capital at local communities could be put to good use in strengthening peace and reconciliation process. Such policy should be accompanied by the decentralization of decision-making power and fair distribution of resources to support various peace and health activities up from grassroots communities.

5. Supporting Peace Journalism: to promote journalism that supports the reconciliation process. Such journalism should be based on Transformative Learning (TL) that nurtures the atmosphere of peace-building and reconciliation.

ดำเนินการ

ข้อเสนอเชิงนโยบายเล่มนี้เกิดขึ้นได้ด้วยมหาวิทยาลัยมหิดล ตระหนักถึงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาภารกับการทำหน้าที่รับใช้และชี้นำสังคมไปในทิศทางที่พึงประสงค์และเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติจึงได้ให้การสนับสนุนทุนสำหรับดำเนินโครงการและติดตามให้กำลังใจและคำชี้แนะที่เป็นแรงบันดาลใจให้คณะทำงานเสมอมา และยังได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้เข้าร่วมโครงการทุกรูป/คนอย่างดีเพื่อร่วมกันถักทอกเลี่ยว สายใยแห่งความปรองดองสมานฉันท์ให้แข็งแรงและยั่งยืนเพียงพอต่อ การขับเคลื่อนต่อไปข้างหน้า

แม้ว่ากระบวนการสร้างความปรองดองในสังคมไทยอาจจะยังไม่หยั่งรากลึกลงในผืนแผ่นดิน แต่อาศัยจุดเริ่มต้นจากการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยและผู้เข้าร่วมโครงการทุกรูป/คนนั้นเอง กล่าวได้ว่าเชื้อแป้งแห่งความปรองดองได้รับการบ่มเพาะขึ้นแล้ว และมุ่งหวังจะเห็นการเติบโตอย่างทวีคูณในอนาคตอันใกล้หากว่าได้รับการสนับสนุนจากทางนโยบายของรัฐ และภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นและด้วยทั้งใจที่ปราณາดีต่องอย่างจริงใจ

ความสำเร็จทั้งปวงที่เกิดขึ้นในระหว่างทางขออุทิศแด่เหยื่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงอย่างอยุติธรรมทุกคน และขอให้ได้รับการชดเชยเยียวยาและฟื้นคืนศักดิ์ศรีและความเป็นธรรมในเร็ววัน.

ขอความสันติจงมีแด่ทุกท่าน

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	[1]
บทสรุปผู้บริหาร	[4]
Executive Summary	[7]
คำนำผู้เขียน	[10]
สารบัญ	[11]
เกร็บนำ.....	1
สภาพปัจจุบันสังคม.....	3
สถานการณ์ครอบครัวและความแตกแยกร้าวเล็ก.....	10
กรอบคิดทฤษฎีและการปฏิบัติการ	
สุขภาพ สันติภาพ และความปรองดอง.....	13
เพื่อนรักต่างศาสนาและการปรองดอง.....	15
การปฏิบัติการ.....	21
ข้อเสนอเชิงนโยบาย	
ข้อเสนอ 1.....	24
ข้อเสนอ 2.....	26
ข้อเสนอ 3.....	28
ข้อเสนอ 4.....	28
ข้อเสนอ 5.....	29
เอกสารอ้างอิง	30
ภาคผนวก.....	34

เกริ่นนำ

สืบเนื่องจากคณะกรรมการส่งเสริมบริการแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งมี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นหัวหน้า ได้เข้าควบคุมอำนาจการปกครอง ประเทศ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 และได้กำหนดแผนที่เดินทาง (Road Map) ของการบริหารประเทศในระยะที่ 1 คือ “จะต้องเร่งดำเนิน การในเรื่องความปรองดองสमานฉันท์ให้เร็วที่สุด ในกรอบระยะเวลา 2-3 เดือน เริ่มต้นด้วยการจัดตั้งศูนย์ปรองดองสमานฉันท์เพื่อการปฏิรูป ทั้งใน ส่วนกลางและระดับพื้นที่ เพื่อลดความขัดแย้งในสังคม ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด โดยจัดให้มีความคิดเห็นแตกต่าง กันได้พบปะพูดคุย เพื่อหาแนวทางร่วมกันโดยปราศจากความขัดแย้ง”

นอกจากนี้ ยังมีคำสั่ง คสช. ที่ 3/2560 ลงวันที่ 17 มกราคม 2560 เรื่อง “การขับเคลื่อนประเทศไทย ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้าง ความสามัคคีปรองดอง” คำสั่งนี้แสดงให้เห็นว่า ปัญหาความขัดแย้ง แตกแยกในสังคมไทยได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและเป็นอุปสรรคสำคัญ

ต่อการพัฒนาสังคม ตามครรลองของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและ การเคารพความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งต่อมาถูกบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยเฉพาะในกรอบทางวัฒนธรรม ข้อที่ 9 เรื่องการนำมิติทางศาสนาวัฒนธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559: 2)

มหาวิทยาลัยมหิดลตระหนักรถึงความจำเป็นในการสร้างความปรองดองในสังคมไทย และมองเห็นสัญญาณความขัดแย้งร้าวลึกที่เกิดขึ้นทั่วทุกหัวระแห่งมหาลัยปี ตลอดจนตระหนักรถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษาที่มีต่อสังคมโดยเฉพาะในการคลีคิลัยแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง ดังที่ Juliet Millican (2019) ได้ชี้ให้เห็น และ Barakat et al. (2013) ได้เน้นย้ำว่า ระบบและสถาบันอุดมศึกษาที่ดีจะมีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมมีความอดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างและอยู่ด้วยกันอย่างเคารพและให้เกียรติ ขณะเดียวกันก็เตือนด้วยว่า ระบบการศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาเองก็อาจจะเป็นตัวจุดเชื้อไฟความขัดแย้งแตกแยกในสังคมได้เหมือนกัน หากมิได้มีนิเทศบทบาทของบทบาทของตนเองด้วยใจครั่วๆ

มหาวิทยาลัยมหิดล โดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ยึดหลักการสร้างสันติภาพและความปรองดองจากฐานปัญญาปฏิบัติ (phronesis) กล่าวคือ การค้นคว้าวิจัยและนำชุดความรู้และเครื่องมือในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับกระบวนการสารสนเทศ (dialogue) เพื่อหาแนวทางรือฟื้นคืนดีสร้างความปรองดอง โดยเริ่มจากจุดที่ต้องฟื้นฟูปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เห็นทางหรือตัดขาดจากกัน ด้วยผลของการสำรวจความรุนแรงที่ขยายมาถึงการอ้างเหตุแห่งความแตกต่างทางศาสนาหรืออุดมการณ์ทางการเมือง จึงริเริ่มโครงการ เพื่อนรักต่างศาสนา: ผู้นำกับการถักทอดสันติภาพและความปรองดองในสังคมไทย โดยมีจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ดำเนินการและคาดหวังจะขยายให้ครอบคลุมพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

ສາພັບປຸງຫາສັ່ງສນ

หากกล่าวถึงความขัดแย้งแตกแยกแยกร้าวลึกในสังคมไทย เหตุการณ์เรื่องสีเสื้อที่ใจกลางกรุงเทพมหานครและเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงถึงตายในชายแดนใต้มักถูกหยิบยกมาเป็นตัวอย่างเสมอ เหตุการณ์ทั้งสองมีความคล้ายกันอยู่หลายประการ ที่สำคัญคือ ซุกซ่อนปมขัดแย้งไว้ในส่วนลึกของอารมณ์และความรู้สึกของผู้คนที่เป็นปรปักษ์หรือรู้สึกรวม การต่อจดหมายปองดองเป็นการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างผิวเผินหรือการตั้งศูนย์ความปรองดองสถานฉันท์แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเชิงลึกอย่างครบรวงจรจึงไม่อาจนำมาซึ่งการคลี่คลายปมความขัดแย้งระดับลึกได้ การปรองดองจึงถือเป็นความท้าทายเชิงนโยบายของสังคมไทยตลอดระยะเวลาร่วมสองทศวรรษ นับตั้งแต่การเมืองเรื่องสีเสื้อที่เปิดตัวชัดในปี พ.ศ. 2548 และการประท้วงครั้งใหญ่ของสถานการณ์ความรุนแรงชายแดนใต้ในปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา

กล่าวเฉพาะความขัดแย้งร้าวลึกในสังคมชายแดนใต้ความเสียหายที่เกิดขึ้นกินกว่าจะประมาณคำได้คือ ความสัมพันธ์ที่เคยดีต่องันเปลี่ยนเป็นหัวดรามะไม่ไว้วางใจ เกิดความหาดกลัว และสัญญาณความเกลียดชังระหว่างคนพุทธกับคนมุสลิมมีมากขึ้นทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้¹

¹ ดูรายละเอียดได้ในงานของ ดอน ปานthan เอกวินทร์ ตวนสิริ และอันวาร์ กุมะ (2561) เรื่อง รายงานสัญญาณความหาดกลัวอิสลามในสังคมไทย. ปัตตานี: ปัตตานีพอร์ช ซึ่งเผยแพร่ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นงานที่เก็บข้อมูลภาคสนามทั้งในและนอกพื้นที่ชายแดนใต้

ยิ่งนานวันยิ่งเพิ่มเงื่อนไขให้ความเกลียดชังเป็นดังเชือไฟที่ร้อนระอุและรอวันปะทุใหม่ ไม่แน่รวมเหตุการณ์ความรุนแรงที่เข้ามาเติมเชื้อไฟอยู่เป็นระยะ ๆ ทำให้ความขัดแย้งขยายวงกว้างไป เช่น การบุกยิงเจ้าอาวาสวัดรัตนานุภาพ จังหวัดนราธิวาส พระนักสันติภพผู้ได้รับความเคารพรักทั้งจากคนมุสลิมและคนพุทธในพื้นที่ เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2562 ยังผลให้พระเจ้าอาวาสและพระภูริษฐ์อีกรูปหนึ่งมรณภาพ (ไทยรัฐออนไลน์, 25 มกราคม 2562; ข่าวสดออนไลน์, 19 มกราคม 2562) ก่อนหน้านั้น สัญญาณความขัดแย้งแบ่งแยกขยายตัวเข้าไปในโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย และโรงเรียนอนุบาลปัตตานี จากกรณีที่โรงเรียนทั้งสองไม่อนุญาตให้นักเรียนหญิงมุสลิมคลุมถุงหัว เหตุเกิดในช่วงเดือนพฤษภาคม 2561 และในปี 2561 เช่นกัน สัญญาณความขัดแย้งลุกถามเข้าไปในพื้นที่การรักษาพยาบาลซึ่งควรจะเป็นพื้นที่กลางสำหรับมนุษยธรรมและการไม่เลือกปฏิบัติ ทว่ามีคนพุทธจำนวนหนึ่งไม่พอใจที่โรงพยาบาลศูนย์จังหวัดยะลาเมืองครัวอาหารยาลามเพียงอย่างเดียวที่ให้บริการแก่ผู้ป่วยและผู้มาใช้บริการทั้งคนพุทธและคนมุสลิม (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 18 มกราคม 2562) แม้ว่าทางผู้บริหารโรงพยาบาลจะอุทาน้ำแข็งด้วยเหตุผลและความจำเป็น ทางด้านบประมาณและการบริหารจัดการ ทว่าประเด็นดังกล่าวยังคงค้างคาวใจชาวพุทธเรื่อยมา

นอกจากนี้ยังมีประเด็นการคัดค้านโครงการจัดสร้าง “พุทธมนฑลประจำจังหวัดปัตตานี” (ช่วง มกราคม-กุมภาพันธ์ 2557) ที่ทำให้คนพุทธรู้สึกว่าเป็นการรุกรุกคืบทางสังคมวัฒนธรรมจากชาวมุสลิม แต่ก็สามารถทำความเข้าใจกันได้ในระดับหนึ่ง คือพุทธมนฑลควรสร้างในสถานที่ใกล้ชุมชนพุทธ โดยชาวพุทธจะระดมเงินบริจาคมาใช้เพื่อการนี้

อย่างไรก็ดี ประเด็นความขัดแย้งเหล่านี้ได้รับการขยายผลจากสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ที่ต่างฝ่ายต่างแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารของฝ่ายตน ปลูกให้ความรู้สึกไม่ไว้วางใจระหว่างคนพุทธกับคนมุสลิมพร่

ออกใบปั๊มนิภាកื่นของประเทศไทย เนื่องจากการเคลื่อนไหวต่อต้านการสร้างมัสยิดในจังหวัดภาคเหนือและอีสานในเดือนมีนาคม 2558 และที่จังหวัดน่านในเดือนพฤษภาคม 2559 ที่จังหวัดมุกดาหารในเดือนมิถุนายน 2560 รวมทั้งที่ขอนแก่น ศกลนคร บึงกาฬ นครพนม และเชียงราย อีกทั้งมีการต่อต้านอุตสาหกรรมยาลาล ที่จังหวัดเชียงใหม่ในเดือนมกราคม และเมษายน 2559 (ผู้ว่าดี สุพรรณจิตawan, 2561)

ท่ามกลางผลวัดความผันผวนของสถานการณ์ ยังพอมีสัญญาณที่น่ายินดีจากความเคลื่อนไหวของผู้นำระดับสูงของทั้งฝ่ายพุทธและมุสลิมอยู่บ้าง คือ เมื่อกลางเดือนกันยายน 2562 จุฬาราชมนตรี ผู้นำสูงสุดของชาวมุสลิมในประเทศไทย ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช ผู้นำสูงสุดของชาวพุทธ เพื่อขอรับคำปรึกษาในแนวทางการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันของศาสนิกชนไทย (ไทยพีบีเอส, 14 กันยายน 2562)

กระนั้น ในระดับพื้นที่และในระดับสังคมชุมชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มสุดโต่งบางกลุ่มยังคงทำงานส่วนทางกับท่าทีของผู้นำอย่างเห็นได้ชัด ทั้งในโลกปฏิบัติการจริงและในโลกสื่อสังคมออนไลน์ เช่น ยูทูป ไลน์กลุ่ม และเฟสบุ๊ค² ที่ยังสร้างข่าวเท็จที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดกัน

อย่างไรก็ดี จังหวัดชายแดนใต้ยังมีต้นทุนความปรองดองอยู่อีกมาก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสิลวิสุธี เจ้าอาวาสวัดประชุมชลาราและเจ้าคณะจังหวัดนราธิวาส กับอิหม่ามเวอาเซ แรมามุ เพื่อนรักต่างศาสนาที่ทำงานร่วมกันมานาน จนได้รับการยอมรับอย่างสูงจากศาสนิกทั้งสองฝ่าย (มุสลิมไทยโพสต์, 7 มกราคม 2559) ถือเป็นต้นแบบของผู้นำทางศาสนาที่มีบทบาทในการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างพุทธ-มุสลิมในพื้นที่เป็นอย่างดี ทว่าสำหรับสังคมที่ริบawan เพราะไฟความรุนแรงเกือบสองศวรรษ

² เช่น ช่องยูทูปของ องค์กรปกป้องพระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ (อปพส) ซึ่งรวมใจคนไทยพุทธ ซึ่งจัดทำโดย อปพส. ช่องสมาคมปกป้องพระพุทธศาสนา TPBA ซึ่งเสียงโต๊ะครุ (Saura Tok Guru) ฯลฯ

ย่อมต้องการผู้นำที่แข็งขันอีกจำนวนมากเพื่อฟื้นฟุ้ความสัมพันธ์ที่ต่อไปนี้

รายงานจากการ รายงานจากโครงการ รายงานผู้นำศาสนา พระลัทธิการ และผู้นำศาสนาอิสลามกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติชัยแคนได้ พบว่า การศาสนาสัมพันธ์และฟื้นฟุ้ความไว้วางใจกันระหว่างชุมชนพุทธและมุสลิม ในจังหวัดชายแดนใต้ในบริบทสังคมที่ยังคงมีความรุนแรงอยู่นั้น ไม่เพียง ต้องการ “ผู้นำ” เท่านั้น หากยังต้องการ “คนกลาง” ที่สามารถเชื่อมโยง และเชื่อมสัมภาระทั้งสองฝ่ายมาพบร่วมและทำกิจกรรมสร้างปฏิสัมพันธ์ กันให้บ่อยครั้ง เพื่อสร้างความไว้วางใจ รู้จักคุ้นเคยให้มากขึ้น เนื่องจาก ความรุนแรงได้ก่อให้เกิดความหวาดระแวง (พทธธิรา นาคอุไรรัตน์, 2561) และความเกลียดชังระหว่างศาสนิกชน์ในหลายกรณี (ชนัญสรา อรอนพ ณ อยุธยา และคณะ, 2562) ผลจากโครงการศาสนาฯ ข้างต้น ยังแสดง ให้เห็นว่า การได้มาร่วมกิจกรรมกันจะช่วยลดช่องว่างความแตกต่างเหล่า นั้นลงได้ โดยมีเงื่อนไขว่า กิจกรรมที่ทำร่วมกันจะต้องไม่เป็นที่สะดุดใจต่อ ชุมชนทางศาสนา และไม่ขัดหลักศรัทธาทางศาสนา ข้อเสนอที่สำคัญจาก โครงการฯ คือ กิจกรรมทางด้านสุขภาพและด้านการประกอบอาชีพ เป็น กิจกรรมที่ทำร่วมกันได้

ดังนั้น ในงานวิจัยต่อมาเรื่อง บทบาทผู้นำศาสนา กับ การสร้างสันติภาพในชายแดนได้: ศาสนาสัญจรสู่สุขภาวะ (2563) พทธธิรา นาคอุไรรัตน์ ได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและพบ ว่า “มิติทางสุขภาพ” เป็นเหมือนกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ กันอย่างได้ผล โดยเฉพาะการสร้างพื้นที่ให้เพื่อนที่เคยสนใจสมมติให้กลับ มากระชับความสัมพันธ์ เพิ่มโอกาสสร้างเพื่อนใหม่ต่างศาสนาให้มา ทำงานร่วมกันมากขึ้น ริมต้นจากมิติสุขภาพซึ่งเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ ออกกับสันติภาพและความปรองดอง และยังได้พบอีกว่า “ไมเดลเพื่อน รักต่างศาสนา” (พทธธิรา นาคอุไรรัตน์, 2564: 497) แบบที่เกิดขึ้นใน ประเทศไทยนี้เรียก ระหว่าง “อิหม่ามมู罕มัด อชาฟา กับ ศาสนาจารย์ เจมส์ วู耶” (Imam Muhammad Ashafa and Pastor James Wuye)

ที่ได้มีการนำมาทำเป็นภารกิจสารคดีเรื่อง “The Imam and the Pastor” เป็นโมเดลสำคัญเพื่อการก้าวข้ามความขัดแย้งรุนแรงถึงขนาดซ่าบกัน ตามมาสู่การพึ่งพาความสัมพันธ์ การขอโทษ และการร่วมกันทำงานบนฐานของมิตรภาพ ความใส่ใจซึ่งกันและกัน ใช้หลักศาสนาธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนและขยายงานเปลี่ยนศัตรูมาเป็นมิตร ซึ่งโครงการเพื่อนรักต่างศาสนานา ได้นำแนวทางดังกล่าวมาผนวกกับงานด้านสุขภาพเพื่อให้ขับเคลื่อนได้อย่างมีพลังมากขึ้น

แม้ว่าข้อค้นพบและข้อเสนอจากงานวิจัยดังกล่าวจะมาจากความเห็นพ้องของบรรดาผู้นำศาสนาและบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ตลอดจนผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยคนอื่น ๆ แต่หลายคนยังคงเห็นว่ามีความท้าทายในการسانัมพันธ์ระหว่างผู้นำศาสนาและบรรดาศาสนาในพื้นที่ชายแดนトイอยู่มาก โดยเฉพาะยังไม่มีความสามารถสร้างหลักประกันความปลอดภัยให้แก่ผู้นำศาสนาได้ ผู้นำมุสลิมยังคงตกเป็นหมายของผู้ก่อความรุนแรงเป็นระยะ ๆ การก้าวข้ามไปมาหาสู่กันในลักษณะข้ามชุมชนทางศาสนาอย่างเป็นเรื่องท้าทายสูงมาก ดังนั้น โครงการเพื่อนรักต่างศาสนานา ในปี พ.ศ. 2563- 2564 จึงดำเนินไปอย่างระมัดระวัง และให้ความสำคัญแก่การทำงานภาคสนามเพื่อสร้างความคุ้นเคยไว้ทางใจ ขณะเดียวกันก็ค้นหาต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรม และพัฒนาช่องทางสังคม (social web) ที่แข็งแรงพอดีเป็นแรงดันภัยที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระหว่างการดำเนินโครงการ

นอกเหนือจากความท้าทายเรื่องความปลอดภัย บริบททางการเมืองการปกครองที่ส่วนกลางก็เป็นความท้าทายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ความขัดแย้งแตกแยกในสังคมชายแดนได้ไม่ได้แยกขาดจากโครงสร้างสังคมการเมืองของรัฐไทยที่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง กลับมีการใช้กำลังปราบปรามและมีการจับกุมคุมขั้งแกนนำผู้เรียกร้องจำนวนมาก ขณะที่กระบวนการยุติธรรมได้สร้างความกังขาและไม่ไว้วางใจในสังคมมากขึ้น ประกอบกับการจำกัดเสรีภาพการนำเสนอข่าวสารของสื่อ การใช้

สื่อปิดเปือนข้อมูลข้อเท็จจริง การใช้สื่อสร้างความเกลียดชัง ส่งผลให้เกิดความแตกแยกแบ่งฝักฝ่ายเป็นวงกว้าง ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่ไปซ้อนทับกับประสบการณ์ความทรงจำ ความรู้สึกของคนในพื้นที่ชายแดนใต้กระหง มีบางคนบอกว่า “ปัญหาที่ส่วนกลางคือปัญหาความอยุติธรรมที่คนในสามจังหวัดประสบมาก่อน”

สถานการณ์โรคระบาด และความต้องการร่วมลึก

ปลายปี 2562 โรคอุบัติใหม่จากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ประทวัดทั่วที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีนส่งผลให้มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเป็นจำนวนมากและเริ่มแพร่ระบาดไปยังพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งในประเทศไทย แต่สังคมไทยและสังคมโลกยังไม่ได้ตระหนักรถึงพิษภัยของโรคอุบัติใหม่นี้เท่าใดนัก กระทั้งวันที่ 11 มีนาคม 2563 ผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก (WHO) ออกแถลงการณ์ยอมรับว่าประมินสถานการณ์ผิดพลาด และประกาศให้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาเป็น “การระบาดใหญ่” (Pandemic) หลังจากที่เวียดนามได้แพร่ไปยัง 114 ประเทศ มีผู้ติดเชื้อมากกว่า 118,000 คน และเสียชีวิตยืนยันแล้วกว่า 4,291 คน (WHO, 11 March 2020) รวมทั้งประเทศไทยด้วย

ในระยะต้น สถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยยังสามารถควบคุมให้อยู่ในพื้นที่จำกัดได้ ถือเป็นความสำเร็จที่น่าชื่นชม แต่ต่อมาภัยเป็นกับดักในการบริหารจัดการควบคุมโรคระบาด แต่สำหรับการแพร่ระบาดในชายแดนได้ไม่เพียงแต่นำความเสียหายต่อสุขภาพของผู้ป่วยเท่านั้น หากยังทำให้สายสัมพันธ์ที่ประชากรระหว่างคนในพื้นที่แตกร้าวมากขึ้นอีกจากกรณีต่อไปนี้

1. การแพร่ระบาดระลอกแรกในพื้นที่ชายแดนใต้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเดินทางกลับของแรงงานไทยที่ข้ามไปทำงานในประเทศมาเลเซียแรงงานไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมต้องประสบกับอุปสรรคหลายด้านทั้งในเรื่องของกฎหมาย มาตรการการบริหารจัดการของรัฐ การควบคุมโรคระบาดและการเปิดรับทางสังคม จึงมีการเลี้ยงอุปสรรคด้วยการเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย การหนีภัยความมั่นคงจากการไทย และความไม่เคร่งครัดในการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรค pragmatism ว่าส่วนหนึ่งของผู้

ใช้แรงงานที่กลับเข้ามานได้นำเข้ามาแพร่ระบาดในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการตั้งข้อรังเกียจทางสังคมต่อตัวผู้ใช้แรงงานและชุมชนมุสลิม เหตุเพราะการระบาดระลอกแรกเกิดขึ้นในชุมชนมุสลิมนั่นเอง นอกจากนี้ กระแสความรู้สึกยังถูกผลิตซ้ำโดยสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ที่สร้างความเกลียดชังต่อผู้ใช้แรงงานคืนกันอย่างหนา茂

2. การบริหารจัดการควบคุมการแพร่ระบาดในระลอกต่อ ๆ มา จนกระทั่งปัจจุบันก่อให้เกิดการแบ่งแยกในสังคมอย่างกว้างขวาง สืบเนื่องแต่ความผิดพลาดในการควบคุม การออกแบบมาตรการทางกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม การกระจายวัคซีนที่ไม่ทั่วถึง การเข้าไม่ถึงมาตรการเยียวยาของรัฐ การปิดหมู่บ้านโดยปราศจากการเตือน ความพร้อม เป็นต้น รวมถึงการดูแลรักษาผู้ป่วยที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็วจนระบบสาธารณสุขที่มีอยู่ไม่สามารถรับมือได้ จำเป็นต้องเปิดโรงพยาบาลสนามขึ้นท่ามกลางความขาดแคลนทุกด้าน ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนใต้ซึ่งมีข้อจำกัดนานัปการ ตั้งแต่ ชุดความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาสุขภาพตามแบบฉบับของการแพทย์สมัยใหม่ที่บางเรื่องไม่สอดคล้องกับหลักการทำงานศยา หลายชุมชนให้คุณค่าแก่การดูแลรักษาสุขภาพตามแบบฉบับการแพทย์ของอิสลามมากกว่า ส่วนการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ ก็ไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควรจากรัฐ ประกอบกับการสื่อสารในชีวิตประจำวันที่ใช้ภาษาถิ่นมากกว่า และมีการปล่อยข่าวลือที่บ่นthonความน่าเชื่อถือของวัคซีน ผนวกกับข้อมูลข่าวสารว่ามีผู้ติดวัคซีนแล้วเสียชีวิต ยิ่งทำให้การควบคุมโรคระบาดในพื้นที่มีข้อห้าหายิ่งขึ้น ยิ่งมีมาตรการเชิงบังคับโดยให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเดินเคาะประตูจดบันทึกรายชื่อบุคคลถึงบ้าน เกิดการเปรียบเทียบแข่งขันกันทางด้านการรับวัคซีนระหว่างชุมชน ตลอดจนการอภิข้อห้ามบางประการจากภาครัฐในบางจังหวัดที่ระบบท่อการปฏิบัติศาสนา ก่อให้เกิดช่องว่างและอคติระหว่างชุมชนพุทธและมุสลิมตามมา

3. การปิดล้อมตรวจค้นและการวิสามัญฆาตกรรมในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด -19 ในพื้นที่ชายแดนใต้ โดยเฉพาะในระหว่างเดือนมิถุนายน – กันยายน 2564 เป็นประดีนที่สังคมไทยโดยรวมอาจจะไม่ได้ให้ความใส่ใจ แต่เป็นประดีนใหญ่สำหรับสังคมมลายูสลัม อนึ่ง เลขาธิการสหประชาชาติได้เรียกร้องเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2563 ให้ท้าวโลกหยุดการสู้รบเพื่อพร้อมใจกันรับมือกับโควิด -19 (UN. 23 March 2020) และได้รับการตอบสนองจากปีอาร์เอ็นฝ่ายเดียว ที่ประกาศเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2563 ว่าจะหยุดปฏิบัติการในพื้นที่ตرابเท่าที่ไม่ถูกโจมตีก่อน (บีบีซี. 4 เมษายน 2020) นับเป็นการให้น้ำหนักแก่ภารกิจด้านมนุษยธรรมและการดูแลรักษาสุขภาพ ที่จะหันให้เห็นความสำคัญของสุขภาพต่อสันติภาพ ทว่าฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่ไม่ได้ตอบสนองต่อการเรียกร้องขององค์กรสหประชาชาติ เห็นได้จากการที่เพจศูนย์ประชาสัมพันธ์ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ได้เผยแพร่คำกล่าวของ พล.ต.ปราโมทย์ พรหมอินทร์ โฆษณา กอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้า เมื่อวันที่ 7 เม.ย. 2563 โดยมีเนื้อหาว่า

รัฐฯ จำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมายกับทุกอาชญากรที่ได้ก่ออาชญากรรม เพื่อความสงบเรียบร้อยภายในประเทศไทย ไม่ว่าจะเกิดภัยพิบัติใดก็ไม่สามารถนำมายเป็นข้ออ้าง ในการละเว้นการปฏิบัติทางกฎหมายได้ (บีบีซี. 4 เมษายน 2020)

ดังนั้น ปฏิบัติการปิดล้อมตรวจค้นและการวิสามัญฆาตกรรมจึงยังเกิดขึ้นแม้ในช่วงการควบคุมโรคระบาด เช่น การปิดล้อม 12 วันและการวิสามัญ 4 ศพในระหว่างปลายเดือนมิถุนายน – ต้นเดือนกรกฎาคม 2564 (ศูนย์ท่าอากาศใต้ สำนักข่าวอิศรา, 5 กรกฎาคม 2564)

ปัจจัยทั้ง 3 ประการข้างต้น ส่งผลให้ความไม่ไว้วางใจที่มีต่อรัฐซึ่งน้อยอยู่แล้วลดน้อยลงไปอีก ขณะที่ความไม่ไว้วางใจระหว่างชุมชนต่างศาสนานี้ที่เพราะบางในหลายพื้นที่ก็ตกลอยู่ในภาวะวิกฤตความสัมพันธ์เข่นกัน

กรอบคิดทฤษฎีและการปฏิบัติการ

สุขภาพ สันติภาพ และความปรองดอง

MacQueen and Santa-Barbara (2000) กล่าวไว้ว่า สมคราม และความขัดแย้งที่รุนแรงต่อร่างกายโดยตรง เช่น การยิง การวางระเบิด หรือการทำให้บาดเจ็บหรือเสียชีวิต มีผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจ ต่อกลไก ความสัมพันธ์ทางสังคม รวมทั้งต่อการดูแลสุขภาพของรัฐและสังคม จะเห็นได้ว่า สุขภาพและสันติภาพนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยตรง และเกี่ยวพันกับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ที่มีบทบาทสำคัญ ด้านมนุษยธรรมในสนับสนุนความขัดแย้งและสมคราม และในหลายพื้นที่ยังมี บทบาทในการเริ่มกระบวนการสร้างสันติภาพ โดยอาศัยคุณสมบัติพิเศษ อย่างน้อย 5 ประการคือ

1. ความสามารถในการจัดการความขัดแย้งผ่านนโยบายการทูต เพื่อสุขภาพและการแพทย์ (Chattu & Knight , 2019; Kickbusch & Buss, 2011)

2. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการทำงานเป็นกลุ่มโดย เฉพาะในช่วงเวลาวิกฤตที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ บุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขจะได้รับการสนับสนุนให้มีอำนาจมากในการตัดสินใจและ สามารถทำงานได้อย่างอิสระเพราะเป็นเหตุผลเกี่ยวกับสุขภาพและความ เจ็บป่วยหรือความเป็นความตายของคน

3. บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขมีความสามารถในการเชื่อมโยงความแตกต่างทางภาษาข้ามชาติพันธุ์ ชนชั้น ศาสนา หรือ การแบ่งแยกด้วยมิติใด ๆ ตาม จึงมีอุปกรณ์ที่จะทำงานด้านการฟื้นฟู ความสัมพันธ์ผ่านกลไก วิธีการและงานด้านสุขภาพ การรักษาและการฟื้นฟู เยี่ยวยา

4. มีความชอบธรรมทางกฎหมาย ประสบการณ์ และความ เชี่ยวชาญชำนาญที่เป็นผลจากการดูแลสุขภาพ

5. เป็นอาชีพที่สามารถใช้ความเคร่งครัดในเรื่องจรรยาบรรณ วิชาชีพเพื่อการดูแลสุขภาพและรักษาผู้เจ็บป่วยตามกฎหมายมนุษยธรรม ระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law) โดยไม่เลือกปฏิบัติ และไม่ถือว่าใครเป็นศัตรู

มีกรณีด้วยจงหอยกระนีที่การริเริ่มของบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุขในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงหลายแห่งที่ประสบความสำเร็จ ในการหยุดยั้งความขัดแย้งและสงเคราะห์ เช่น เมืองลาหอรัฐราช 1980 ท่ามกลางสงครามกลางเมืองและการสู้รบทั้งสองฝ่ายนานา民族 ในประเทศ เอลซัล瓦โดร ยูนิเซฟและศานจารคาಥอลิกและองค์กรอื่น ๆ พยายาม ที่จะเจรจาต่อรองกับรัฐบาลและฝ่ายสู้รบ โดยให้เห็นแก่สุขภาพอนามัย ของเด็ก ๆ เป็นสำคัญ เปิดทางให้บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข สามารถทำงานได้อย่างปลอดภัย และให้มีช่วงเวลาหยุดยิงเพื่อให้เด็ก ๆ ได้ รับวัคซีนปีละ 3 วันตั้งแต่ปี ค.ศ. 1985 – 1992 ต่อมา การริเริ่มนี้ได้นำมา สู่กระบวนการสันติภาพจนมีการลงนามในข้อตกลงสันติภาพในปี 1992 ยัง ผลให้เด็ก ๆ จำนวน 300,000 คนได้มีโอกาสสรับวัคซีนที่จำเป็นสำหรับการ ป้องกันโปลิโอ เป็นต้น (MacQueen & Santa-Barbara, 2000: 294)

ในพิลิบปินส์ กลุ่มการแพทย์ได้รวมตัวกับนักพิสิกส์ ทันตแพทย์ นักพัฒนาชุมชน นางพยาบาลและบรรดาลักษณะแพทย์เพื่อออกเดิน ทางเป็นทีมเล็กๆ ไปยังพื้นที่ท่องไกด์เพื่อให้บริการดูแลรักษาสุขภาพแก่ ประชาชนที่หนีภัยสงครามและการสู้รบทั้งสองฝ่ายมาเป็นคนไร้บ้าน การริเริ่ม

นั้นได้นำไปสู่การขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชน และการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสันติภาพและความเป็นธรรมสำหรับผู้คนเหล่านี้ในเวลาต่อมา (MacQueen & Santa-Barbara, 2000: 295)

ตัวอย่างที่สำคัญอีกตัวอย่างหนึ่ง คือ การริเริมจากบุคลากรการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อสุขภาวะที่ดีและความปรองดองในประเทศโครเอเชีย ซึ่งมีปัญหาความขัดแย้งแบ่งแยกอย่างรุนแรงทางชาติพันธุ์อย่างยืดเยื้อ ส่งผลให้คนจำนวนมากมีปัญหาสุขภาพจิต และโรคที่เกี่ยวเนื่องอื่น ๆ อันเกิดจากความเครียด ความกลัว ความเจ็บปวดจากการสูญเสียสมาชิกในครอบครัว ความโกรธ การไม่ไว้วางใจกันทางสังคม ความรู้สึกไม่มั่นคงทางจิตใจ ฯลฯ WHO และหน่วยงานพันธมิตรจากสหราชอาณาจักร ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ในบอสเนีย-เออร์เซโกวีนา ได้ร่วมมือกันจัดตั้งมูลนิธิแห่งหนึ่งขึ้นมา โดยใช้หน่วยงานทางด้านสุขภาพเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนโดยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นมูลนิธิที่ทำงานในประเด็นสุขภาพโดยไม่เลือกปฏิบัติบนฐานแห่งกลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ ซึ่งทำให้เสนอแบ่งทางชาติพันธุ์ถลายลงโดยปริยาย โดย “ก้าวข้ามการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์” ไปสู่ “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” (MacQueen & Santa-Barbara, 2000: 320-321)

เพื่อนรักต่างศาสนาและการปรองดอง

“มิตรภาพ” เป็นหัวใจสำคัญของปฏิบัติการที่เพื่อนรักต่างศาสนา “อิหม่ามอาชา法” (Muhammad Ashafa) และ “ปาสเตอร์เจมส์” (Jame Wuye) เรียนรู้และใช้ในการพลิกบทบาทจาก “ศัตรู” คู่冤家 ในสนามการแข่งขันด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางศรัทธา มาเป็นเพื่อนคู่คูกู้ใจในสนามของการทำงานที่เน้นฟุ้กความสัมพันธ์ระหว่างคนสองกลุ่มที่ถือศาสนा “คริสต์” หรือ “อิสลาม” ในตอนหนึ่งของประเทศไทยในจีเรีย ขณะที่ “หลักการและคำสอน” ในศาสนาที่ทั้งสองต่างยึดถือคือ “เครื่องมือ” และ “เสียงเรียก” ให้ “ไตรตรองตรวจสอบการทำหน้าที่ของตนเองในฐานะผู้ครรภ์ชาติและบรรณาณ

จะเดินตามศาสตร์ซึ่งได้ทำหน้าที่สร้างสรรค์จรรโลงศีลธรรมในการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติมาก่อนหน้านั้นแล้ว

ประเทศไทยเรียกตั้งอยู่ในทวีปอฟฟิเชียล ประชากรร้อยละ 50 นับถือศาสนาอิสลาม และชาวร้อยละ 40 นับถือศาสนาคริสต์ (Bennett, 2012) ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้คนสองศาสนาเป็นผลพวงมาจากการที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองอาณาจิคิม และเคยตอกย้ำให้ระบบแบ่งแยกและปกครองมาก่อน ครั้นได้รับเอกสารชี้ ประชากรกลุ่มต่าง ๆ พยายามที่จะเข้ามายึดอำนาจการเมือง ขณะที่ฝ่ายคริสต์ศาสนิกชน์สืบไม่ปลดภัย เพราะเห็นว่าชาวนุสิลิมมีอำนาจเหนือฝ่ายตน จึงเกิดการต่อสู้แข่งขันทางการเมือง การแบ่งชิงดินแดนเขตปักรอง โดยก่อนหน้าที่จะได้รับเอกสารนุสิลิมถูกผลักดันให้ไปอยู่ทางตอนเหนือ ขณะที่คริสต์ศาสนิกชน์เป็นพวกเจ้าอาณาจิคิมครอบครองพื้นที่ทางใต้ของประเทศไทยซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีค่ามากกว่า การแบ่งแยกทางชาติพันธุ์จึงสูงขึ้นหลังได้รับเอกสารฯ ควบคู่กับความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมที่เพิ่มขึ้น และความอดทนกลั้นต่อความแตกต่างที่ลดลง ความไม่ไว้วางใจต่อกันที่เป็นทุนเดิม ผนวกกับเงื่อนไขทางศาสนาและชาติพันธุ์นิยมได้นำไปสู่ความตึงเครียดและใช้กำลังเข่นฆ่ากันในที่สุด (Piereder, 2014)

ปี 1992 ความขัดแย้งรุนแรงทางศาสนาประทุหนักในพื้นที่ Zongjoto Kataf ที่ซึ่งปาสเตอร์รูเวย์ และอิหม่านอาชาฟอาศัยอยู่

ปาสเตอร์เจมส์ วูเย นั้นเป็นลูกชายของนายทหาร ถูกเลี้ยงดูในวิถีคริสต์จักรแบบปิติส เมื่อโตขึ้นเขาได้รับการศึกษาในโรงเรียนคาಥอลิก และได้รับการเลิมให้เป็นคาಥอลิกในเวลาต่อมา (Marshall, 2011) เมื่อเขาโตเป็นหนุ่ม เขายังคงต่อสู้กับการตีมเหล่าเมามายและสนุกสนานไปกับเรื่องผู้หญิง กระทั้งวันหนึ่งเขารู้สึกว่าพระเจ้าทรงเรียกเขา (Calling from God) ให้หันกลับมารับใช้พระเจ้า กระทั้งได้เข้ามารับใช้พระเจ้าตั้งแต่นั้นเป็นประนานสามารถเยาวชนคริสต์ในเวลาต่อมา

ปลายศวรรษที่ 1970 เจมส์ กับเพื่อนเยาวชนรับรู้ถึงการเปลี่ยนทางศาสนา พากเข้าจึงตัดสินใจเข้าร่วมกับกองกำลังเยาวชน

คริสเตียนติดอาڑูในปี 1992 (The Imam and the Pastor, 2008) ซึ่งเป็นปีที่ความรุนแรงและการเข่นฆ่าระหว่างศาสนาได้ประทุขึ้นอย่างร้อนแรง

อีกด้านหนึ่ง สำหรับอิหม่ามมุ罕์มัด อาชาฟา เขายังเป็นคนที่เคร่งศาสนา เกิดและเติบโตในครอบครัวที่เป็นผู้นำศาสนามาหลายชั่วคน ตัวเขาเองเป็นรุ่นที่ 13 ของตระกูลที่เป็นอิหม่าม และเป็นบุคคลที่นิยม “ชาลาฟี” แบบชาอยุดิอาราเบีย-อียิปต์กำลังมีอิทธิพลเหนือมุสลิมในประเทศไทยในปี 2008 สายธรรมนี้ให้ความสำคัญแก่การเข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจอย่างมาก ซึ่งแตกต่างจากรุ่นพ่อของอิหม่าม อาชาฟาที่เป็นสาย “ซูฟี” ที่ให้ความสนใจแก่หลักธรรมและการศึกษา คำสอนของศาสนาในทางสันติ มาากกว่าที่จะเข้าไปเกี่ยวพันกับประเด็นทางสังคมหรือการเมือง

ในช่วงวัยรุ่น อิหม่ามอาชาฟาเองก็ทำหน้าที่เป็นเลขานิการคนแรกของสมาคมเยาวชนมุสลิมในปี 2008 และงานที่สมาคมฯ สนใจคืองานด้านการใช้กฎหมายชารีอะห์ งานด้านการปกป้องหลักการอิสลามที่แท้จริง และงานด้านการต่อต้านคริสเตียน (Marshall, 2011)

ปี 1992 นั้นเองที่ทั้งเจมส์ วูเย และ มุ罕์มัด อาชาฟาเดินเข้าสู่สนามรบ เจมส์ วูเย ลูกชายของนายชูยุสเซียแซน ช่างหนังในสนามรบ ส่วนมุ罕์มัด อาชาฟา ลูกชายของนายชูยุสเซียแซน อายุ 70 ปีของเข้าไปอีกทั้ง ลูกพี่ลูกน้องอีก 2 คน

กว่า 4 ปีที่ทั้งสองฝ่ายเป็นศัตรูคู่แค้นกัน ผลักกันโน้มตีซึ่งกันและกันตลอดมาโดยไม่เคยเจอกันเลย เจมส์ วูเย สะท้อนว่าในเวลา นั้น “ผู้รู้สึกเกลียดมุสลิมมาก เกลียดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด” (The Imam and the Pastor, 2008)

ท่ามกลางการบรรยายฟันกันสองฝ่าย เสียงของประธานมุสลิม Tanenbaum Center for Interreligious Understanding ได้กล่าวถ้อยคำที่เป็นข้อเตือนใจสำคัญไว้ว่า

สำหรับคริสเตียน อะไรทำให้คำสอนเรื่องความรักกล้ายเป็นความเกลียดชังต่อผู้คนบนแผ่นดินอฟริกา และสำหรับมุสลิม อิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ เหตุใดจึงกล้ายเป็นศาสนาแห่งการเข่นฆ่าในประเทศต่าง ๆ ได้ แม้กระนั้นในอิรัก ญี่ปุ่น และในไนจีเรีย คำตอบก็คือ เพราะว่าคำสอนทางศาสนาถูกใช้ไปในทางที่ผิด ถูกใช้ไปในทางการเมืองใช้หรือไม่ จนทำให้ศาสนากล้ายมาเป็นเครื่องมือในการเข่นฆ่าทำลายล้างชนเผ่าเช่นนี้ (Bennett, 2012 cited in Piereder, 2014: 73)

กระทั่งในเดือนพฤษภาคมปี 1995 องค์กรยูนิเซฟเชิญพวกรเข้าไปพบกันเป็นครั้งแรก ณ ที่ทำการรัฐบาล และทั้งสู่ก្នុងตั้งคำถามท้าทายว่า “จะนำพชาติบ้านเมืองไปข้างหน้าด้วยกันได้อย่างไร หรือจะร่วมกันทำลาย” (Bennett, 2012) จากคำถามในวันนั้น ทำให้อิหม่ามอาชา法 หวานระลึกถึงข้อความที่เจาริในคัมภีร์อัลกุรอานที่ว่าด้วยการเปลี่ยนศัตรูมาเป็นมิตรด้วยการให้อภัย เช่นเดียวกับที่ปาสเตอร์เจมส์ วูเย ที่คิดถึงคำกล่าวที่ว่า

คุณไม่สามารถจะจะอธิษฐานของพระจากพระเจ้าได้ ตราบใดที่คุณยังมีความเกลียดชังอยู่ เต็มทั่วใจ และหากคุณอยากจะเผยแพร่ศาสนา คุณก็ควรที่จะต้องเผยแพร่ด้วยความรัก และให้อภัยคนที่ทำร้ายคุณ (The Imam and the Pastor, 2008)

หลังจากการพบกันครั้งนั้น และท่ามกลางการสนับสนุนของหลายฝ่ายที่ทำให้ทั้งสองคนได้พบปะสนทนากันอีกหลายครั้งต่อมา เส้นทางการสร้างมิตรภาพของทั้งสองคนไม่ได้ง่าย เพราะกลุ่มเยาวชนที่เคยร่วมรบเคียงร่วมสนับสนุนผู้นำแต่ละคนต่างพากันประณามท่าทีที่เปลี่ยนไปของทั้งคู่ แต่ด้วยความมุ่งมั่นและการแลกเปลี่ยนการเยือนชี้ซึ่งกันและกัน ในช่วงที่แม่ของเจมส์ วูเยอยู่ในโรงพยาบาล มุ่งมัด อาชา法ก็พาเพื่อนไปเยี่ยม

ที่โรงพยาบาลหลายครั้ง และทั้งสองเก้าพัฒนาความสัมพันธ์ ความไว้วางใจระหว่างกันขึ้นเรื่อย ๆ จนจัดตั้งองค์กรร่วมกันขึ้นว่า “Interfaith Mediation Center – IMC” ในปี 1995 และใช้เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนงานด้านการสารสนเทศสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา เปลี่ยนกองกำลังเยาวชนมาเป็นนักสร้างสันติภาพ จัดการฝึกอบรมปฏิบัติการโดยใช้หลักการศาสนาเป็นแกนในการขับเคลื่อนการทำงาน พากษาอุกดินทางไปจัดสารสนเทศระหว่างศาสนาตามภูมิภาคต่าง ๆ ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน กินนอนในรถ เมื่อถึงเวลาปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม ฝ่ายเจมส์ วูเย และคริสเตียนก็หยุดรอจนกว่าเพื่อนมุสลิมจะปฏิบัติศาสนกิจเรียบร้อย พอกลับมาที่ทางฝ่ายเจมส์ วูเยต้องสำรวจความและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์ ฝ่ายมุสลิมก็จะรออยู่ละแวงนั้น เป็นต้น

การทำงานร่วมกัน การเดินทางและใช้ชีวิตร่วมกับการเดินทางร่วมกันส่งผลให้ทั้งสองฝ่ายผูกพันและเข้าใจในวิถีชีวิตของกันและกันจนกล้ายเป็นเพื่อนรักที่ไม่อาจจะแยกจากกันได้นับแต่นั้นมา

อิหม่ามมุ罕มัด อชาฟาและปาสเตอร์เจมส์ วูเย อาจจะมิใช่เพื่อนรักต่างศาสนาคู่แรกของโลกที่เคยเป็นศัตรูกันอย่างไม่ทันรู้ตัว และได้ปรับเปลี่ยนตนเองจากศัตรูมาเป็นมิตร และนี่ใช่คู่แรกที่ความศรัทธาในศาสนาที่แตกต่างได้ทำให้กล้ายเป็นศัตรูกัน และต่อมาได้มีประสบการณ์อะไรบางอย่างที่ทำให้ศัตรุกล้ายมาเป็นมิตร

จุดเปลี่ยนสำคัญเริ่มต้นจาก “การฟัง” และเป็น “การฟังเสียงของตนเอง” (Wuye, 2008 [Film]; เลเดอรัค, 2555: 304) และการ “ไตร่ตรองสะท้อนคิดโครงการ” (Wuye, 2008 [Film]) เพื่อทบทวนตนเองต่อการดำเนินชีวิตในโลก และก้าวไปสู่การฟังผู้อื่นอย่างใส่ใจจนได้ยินเสียงความเป็นมนุษย์ของกันและกัน

การไตร่ตรองสะท้อนคิดของทั้งอิหม่ามอชาฟาและปาสเตอร์เจมส์ ทำให้ต่างพบว่า พระเจ้าสร้างความแตกต่างหลากหลายมาเพื่อให้ต่างฝ่ายต่างได้เรียนรู้ความสวยงามในแบบฉบับต่าง ๆ อย่างเข้าใจ

และเคารพ และยอมรับการมีอยู่ของความแตกต่างทางภาษาถี่นั้น มิใช่ใช้ความแตกต่างเพื่อการเข่นฆ่าทำลายล้าง เนกเช่นเดียวกับคำสอนของทุกศาสนาที่มีมิติของความเอื้ออาทรและความกรุณาต่อสรรพชีวิตที่เกิดตาย และอาศัยโลกใบนี้สำหรับการอยู่ร่วมกันชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น กระนั้น เส้นทางแห่งการหวานกลับมาสร้างมิตรภาพนั้นก็มิใช่เรื่องง่ายและไม่อาจทำได้โดยปราศจากความ “เชื่อมั่นไว้วางใจ” (Trust) อย่างไรก็ต้องอิหม่ามและปาสเตอร์เห็นตรงกันว่า “ความเชื่อมั่นไว้วางใจ” เป็นตัวข่ายนิรภัย (safety net) ที่สำคัญต่อการทำงานเพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยและไม่หวานกลับไปสู่สิ่งแวดล้อมที่ขาดแย้งรุนแรง

“โลกทุกวันนี้ถูกปกครองไปด้วยความกลัว กลัวแม้กระแทกทั้งเพื่อนบ้านของตนเอง คนทั่วไปคิดว่าหากมีรัฐ มีกล้องวงจรปิด มีอาชญาช่วยให้เราปลอดภัย แต่แท้ที่จริงแล้วไม่ใช่เลย สิ่งที่จะสามารถเอาชนะความกลัวได้ คือ ความเชื่อมั่นไว้วางใจ และเราต้องการเพื่อนที่จะช่วยกัน มุษย์ไม่ได้ถูกสร้างมาเพื่อให้อยู่อย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย แต่ถูกสร้างมาพร้อมกับศักยภาพในการอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ” (Ashafa, 2012 cited in Initiatives of Change, 2019)

ความเชื่อมั่นไว้วางใจก็เหมือนกับมอบความรักที่ปราศจาก
เงื่อนไขให้แก่เพื่อนบ้านของเราและเป็นคล้าย ๆ กับการส่งสัญญาณว่าไม่
ว่าจะไร้จะเกิดขึ้นเราพร้อมจะเดินฝ่าฟันไปด้วยกัน (Wuye, 2012 cited
in Initiatives of Change, 2019)

จากการอบรมคิดเรื่อง “สุขภาพเพื่อสันติภาพ” (Health for Peace) และการทำงานของผู้นำศาสนาเพื่อสันติภาพ ทำให้ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างมุสลิมและคริสต์นิกายมากขึ้น ทำให้เกิดการร่วมมือในการดำเนินงานด้านสุขภาพ ศาสนา และงานด้านมนุษยธรรม เพื่อมนุษยธรรม

และการไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล หากมุ่งเน้นให้เพื่อนมนุษย์มีสุขภาวะที่ดี ส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นเรื่องความตี ความงาม ความสุข ทั้งทางกาย ใจ ความคิด และความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งโครงการเพื่อรักษาสุขภาพที่ดี จำเป็นต้องมีการสนับสนุนและจัดทำให้สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย เช่น การจัดทำเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือช่องทางโซเชียลมีเดีย ที่นำเสนอข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสุขภาพ อาหาร ออกกำลังกาย และวิธีการบรรเทาความเจ็บปวด รวมถึงการแนะนำวิธีการผ่อนคลาย ฝึกหัดหายใจ ฯลฯ ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความต้องการของผู้คนในแต่ละกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยรุ่น ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษ เช่น ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูบบุหรี่ ผู้ดื่มเหล้า ฯลฯ ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความปลอดภัย ความเหมาะสม ความเข้าใจง่าย และความเข้าใจของผู้ใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นผู้ไทย ผู้ต่างด้าว ผู้พูดภาษาอังกฤษ เป็นต้น

การปฏิบัติการ

ก่อนการเผยแพร่ผล ควรดำเนินการทดสอบและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่อาจมีอยู่ ทั้งด้านความแม่นยำ ความรวดเร็ว และความเข้าใจง่าย หลังจากนั้น จึงสามารถนำผลมาใช้ในการวางแผนและดำเนินการ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งในเชิงนโยบาย แผนงาน หรือมาตรการ ที่มีผลต่อสังคม ประเทศ และโลก ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความต้องการของผู้คนในแต่ละกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยรุ่น ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษ เช่น ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูบบุหรี่ ผู้ดื่มเหล้า ฯลฯ ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความปลอดภัย ความเหมาะสม ความเข้าใจง่าย และความเข้าใจของผู้ใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นผู้ไทย ผู้ต่างด้าว ผู้พูดภาษาอังกฤษ เป็นต้น

ถูกใช้ไปในทางการเมืองและทางความมั่นคงมากขึ้น ทำให้ผู้นำศาสนา รวมมัตร่วงตัว แต่เมื่อเป็นกิจกรรมทางด้านสุขภาพก็ถือว่าปลอดภัยและ 便宜ใจที่จะเข้าร่วม กระนั้น ก็มีเสียงสะท้อนว่า “ไม่ค่อยกล้าอกมา ทำกิจกรรมมากนัก เพราะไม่รู้ว่ามีใครจับจ้องอยู่บ้าง” อีกทั้งต้องการ สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยทิดล เพื่อทำหน้าที่คุนกาก

ในช่วงการแพร่ระบาดระลอกแรกของโควิด – 19 การทำงาน ในพื้นที่ที่ต้องหยุดชะงักลง และเมื่อเริ่มทำงานได้ใหม่ การเชื่อมโยงให้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามพื้นที่ได้รับการตอบรับค่อนข้างดี โดยเฉพาะการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้นักพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ทำให้ทั้งผู้นำศาสนา และบุคลากรทางสาธารณสุขต่างกล่าวว่า “รู้สึกโล่งใจ”

ออกมานอกพื้นที่ได้ บรรยายกาศนอกพื้นที่ปิดให้เราได้พูดคุย และมีปฏิสัมพันธ์กันได้便宜ใจไม่ต้องกลัวใครจับจ้อง เมื่ออยู่ในพื้นที่ที่ จริงๆไม่ได้มีปัญหาอะไรกัน แต่ไม่ค่อยกล้าไปมาหาสู่กัน เพราะไม่รู้ ว่าใครจ้องอยู่บ้าง และสังเกตว่าคนที่อกมาทำงานร่วมกันมักจะตกเป็น เป้าของผู้ใช้ความรุนแรง

เสียงสะท้อนอีกเสียงคือ “เราไม่ค่อยมีพื้นที่ปลอดภัยในการ พูดคุยเรื่องค้างคาใจกันลึก ๆ ในพื้นที่”

เมื่อเปิดโอกาสให้ได้พูดคุยกันในวงstanse เวลาผู้เข้าร่วมที่เป็น ผู้นำสรีพุทธคันหนึ่งสะท้อนความในใจต่อผู้นำมุสลิมที่มีชื่อเสียงและ เป็นผู้มีอิทธิพลในอาเภอปะนาเราะว่า “มีความ便宜ใจและกล้าที่จะ เข้าไปหาท่าน เมื่อก่อนได้ยินแต่คำเล่าลือในเชิงลบ” หรือพระภิกษุรูป หนึ่งกล่าวถึงผู้นำมุสลิมคนเดียวกันว่า “ได้ยินแต่ชื่อเสียงแบบไม่ค่อยดี แต่พอมารอ กัน มาคุยกัน ก็ไม่ใช่” หรือเสียงจากภิกษุณีรูปหนึ่งว่า “ได้ เห็นความลับพื้นที่ระหว่างศาสนาในอดีตที่เคยมีและหายไป”

ในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดระลอกปัจจุบันตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ที่ฟื้นฟูขึ้นในปี 2563 ได้รับการถักทอให้แน่นแฟ้นผ่านมิติความเอื้ออาทรห่วงใยและการส่งข้าวของต่าง ๆ ไปช่วยเหลือกัน ตั้งแต่การช่วยกันหาทางตั้งโรงพยาบาลสนามใน อ.กาฬยอ จ.สกลนคร การส่งอาหาร ยา สมุนไพร อุปกรณ์ในการป้องกันตัวจากเชื้อไวรัส (หน้ากากอนามัย เจล แอลกอฮอล์ ถุงซิปใส่ศพ ชุด PPE) ตลอดจนถุงยังชีพไปยังพื้นที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ส่วนการสถานีรายงานออนไลน์ได้รับความสนใจจากเพื่อนสมาชิก รวมทั้งขยายจำนวนเพื่อรักษาต่างศาสนาไปยังกลุ่มผู้นำเยาวชน กิจกรรมเหล่านี้เป็นการตอบรับความสำคัญของการขับเคลื่อนความปรองดองผ่านมิตรภาพและความร่วมมือระหว่างเพื่อรักษาต่างศาสนาได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ข้อเสนอ 1

การสถาปนาชุดความรู้และ “กระบวนการ” สร้างความปรองดองสมานฉันท์อย่างยั่งยืนและเป็นระบบของครรภ์โดยใช้ฐานคิด “สุภาพเพื่อสันติภาพ”

การปรองดองและความสมานฉันท์เป็นวิธีหนึ่งที่รัฐมักใช้ในการบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมือง หากแต่ยังใช้อย่างขาดความเข้าใจอย่างจริงจังถึงคุณลักษณะสำคัญของการปรองดองที่เป็น “กระบวนการ”(Process) มิใช่ “เทคนิค”(Technic) (Lederach, 2002: 193 -203) และเมื่อเป็นกระบวนการจึงประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ที่เรียกร้องความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การค้นหาความจริงเพื่อสร้างความปรองดองและพื้นฟูความสัมพันธ์ โดยเฉพาะเมื่อรัฐเป็นฝ่ายกระทำการมรุนแรงเสียเอง อันที่จริง การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองสามารถทำได้โดยการเยียวยา การสร้างความเป็นธรรมทางกฎหมาย และการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ทุกกลุ่มที่จะเห็นด้วยกับการปรองดองผ่านการขอภัยและการให้หอภัย และการนิรโทษกรรม และมิใช่ทุกกลุ่มที่จะเข้าใจว่าเหตุใดจึงต้องเยียวยาเหยื่อความรุนแรงด้วยการนำผู้กระทำความผิดมาปรับโต้และคืนความเป็นธรรมให้แก่เหยื่อย่างเป็นทางการ ตัวอย่างเช่น การสังหารหมู่นักศึกษาเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม

พ.ศ. 2519 ผู้ถูกกระทำรุกร้าวกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม (เจ อี้งภารณ์, สุราษฎร์ ยิ่มประเสริฐ และคณะ, 2544: 64) ส่วนในชาỵแคนใต้ มีการนีตากใบ กรณี การสังหารผู้นำทางศาสนาของพุทธและมุสลิม กรณีการซ้อมทรมานจนเสียชีวิตในค่ายทหาร และอีกหลาย ๆ กรณี ที่เหยื่อความรุนแรงรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมเช่นกัน

จากการศึกษาและการบทวนประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง แต่ก็ยกร้าวลึกในสังคมไทยที่ส่วนกลาง พบร่วมมีความคล้ายกับชาỵแคน ได้คือ ความยึดเยื้อของปัญหา ความทรงจำบาดแผลที่มีตัวบับเบียร์ภาษา และรากเหง้าที่แท้จริงของปัญหาไม่ถูกนำมาสนใจทางอออกอย่าง เข้าใจ อย่างใจต่อใจ โดยรับฟังเสียงทุกเสียงอย่างใส่ใจเสมอ ก้อนพิทักษ์ วงศ์ดีอนรักษ์ อัครินทร์ อังกูร่วงษ์วัฒนา และสมศักดิ์ มีทรัพย์ลาก, 2558) ดังนั้น ความขัดแย้งรุนแรงและการนองเลือดจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิด ขึ้นแล้วขึ้นอีก จำเป็นที่รัฐและสังคมไทยจะมีกลไกและเครื่องมือในการ เพชญหน้ากับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้วัฒนธรรมสันติภาพ หยั่งรากลึกในสังคมมากพอแก่การป้องกันมิให้ทางจรอความรุนแรงถึงตาย เกิดขึ้นได้อีก รวมทั้งต้องมีกระบวนการตออบทเรียนร่วมกัน เพื่อนำสู่ กระบวนการปรองดองบนฐานความเป็นธรรมสำหรับทุกฝ่าย ที่สำคัญ การปรองดองมิอาจทำได้ด้วยการใช้อำนาจสั่งการ ยัดเยียด หรือ การใช้ เสียงข้างมากตัดสิน (โคงม อารียา, 2558) หากแต่ต้องการกระบวนการที่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า (Dominant power) ยอมรับการแบ่งปันอำนาจ (Power sharing) และยอมนั่งลงสนทนากัน เพื่อฟังเสียงทุกเสียงอย่างเกือบถูกใจ ทั้งต้องอาศัยความมกล้าหาญทาง จริยธรรมที่จะเผชญหน้ากับความจริง ร่วมค้นหาความจริงที่มีหลายชุด และนำมาตีแผ่ เพื่อคืนความจริงและความยุติธรรมทางสังคมให้แก่ผู้เสีย หาย ตลอดจนมีการนำคนผิดมาลงโทษ มีการขออภัยและการให้อภัยกัน อย่างจริงจังเพื่อคลี่คลายปมความขัดแย้งที่ฝังลึกในจิตใจ สำหรับข้อเสนอ นี้ สิ่งที่รัฐพึงจัดให้มีคือ

1. ส่งเสริมให้มีสถาบันทางวิชาการที่ทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยจัดหลักสูตรการศึกษา และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครอบคลุมทั้งในและนอกระบบการศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ชุดความรู้ ถอดบทเรียน ฝึกอบรมกระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์เพื่อการคลี่คลายแเปลี่ยนความขัดแย้ง สร้างวัฒนธรรมสันติภาพและความปรองดองโดยใช้กรอบคิด “สุขภาพเพื่อสันติภาพ” มีสันติภาพเป็นเป้าหมาย และใช้การสร้างสุขภาวะเป็นกุศลlobay โดยรัฐมีนโยบายที่ชัดเจนและมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนอย่างเหมาะสม

2. กำหนดให้น่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานความมั่นคง หน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความปรองดอง ส่งเจ้าหน้าที่เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับกระบวนการปรองดองอย่างสม่ำเสมอ

3. จัดให้ผู้นำทางศาสนา บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ตลอดจนผู้นำชุมชนและผู้สนใจได้รับการฝึกอบรมเพื่อทำความเข้าใจกรอบคิดเรื่องสุขภาพเพื่อสันติภาพโดยใช้กระบวนการสอนเสวนาแบบมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

ข้อเสนอ 2

การสร้างบรรยกาศที่เอื้ออำนวยให้เกิดการปรองดองในชัยแดนใต้

จากการทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เมื่อเปรียบเทียบกับในอีก 3 จังหวัดคือสงขลา (ไม่นับรวม 4 อำเภอของสงขลาที่จัดเป็นพื้นที่ความรุนแรง) ตรัง และสตูล พบร่วมกับบรรยกาศที่เอื้อต่อการสร้างความปรองดองนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีบรรยกาศของความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจ ผู้นำศาสนาอิสลามหวาดระแวงฝ่ายความมั่นคงและกลุ่มสุดโต่งที่ใช้ความรุนแรง ในขณะที่

ผู้นำศาสนาพุทธส่วนใหญ่ไม่ระวางผู้นำศาสนาอิสลาม แต่เกรงว่าจะถูกกลุ่มสุดโต่งที่ใช้ความรุนแรงจับจ้อง และมักจะถูกแทรกแซงโดยฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่ ส่วนในจังหวัดสงขลา ตรัง และสตูล ไม่พบความตึงเครียดระหว่างผู้นำศาสนา แต่ยังต้องการการพื้นฟูความสัมพันธ์อันดีต่อกันอย่างน้อยเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับสามจังหวัดชายแดนดังกล่าว จึงมีข้อเสนอดังนี้

1. รัฐต้องสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพและความปลดภัย ลดเงื่อนไขการมองอย่างมีคติเหมาร่วมลง เปิดพื้นที่สำหรับการพูดคุยสานเสนา ทั้งระหว่างผู้นำศาสนาและระหว่างผู้นำห้องถิน เพื่อแลกเปลี่ยนและค้นหาทางออกจากความขัดแย้งแตกแยก ตามหลักการของการแปลงเปลี่ยน (transformation) ความขัดแย้งสู่ความปrongดองที่เรียกวิร่องจิตนาการสู่อนาคตร่วมอย่างสร้างสรรค์

2. รัฐต้องลดคุณติและการเหมารวมต่อผู้นำศาสนาทั้งพุทธและมุสลิมในพื้นที่ และต้องไม่ใช้ผู้นำศาสนาเป็นเครื่องมือของฝ่ายความมั่นคงเพียงแต่คุ้มครองความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นำศาสนาในการทำหน้าที่ตามหลักศาสนา

3. ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันระดับสูงของแต่ละศาสนา (inter-institutional religious collaboration) โดยเฉพาะผู้นำระดับสูงทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด เช่น คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย สำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สำนักงานพระสังฆราช เจ้าคณะจังหวัด เป็นต้น เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการปrongดองโดยแสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกัน อาทิเช่น การเยี่ยมเยียนและให้ความช่วยเหลือเพื่อนต่างศาสนา การเป็นเจ้าภาพร่วมในการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดหลักของแต่ละศาสนาและศาสนาต่าง ๆ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ การสานเสนาระหว่างศาสนา สิ่งเหล่านี้สมควรทำทั้งในสภาพะปกติ และโดยเฉพาะเมื่อมีประเด็นความอ่อนไหวด้านศาสนาเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกันและเป็นการทำงานเชิงรุก

ข้อเสนอ 3

การเปิดพื้นที่สำหรับการพัฒนาความสัมพันธ์ในพื้นที่ความขัดแย้งร้าวเล็ก
กระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ในพื้นที่ความขัดแย้งร้าวเล็ก
นั้น จำเป็นต้องมีพื้นที่ปลอดภัย และการใช้กระบวนการและเครื่องมือที่
หลากหลาย เช่น การสนับสนุนด้วยวิธีวิทยาประชาธิปไตยเชิงลึก (Deep-
Democracy methodology) และการทำกิจกรรมโดยเฉพาะการส่งเสริมสุข
ภาพร่วมกัน จึงมีข้อเสนอดังนี้

1. รัฐต้องส่งเสริมพื้นที่กลางสำหรับสร้างวัฒนธรรมการพูดคุย¹
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและใช้เป็นพื้นที่กลางสำหรับการจัดกิจกรรม²
ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ด้วยวัฒนธรรมประชาธิปไตยเชิงลึก
2. รัฐต้องส่งเสริมกระบวนการเยียวยาทั้งทางกาย ใจ สังคม³
และปัญญา โดยอาจใช้มิติด้านสาธารณสุขและด้านการศาสนาเป็นฐานของ⁴
กระบวนการเยียวยา โดยมีการสร้างเสริมความไว้เนื้อเชื่อใจเป็นจุดเริ่มต้น

ข้อเสนอ 4

การสนับสนุนกระบวนการสร้างสันติภาพและความปรองดอง⁵
โดยอาศัยทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน

โดยที่แต่ละชุมชนมีต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรมเฉพาะอันเป็น⁶
อัตลักษณ์ของชุมชน การสร้างสันติภาพและความปรองดองจากฐานราก⁷
ในระดับชุมชนจึงเป็นทางออกจากความขัดแย้งอย่างยั่งยืนมากกว่าที่จะ⁸
กำหนดรูปแบบจากส่วนกลางลงไป หลายชุมชนมีกลไกการปรองดอง⁹
ที่เคยใช้ร่วมกันมา เช่น ชุมชนตำบลลูปो อำเภอเมืองจังหวัดยะลา¹⁰
มีประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าร่วมกันที่ยึดโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่าง¹¹
ศาสนาและวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน ในการพัฒนาการปรองดอง¹²
โดยใช้ทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการริเริ่มของ¹³
ชุมชน ส่งเสริมเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาชุมชน และ¹⁴

จำนวนความสะอาดให้ชุมชนคันหาต้นทุนทางวัฒนธรรมและรักษากลไกการป้องดองให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในยามที่ถูกท้าทายจากความแตกแยก

ข้อเสนอ 5

การสร้างพื้นที่สื่อสารสันติภาพที่หนุนเสริมกระบวนการป้องดอง

ในยุคสมัยปัจจุบันที่การสื่อสารมือทิพย์ในชีวิตประจำวันอย่างยิ่งรัฐควรเปิดบทบาทในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อสันติังนี้

1. รัฐควรจัดให้มีการศึกษา และการอบรมเรื่องการสื่อข่าวสันติภาพ (Peace Journalism) และการรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัล (Media, Information and Digital Literacy-MIDL) แก่สื่อมวลชนและประชาสังคมทั่วไป เพื่อการตระหนักรู้และการร่วมกันป้องกันการสื่อสารที่สร้างความแตกแยกโดยการบิดเบือน การสร้างความเกลียดชัง และการโฆษณาชวนเชื่อ

2. รัฐต้องเปิดให้มีการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และมีกลไกที่ป้องกันมิให้ประเด็นความแตกต่างทางศาสนาชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกแยก

3. สถาบันสื่อมวลชนทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ทั้งออนไลน์ และออฟไลน์ สามารถเป็นเจ้าภาพในการสร้างสื่อชนิดต่างๆ เช่น สารคดีหนังสั้น ภาพพยนตร์ สกู๊ป วรรณกรรม เรื่องสั้น บทกวี ฯลฯ ที่ส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจชีวิต วิถีวัฒนธรรมของแต่ละศาสนา รวมถึงวิถีการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างศาสนา โดยเฉพาะระหว่างศาสนาอิสลามและพุทธศาสนาในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย และอาจรวมถึงในกรณีของต่างประเทศ เพื่อให้สาธารณะมีจินตภาพ ความคุ้นเคย และมองเห็นถึงความเป็นไปได้ในลักษณะที่หลากหลายของการอยู่ร่วมกันอย่างป้องดองสมานฉันท์ระหว่างศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). เรื่องการนำมิติทางศาสนา วัฒนธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้. สืบค้นได้ที่ https://www.m-culture.go.th/narathiwat/ewt_news.php?nid=1745&filename=index
- ก้องพิทักษ์ วงศ์ดีอนรักษ์ อัครินทร์ อั้งกรวงษ์วัฒนา และสมศักดิ์ มีหรรษา. (2558). การศึกษากระบวนการสร้างความปรองดองและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง. วารสารรัฐสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 1(1); 72-88.
- ข่าวสดออนไลน์. (19 มกราคม 2562). อาลัย ‘พระครูประโชน’ พระผู้ชี้นำธรรมะ ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้. สืบค้นได้ที่ https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_2108144
- เครือข่ายวิชาการ PEACE SURVEY.(2562). รายงานผลการศึกษาโครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ 5. ปัจตานี: สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- เครือข่ายวิชาการ PEACE SURVEY.(2564). รายงานผลการศึกษาโครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ ครั้งที่ 6. ปัจตานี: สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- โคงม อารียา. (2558). การปรองดองในสังคมประชาธิปไตย. ใน รายงานประจำปี 2558 สถาบันพระปกเกล้า “ดูลำนำจในการปกครอง การเมืองไทย, (น. 128 – 156)” กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

จันทนา อินทฉิม และ ฤทธิพิพิร์ จันทร์สารแก้ว.(2563). ทางออกของความต่าง : การสร้างความปrongดองสมานฉันท์ในระบบประชาธิปไตยไทย. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, 7(2); 160 – 182.

ใจ อึ้งภากรณ์ สุราษฎร์ อิ้มประเสริฐ และคณะ. (2544). อาชญากรรมรัฐ ในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

ชนัญสาขา อรุณ พ. อุยธยา เอกรินทร์ ตวนศิริ ชาญชัย ชัยสุขโภศล. (2562). วิเคราะห์ภาวะอันติธรรมระหว่างศาสนาในสังคมไทยผ่านการแสดงความคิดเห็นในสื่อออนไลน์. สนับสนุนโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร(องค์การมหาชน) และ UNDP.

ไทยพีบีเอส. (14 กันยายน 2562). “สมเด็จสังฆราชฯ” ประทานคำปรึกษา “จุฬารามนตรี”. สืบค้นได้ที่ <https://news.thaipbs.or.th/content/284198>

ไทยรัฐออนไลน์. (25 มกราคม 2562). พุทธ-มุสลิมร่วมเก็บเศษพระครุประเพิลชิชา พบริเวณ 11 กระบวนการยิงถล่ม. สืบค้นได้ที่ <https://www.thairath.co.th/news/local/south/1479671>

บรรพต ตันธีรavage. (2562). ดุชงค์: ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและการรับรู้ถึงประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย. วารสารสันติปริทรรศน์, 7(3); 644 – 655.

บีบีซี. (4 เมษายน 2020). โควิด-19 : ปีอาร์เอ็น ประกาศ “ระงับกิจกรรมทั้งหมด” เปิดทางภาคตะวันออกไร้สโคโนราสายพันธุ์ใหม่ระบาดในชายแดนภาคใต้. สืบค้นได้ที่ <https://www.bbc.com/thai/thailand-52075202>

พกภาวดี สุพรรณจิตวนา. (2561). การปราบภัยและการให้ความหมายของมัสยิด : กรณีการต่อต้านการสร้างมัสยิดในพื้นที่อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน และอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง 7(1); 1 – 30.

พทธรรชิรา นาคอุไรรัตน์. (2561). สถานะผู้นำศาสนา พระสังฆาธิการและผู้นำศาสนาอิสลามกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติชายแดนใต้, รายงานโครงการ.

- พัทธิธีรา นาคอุไรรัตน์. (2563). บทบาทผู้นำศาสนา กับการสร้างสันติภาพ ในชัยแคนได้: ศาสนาสัญจรสู่สุขภาวะ. รายงานวิจัย
- พัทธิธีรา นาคอุไรรัตน์. (2564). พระสงฆ์กับอิหม่าม: เพื่อนรักข้ามศาสนา เพื่อสันติภาพ. วารสาร มจร.สันติศึกษาฯวิหารคน 9(2); 494 – 507.
- มุสลิมไทยโพสต์. (7 มกราคม 2557). พุธธ-มุสลิม ร่วมฉลองอายุวัฒน์ มงคล พระเทพศีลวิสุทธิ์ วัดดังเมืองบางนาฯ. สืบค้นได้ที่ <http://news.muslimthaipost.com/news/25680>
- ศูนย์ข่าวภาคใต้ สำนักข่าวอิศรา. (5 กรกฎาคม 2564). ปิดล้อม-ประเทศไทย 12 ชั่วโมงยังไม่จบ วิสามัญฯ 2 ศพ ที่เหลืออย่างสูตรต่อ. สืบค้นได้ที่ <https://www.isranews.org/article/south-news/south-slide/100185-shootingfightss.html>
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (18 มกราคม 2562). สามพันธ์ไทยพุธ ยะลา รวมตัวเรียกร้องเปิดครัวไทยสากล-ที่พักสงฆ์ ใน ร.พ.ยะลา เพื่อความเท่าเทียมเสมอภาค. สืบค้นได้ที่ <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG190118211452265>
- Barakat, Sultan., David Connolly, Frank Hardman & Vanita Sundaram (2013). The role of basic education in post-conflict recovery, *Comparative Education*, 49:2, 124-142, DOI: 10.1080/03050068.2012.686259
- Initiatives of Change. (2019). The Imam and the Pastor: When Enemies Learn to Trust. Accessed by <https://www.iofc.ch/stories/imam-and-pastor-when-enemies-learn-trust>
- Kickbusch, Ilona & Paulo Buss. (2011). Global Health Diplomacy and Peace. *Infect Dis Clin N Am* 25; 601–610. DOI:10.1016/j.idc.2011.05.006
- Lederach, John Paul. (2002). Five Qualities of Practice in Support of Reconciliation Processes. In *Raymond G. Helmick, S.J.,& Rodney L. Petersen. (eds.) Forgiveness*

- and Reconciliation: Religion, Public Policy, & Conflict Transformation* (pp.193 -203). Philadelphia & London: Templeton Foundation Press.
- MacQueen, Graeme and Sata-Barbara, Joanna. (2000). Conflict and Health: Peace Building through health initiatives. *BMJ*, 321: 293-296.
- Marshall, Katherine. (2011). "A Discussion with Pastor James Wuye and Imam Muhammad Ashafa." Berkley Center for Religion, Peace & World Affairs at Georgetown University. 31 October 2011. Accessed by <https://berkleycenter.georgetown.edu/interviews/a-discussion-with-pastor-james-wuye-and-imam-muhammad-ashafa>
- Millican, Juliet. (2019). *Universities and Conflict: The Role of Higher Education in Peacebuilding and Resistance*. London and New York: Routledge.
- Piereder, Jinelle. (2014). The Imam and the Pastor: Attempts at Peace in Nigeria using Interfaith Dialogue. *Laurier Undergraduate Journal of the Arts* 1; 71-85.
- Vijay Kumar Chattu & W. Andy Knight (2019) Global Health Diplomacy as a Tool of Peace, *Peace Review*, 31(2), 148-157,
- The Imam and the Pastor. (2008). London, England: FLT Films.
- UN. (23 March 2020). Now is the Time for a Collective New Push for Peace and Reconciliation. Access by <https://www.un.org/en/globalceasefire>
- WHO. (11 March 2020). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. Accessed by <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>

ภาคผนวก

ก. กรอบแนวคิดและกระบวนการสร้างความปรองดอง

ภาพที่ 1: 4 ช่วงในการสานเสนาและงานคลี่คลายความขัดแย้ง

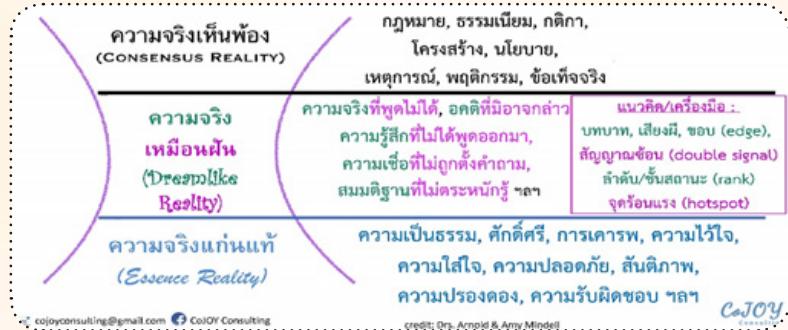
ภาพที่ 2: กระบวนการขั้นตอนทำงานสานเสนาของโครงการ

ภาพที่ 3: سانส่วนราชการห่วงงาน “ปัน ปัน บุญ อ.ปะนาัง” ณ ปัตตานี

ภาพที่ 4 : ยอดบทเรียนงานทำงานบนฐานลูกขุนเพื่อสันติภาพ จ.สุรินทร์

ภาพที่ 5 : กระบวนการค้นหาความจริง 3 ระดับเพื่อการปรองดอง

ข. ภาพกิจกรรมของโครงการ

เสวนาสาธารณะ

เพื่อนรักต่างศาสนา : รับมือโควิดด้วยการแพทย์อิสลาม

วิทยากร

วันที่ 2 สิงหาคม 2564
เวลา 20.00 - 21.30 น.

นพ.กัชิตชัย ศรีส่ง่า

ผู้ทรงคุณวุฒิฯ ผู้อำนวยการ
แพทย์ประจำโรงพยาบาลกรุงเทพ
และผู้แปลหนังสือการแพทย์ตามแบบทางกำ่นศาสดา

นายอับดุลอาซิส เจิงนาม:

กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
รองประธานกรรมการอิสลามจังหวัดนราธิวาส

นพ.กีฟลัน ดอเลา:

จิตแพทย์ โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์

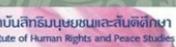
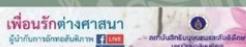
ผู้ดำเนินรายการ

ภาคทดสอบผ่านเพจ
Interfaith Buddy For Peace

ดร.ชาญชัย ษัยสุขโกศล ผศ.ดร.พิเกอร์เรีย นาคุโටริรัตน์

قۇتىر ئېدىتۈر

قندو دوق و يلايە سەقادان سلاتن مەفۇپايمى جاتى دىرى يېغ بىرىدا درى سكى أىتتىك (چاٹىپەنچى)، أڭام دان بوداي بىرىنىدۇڭ كاواسنـكاوا سن يېغ لائىن. تناڤى ۋېرىدۇن سۇرت اين تىدق سەھاروسن مېبىكىن كونفلىك، سلاڭى تىدق دېرگۈنكىن سباڭىي اكىندا ۋولىتىك. أڭام مەفۇپايمى ۋaran خصوص يېغ فەتىئە دالم كونفلىك، كران موڭكىن دېرگۈنكىن اونتوق مېغىكتىكىن إيموسي نىڭاتىف سكىراڭ آجاران أڭام دۇترىلىتىك. سباليقىن، أڭام جوڭ داھت برۋاران اونتوق مۇورۇڭ كونفلىك، اۋبىل سموا ۋىھق مەعىكىوت أجران أڭام، دان بىرإنتراكسىي (نىڭىزلىك) دەن ھاتى يېغ لەمە لمبۇت سرت سماڭتۇر ئەنۋەتلىك (مەترىجىت).

مېرىكىن ۋەھاتىن خصوص Padtheera Narkurairattana تر ھادىش اكىنداـاـكىندا دان تر نۇرماسى كونفلىك (بىلەيەن) دويلايە سەقادان سلاتن، دەن منجالانكىن ۋەھىك (كارامىخىددىيەن) دىالولوك ۋەھىقىن أڭام (ساڭىن ئەسەنەن) سبلىوم اين. ملالۇي ۋەھىك اين، دداھتى بەھوا سلائىن ۋېرىدۇن يېغ بىر ترسـترۇغ، ۋەھىك دىالولوك ۋەھىقىن (نىڭىزلىك) يەيت أكتىيۈتىي لاقۇن بىر سام اونتوق مۇورۇڭ جورۇغ ۋەھىقىسى. نامۇن أكتىيۈتىي بىر سام اين ھاروس بىرمۇل دەن اكتىيۈتىي يېغ تىدق مەجھۇتكىن كومۇنېتىي يېغ مەغانوت أڭام بىرلائىن دان ماسىيە دەن كچورىڭان سام سەنديرىي. اكتىيۈتىي بىر سام يېغ بولىيە دلقسنان دەن بائىك

دغۇن صفة كىنيوترالن ۋولىتىك (پىنكلاڭ تاڭكارامىءى) ترماسوق أكتېزىتىي كصىحاتىن دان ۋىئىگاتان ۋەرجان (گاراسىن سەرىم آخىپ) دان سباڭىش.

ستله ۋرو جىك دىالولك ترسبوت، Padtheera ممولىكىن كاجىن ۋراقتىكىل (گاراۋىچىيەن بىنىتى) يېغى برتاجوق "ۋاران ۋىمىعىتىن" أڭام دان ۋىمىن ئادامىيەن دوپلايە سەقەدان سلاتىن: ۋەرجالان منوجو كصىحاتىن (ساڭان سۆزىرلىك سۇخغاۋاھى) "دغۇن مۇممىيل مودىل كاوان راافت برلائين أڭام" (پېئون رەڭتەر ئادامىيەن) يەغانمەيل درىي كاجىن كىس (James) "إمام محمد اسفاء دان ۋادىرى" يەغىر نە "Wuye" بىرمۇسەن دغۇن سنجات دەيدان ۋەرۇغ دىنېرىپىرا، تناقىي كەدىن داۋت كەبالي كەدأ جەران أڭام، مناھەن كېنچىن دان بىرگەنلەن ئانتارا ساتو سام لائىن، سەھىغ منجادي كاوان راافت يېغى بىرچ سام او نتوق مەمولىيەكىن ھېۋەن ئانتارا كومۇنۇتى - كومۇنۇتى يېغى مغانوت دوا أڭام يېغى برلائىن.

سەنتارا ايت، كەدان كونفلىك دوپلايە سەقەدان سلاتىن دىجىسىن اولە ۋېپپىران وابق Covid-19. مىتالىڭ، ملايو مسلم يېغى ۋەرۇغ دەلىسييا دان ۋۇلۇغ كەتانە ئايىر دەندىغ دغۇن كېنچىن سباڭىي گلۇستر (kluster, گۆنەن ھەڭگەر رەباد) BRN ۋەرۇغ مەيشىتىيەر كەن اکن مەھەننىكىن سموا أو قەراسىي او نتوق مەمبرىي لالوان كەد تىندىقكەن ۋەچكەن ۋېھق كراجان دغۇن سەنۋەھەن. تناقىي ۋېھق كىسلامىتىن دەدأيرە كونفلىك (پەنپەن ئەنپەن) ماسىيە ملاكۇكىن ۋەچقۇن دان ۋەچلاهەن (گاراپىدىل ئۆمۈر رەچكىن)، يېغى ماسىيە دەكلاڭ مېپېكىن كەماتىن.

ولوباكيمان ڦون، ڦيبارن وابق Covid-19 جوک ممفرليهنهن ڦرانن ڦروباتن دان کصيحاتن عوام دالم ٿميئن کهرمونين. توکس-توکس مريلک دتريما اوله سموا ڦيهق کران مريلک منجالنکن توکس دعن برڻگه کڏ ايتیكا ڦروباتن (ترفا ديشکريميئناسى (جرجاپرردن پاڻي) (نيا ليوک پاڻي). ولوڻون دتهه-تهه کونفليڪ يغ دهشت، مريلک جوک هاروس منجالنکن توکس منوروت اوندڻ-اوندڻ كمانسيان انتارا بعسا (گوچه ماي) (مانعيم خوش روم راه راچه پرشه).

Charnchai Chaisukkoson Padtheera Narkurairattana برسام

مغاداکن ڦروجيڪ "کاوان رافت برلائين اکام: ڦارا ٿميئن دان فرداميain سرت کهرموذين (گارٺکا ٿو شنڌي گاپ ۽ ڪراهم) (پراؤن ٿو) دالم مشاركه تهای،" معيڪوت موديل نيجيريا دعن مغونونکن کصيحاتن سباڳي اکيندا ٿغڪرق (پراؤن ٻهه ڪلئي ٻون). درڻ ڦلسنان ڦروجيڪ اين، ددافتني بهوا ڦرتوكارن فيکيران سرت ٿمبلاجران مرننس کاوسن دعن ڪلوار درڻ ڪاوسن سنديري دافت منيڪتن راس سلامت دالم مپاتکن ڦنديريin. تيدق دافت دنافيڪن بهوا ڦيبارن وابق Covid-19 منجادي هلاڻن اوٽوق ٿلبانگي اكتيفيتى، نامون اي جوک ممبوك ڦلواڻ اوٽوق مپاتکن ڪوري هاتين دان ڦرصحابتن تتفا مغيرا ڦرييڙان ڪڙچيان. اد ڪيياتن اوٽوق مغهنترکن بارڻ-بارڻ ڪفروان، سفترت ڦرالتن ڦنچگاهن فيروس، بوغڪوسن بارڻ ڪفروان (ڻڻج ڦچپ). اوٽوق تولوغ-منلوغ دالم ڪسوسمن. ڦلسنان ڦروجيڪ (پُجُود ڄڌا ڄڌا) يقين بهوا ڪرج-ڪرج بيدڻ کصيحاتن د

تریما کاسیه داوجچکن کفڈ چولیس يع ممباوأ کونسیف
دان چعالمن يع امت برمنفعه اوتنوق مغاتسي چرفاچاهن دعن
اینسیاتیف (ایرانی ریشم) يع کریاتیف (سرانگ شرق). دهارف اکر چارا
قمباج دافت ممیکیرکن ستراتیکی اوتنوق ملاهیرکن کهرمونین
گلوبال بایکار پرورش (گلوبال بایکار پرورش) سلنجوتن دالم مشارکة.

ریگرسن ایسیکتیف

បឋស្ថុប្បែបន្ទារ

يُعْ ملاهيركن ڦرڙچاهن يع سريوس دالم مشاركة تهای سفترت يع ڏجرميڪن دالم ڦندريتان يع کرونيك (جئون) دويلايه سمقدان سلاتن، تله بروبه منجادي ڦروسيس منچيقتاكن كبنچين دري سکي اکام، اپتيڪ دان بوداي. سلائين کونفليڪ اين، ڦرڙچاهن دالم مشاركة تهای دري سکي اديولوگي دان ڦنديرين ڦوليتيڪ يع بربيدا. کونفليڪ دان ڦرڙچاهن يع دهشت اين برٺونچا در ڦد حقيقة بهوا مشاركة تهای تيدق ڦرنه معمبيل ڦلاجران اوٽوق معاڪجي ڦيب کونفليڪ يع سبتر، اوٽوق ملسيڪن مسئله در ڦد اکر اوٽميڻ، دان جوڭ اوٽوق مغيغاتي ڦخالمن دان معاواسي اکر کونفليڪ دان ڦرڙچاهن بارو تيدق تيمبول. اوله ايت، کسن نيكاتيف ترهادف کصيحاتن دالم مشاركة تهای بوکن سهاج ڇدوا دان کماتين، تنافي ترماسوق جوڭ کچدرأن يع کرونيك دري سکي فيزيڪل (جئون) دري سکي جيووا دان جوڭ دري سکي ڦر هبوغۇن يع موده ڦوتوس دان سوكر اوٽوق دجالين سمول.

“کداماين دان کهرمونين دالم مشاركة” بوليه دubar تکن سئورغ مانسي يع بائيڪ کصيحاتن، يait ڦارا اڳوٽ مشاركة ممقوپائي ڦر هبوغۇن يع بائيڪ، سقسام (ستموجاڪ) دان برمسرا (2000) منوروت (پئن ميٽركىن) MacQueen and Santa-Barbara ڦتراوغۇن دان کونفليڪ مېيپكىن کسن نيكاتيف سچارا لغسوج ترهادف کصيحاتن ملالوئي کگانسن سچارا لغسوج سفترت

ڦنيمبڪن دان ڦغۇمن اتو ڦربواتن يېغ مېپېكىن كچدران اتو كماتين. سلائين ايت، ميكانيسىمى (گلاؤك) ايكونومى، دان ڦلاڭي ميكانيسىمى ڦرەبۇغۇن مائنسى دالىم مشاركة جوڭ توروت ترجىس. سباڭي عقيبة، كىسن نىڭادايف ترەدادف سىستىم كصىحاتن كراجان دان مشاركة جوڭ تىدق دافت دايلقىن. اوله ايت، جلسە بهوا كصىحاتن دان كدامىن ادالە دوا ڦركارا يېغ برکايتن سچارا لغسۇغ. كاجىن يغدلاكۈن اوله Padtheera دان Narkurairattana 2021 مەفرى ليھەتكن ڦراند يغدىماينىكىن اوله ڦمييمىن اڭام يېغ برجابت تاغۇن دان بىرچ سام اتس داسر ڦرەصحابىت سباڭي كاوان بائىك برلائين اڭام اونتوق مەبىنا كدامىن دان كەرمونىن دالىم مشاركة، دەن مەڭۈنکن ايسو كصىحاتن سباڭي ألت اونىتوق منجالىن، مەولىھەن اتو مەشكۇھەن ڦرەبۇغۇن مائنسى دالىم مشاركة. اوسها اين بىرتجوان منجادىكىن ڦرەبۇغۇن اين چوكۇۋ فلىكسىبىل (نۇئەندەزىلەنە) اونىتوق ھيدوۋ بىرسام اتس ڦرىبىدان دەن مەماھىي دان مەحرماتىي سىتىف سوارا، تىنقا ترەراڭى دەن كېنچىن اتو مەندىغ اورۇڭ لائين سباڭي موسوه. بودايى دىالولۇك جوڭ ڦرلۇ دېبىنا اونىتوق مەباختىن اڭىندا ڦرمىلەن (لەرەتىنپۇچىلە) سچارا مەندالم سەھىغىڭ مەماھىي كېتائىن ترس (تەڭەنچەن) چەنچەن چۈچەن تەڭەنچەن چۈچەن، دان دافت مەباوا كەد كەرمونىن.

اونتوق موجودکن داسر (نیزبای) ممбىنا کداماين دان
کهرمونين دالم مشاركة بىغ بركسن، كومقولن كرج ۋروجىك اين
مغموكاكن چادغان داسر سفترت برايكت:

1. منتف肯 ۇختهوان دان ۋروسيس ۋردامايىن دان کهرمونين
بوكن "تىكىنيك"، سچارا سباڭي ميكانيزمى برسام دغان
معڭوناكن كونسيف "كصيحاتن اونتوق کداماين"، مغكالقىن
پېلىدېيقىن دغان منيتيق برتكن ۇغلىباتن سموا ۋىھق (ئەن
ۋەنگارمىسىن) اونتوق منچىكە ليغكارن كغانسىن (ۋەركىما
درەد بىرولۇغ دان ممبىناسكىن کداماين دان کهرمونين دالم
مشاركت.

2. ممبىنا سواسان يېغ سسواي اونتوق ملاھيركىن
کهرمونين دغان منجامىن كېيىاسن دان كسلامتن، مغور ئىكىن
فكتور بىغ منجادي هلاغان، دان مغكالقىن كرجسام اينسېتىوت
اڭام ۋرييغىت تىيغى (inter-institutional religious collaboration) بائىك
دېرىيغىت كېغسان ماؤقۇن ۋرييغىت ويلالىيە.

3. ممبوك روااغن (پىدىپەننىڭ) اونتوق ممولىيەكىن ۋەھبۇغۇن
ددأپىرە كونفليك يېغ دهشت، دغان معڭونكىن ۋروسيس دىيالولۇڭ
دغان هاتى يېغ تربوک اونتوق منچاري جالن كلوار يېغ منوجو
کداماين دان كعادىلەن سچارا بىرتۇرسن.

4. مېپوكوڭ ۋروسيس ۋردامايىن دان کهرمونين دغان
معڭونكىن مودال سوسىيە-بوداي (ئۇنئەن سىنەتىنەن) دالم
كومونىتىي، مغاڭىيەكىن كواس (گەرەجايىخانجا) دان سومبر

اونتوق ممبنتو او سها منيغكتن کصيحاتن دان موجودکن
کهرمونين درڻد کومونيتی اکر او ملي دالم ڦلباکي بنتوق.

5. ممبينا رواعن کومونيكاسي دامي (سلسله اسار) اونتوق مپوكوڻ ڦردامain، يأيت ممبوك رواعن، سالوران دان ڦروسيس کومونيكاسي دامي اتس اساس ڦلاجران (سرگانگارهيرېنرُو) دمي ڦروباهن يع کرياتيف اونتوق مپوكوڻ ڦروسيس ڦردامain دان کهرمونين

قۇنتر قۇلۇس

بۇكىو چادغان داسىر اين داۋىت دىھاصلىكىن اتس كىسىر ان يۇنىېرسىتىي ماھىدۇن ترەھادف ۋارانن اينسېتىوت ۋەلاجىن تىيڭى دالىم بىر خەدىت كەذ مشاركة دان منوجوقكىن ھلا. توجۇ يې سواجرۇ دان بىر منفعة كەذ كىمائىيأن. دەعن اىت، ۋىيەق يۇنىېرسىتىي مەبرىكىن بىنۋان كأواڭۇن ترەھادف ۋەروجىك اين، دان سنتىاس مەبرىكىن سوكۇغان دان چادغان يېغى مەئىلەمامى كۆمۈلن كرج ۋەروجىك اين. ۋەروجىك اين جولك منداۋات كرجسام درەد سموا اورۇغ يېغى ترلىيەت دالىم مەمبىنا ۋەھبۇغان، ۋەداماين دان كەرمونىن يېغى چوکوۋ كۆكۈ دان فەلىكسىيەل اونتۇق ماجو كەدقن سانجۇتن.

ولۇقۇن ۋەرسىس ۋەداماين دان كەرمونىن دالىم مشاركة تەھاي بلوم براکىر اومىبى د تانە اين، دەعن اداش سوكۇغان درەد يۇنىېرسىتىي دان سموا اورۇغ يېغى ترلىيەت دالىم ۋەروجىك اين، بولىيە دەكتەن بەھا بىبىت-بىبىت ۋەداماين نەھەن داشت دىسماي. بىبىت-بىبىت اين اكىن داۋىت بىركىمۇغۇن ماس دەن سكىران منداۋات سوكۇغان درىي سگى داسىر (گارەننپەشۇنخا) درەد كراجان دان سموا ۋىيەق سچارا لىبىه كۈغىرىت (ئەپەنگەنچە) يېغى دەستىكىن دەعن كىسوغۇھن.

كىجيأن يېغى نەھەن دچاقىي دالىم ۋەلسەن ئەن ۋەروجىك اين دەدىكاسىيەن (dedikasi، ۋۇچىشىتە) كەذ سموا مەسا كەنائسان يېغى تىيدىق عادىل، دان دەھارقۇن سۈۋەك مەرىك منداۋات كەنائىي روڭى دان ۋەلەپەن مروواھ سىرت كەعادىلەن سېچت مۇغۇكىن.

سمۇك كىسجەتىر ئان اتس اندى سموا.

کندو گن

فُختنر إيديتور	40
ريشكسن ايسيكيف (باثسروپُسْپُبرِيَهاد)	45
فُختنر قوليis	49
کندو گن	50
مقدمة	51
فرمسالهن يغبرتيمبون	54
کادان فپيران وابق دان فرقاھن يغ سماكين سريوس	62
راگڭ تيوري دان ڤلقسنان	67
ڪسيحانن، کدامين دان کهرمونين	67
کلوان رافت برلائين أکام دان کهرمونين	71
فلقسنان	79
چادغۇن دري سكى داسىر	82
چادغۇن 1	82
چادغۇن 2	86
چادغۇن 3	88
چادغۇن 4	88
چادغۇن 5	89
لمقيران	91

مقدمة

ستله مجلس کبغسان اونتوق کامانن دان کترتیبن (کتبه) جندرال ڦرایوت چان- اوچا مرامقس کواس ڦنتدیران نکارا ڦدمی 2014، ڦتا جالن (Road Map) ڦنتدیران نکارا فصل ڦرتام دتنتوکن، یايت اوسيها ڦردا مين اكن سکرا دلقسانکن دالم جغڪا 3-2 ٻولن. اوسيها اين برمول دعٽن ڦنوبو هن ڦوست ڦردا مين او نتوق ريقوماسي، بيايك ڏوست ماو ڦون ددائيره، او نتوق مغورا ٺڪن ڦربالهن دالم مشاركه برمول دري ڦريغڪت ڪلوارا، ڪومونيتي، ڪمُوٽ، مقيم، دائيره دان ويلائيه، اڪر مريڪ ڀيغ ممقوپاي ڦنداغن يعبر بيدا (پُرميٽ ڪوام ڪيٽ ٿئين ٽاگ تارا گن)، دافت بر جومقا دان بر ديلو ڦونتوق منچاري جالن ڦيلسين بر سام تنغا ڦربالهن.

د سمهقیغ ایت، مجلسیس کبgeschان اوونتوک کامادن دان
کترتبین (خ.ص.چ)، مغلوارکن ڦرینته نمبر 2560/3 یغبرتاریخ
17 جنواری 2017 برکنأن "معکر قکن نکارا، ستراتئيکي کبعشان
دان فمینان ڦرفادوان (گارخپکلیون پرشهش ڙمکھساش ترزاٿی لاله)
کارخپکلیون پرشهش ڙمکھساش ترزاٿی لاله). ڦرینته اين مپاتکن بهوا، مسئله
ڦرقچاهن دالم مشاركة تهای سوده لام وجود، دان منجادي
هلاعن او تام باکي ڦمياغونن مشاركة مغيڪوت ڦرينسيف
هيڊوڻ برسام سچارا دامي دان کحرماتن ترهادٺ ڪفلاڳين.

فرینسیف هیدوف برسام سچارا دامی دان کحرماتن تر هادف
کقباکین ڦول دمواتکن دالم ستراتیگی کبغسان 20 تاهون،
تراوتام کراچک کبودایان فرکارا و تنتع ڦغکونان اسفیق اکام دان
بودای دالم ڦپلسین مسئله دان ڦمبا غونن دویلایه سمقدان سلاتن.
کمنترین کبودایان، (2:2555)

يونیبرسیتی ماهیدون مپداری کفرلوان اونتوق ممبینا
کهرمونین دالم مشاركة تهای، کران تله مليهت تندا-تندا
کونفلیک يع مندالم دمان-مان سهاج سلام برتاھون-تاھون.
إينستيتوت ڦجاجين تيڠكي جوک هاروس برقرارن دان
برٿڱو ڻجواب تر هادف مشاركة، تراوتام دالم حال ڦڀسين
کونفلیک سُرت يع تله دجلسكن اوله Juliet Milican (2019).
جوک منڪسن بهوا سيسٽيم دان إينستيتوت Barakat et al (2013)
ڦجاجين تيڠكي يع بائيک دافت ممبنتو أغڪوت مشاركة أڳر مريلک
برصبر دان برتوليلرياني تر هادف ڦرييڏان دان هيڊوڻ برسام
سرت ساليغ مغحرماتي انتارا ساتو سام لain. ڏ ماں يع سام،
بليو جوک معڀعتکن بهوا سيسٽيم ڦنديدريڪن سرت إينستيتوت
ڦجاجين تيڠكي سنديري جوک بوله منجادي ڦونچا باڪي کونفلیک
يغبر لاکو دالم مشاركة، سکيران ڦرانٺ تيڌق دفترنيمبعڪن دغٽ
سيڪڻ تربوک اتو محاسبة سقچع ماں.

يونیورسیتی ماهیدون، ملالوی إینسیتوت حق أساسی
مانسي دان فغاجين دامي، برفعه کڻه فرينيف ڦميinan دامي
دان ڪهرمونين بردارکن علمو ڀعد فراقتيقن (هاڻان پڙڻا)
يأيت مغافليکاسيڪن ڦيلديفڪن، فغهوان دان
ڪلڪافن ڦيلديفڪن دالم ممبينا ذون سلامت (پڻئي پلودگئي)
اونتوق ڦروسيس ديلوك. اين برتجوان اونتوق منچاري چارا

فېلپسین يېغ ممباؤ اکڏد کهرمونين يعېرمول در ڏڦ ڦموليهن
ڦر هبوغۇن مانسي يېغ تله رغۇغ (هېنەتىغ) اتو سوده ۋوتىس. كادان
بېكىنى دىسبىكىن اولە ڦغۇنأن كغانسىن سەھىيڭىك ڦربىيذا أڭام اتو
ڦربىيذان ادىيولوگى ڦولىتىك دأغۇغ سباڭىي ألسن كونفليقك. اولە
ايت، فروجىك (كرىجى) كاوان رافت بىرلائىن أڭام : ۋېيمىغىن
دان ۋېيمىغان كدامىن سرت كهرمونين دالىم مشاركة تهابىي (پېئىن)
رېگىتىنغا سەناسىدا: ڭۈنگۈڭىپ كاراكتەرلىك تەنرىقاپ ۋەلەتلىك
رەكتەن ئەنلىك ئەنلىك: دمول كن دويلايىة سەقادان سلاتن سباڭىي تەمەن
ئەنلىك ئەنلىك، دان دەھار قىن أڭىر تەمەن ئەنلىك دەرلوا سكىن
كاكاوسنـ كاكاوسن يېغ لائىن.

قرمساللەن يغۇرتىمبوڭ

أقىيل مېبوت تىنچ كونفلىك يغۇر أكىر أومىي دالىم مشاركة تهاي، ۋەرپالىن بىرىدىسىرىكەن وارنا باجو دىتىغە تىغە إىبۇ كوت بىيڭىك دان كونفلىك يۇ دەشت دويلايە سەقادان سلاتن سلالۇن دامەزلىك سباڭى چۈنتوھ. ترداشت باپق ۋەرسماڭ ئىنۋارا كىدوا دوا ۋەرسىتىوا اين. يۇ فەتىغ ۋەنچا كونفلىك ترسىمبىي دان ترسىمادى دالىم إيموسى دان ۋەرسان أورۇغ-أورۇغ يۇ بىرموسەن. ۋېلىسىن مسئۇلە ملالۇي داسىر (يەنەن) يىغۇد لقىنالىك بىرصفە كىياتن بىرسام سچارا ۋەرسىمەن، اتو ۋەنچا كونفلىك ۋەرسىتەت دەرىجىمەن (جەنەن) يۇ تىدق مەغاوتامكىن ۋەرسىس ۋېلىسىن مسئۇلە يۇ مندالىم دەن سەقۇرۇندا. اولە ايت، ۋېلىسىن كونفلىك ۋە تاھەن يۇ مندالىم تىدق اكن ترجادى. ۋەرسامىن مەروفاڭىن چابران باڭى داسىر كراجان سلام لىبىه درەندى دوا دىك. سەق كونفلىك ۋەلىتىك وارنا ئىمبول ۋە تاھون 2005، دان ترچتوش كونفلىك گۈرمىڭ بارو دويلايە سەقادان سلاتن ۋە 2004.

برىڭىن كونفلىك يۇ مندالىم دويلايە سەقادان سلاتن، سالە ساتو كەرەكىن بىر يۇ تىدق داشت دىنلىي اىيالە، ۋەرپالىن مائىسى يۇ بائىك ۋە زمان دەھولو تەلە برتوکر منجادى كچورىڭان، كىتىق ۋەچىأن دان كەتاڭىتن. كىنى ئىمبول لىبىه باپق تىندا كېنچىن ئىنۋارا

ڦغانونت أکام بودا دان مسلم، بائيک ددالم ويلاية سمقادان ماؤچون دلوار کاواسن برکنان¹. کأدأن بکيني سماکين هاري سماکين منمبهکن ڦيبب کبنچين باکيکن سکم دالم افي. تماههن ڦول، ، إينسيدينـإينسيدين کگانسن يع ممقربوروق کونفليک جوک برلاکو دري سماس کسماس، سفترت فنيمبېکن انس سورغ سامي کتوا بيار اوان (جراچا) يع جوک دکنالي سباکي ڦميينا دامي يعده حرمني بوکن سهاج اوله ڦغانونت أکام بودا تناهي جوک مسلم. دالم کجادين يعبرلاکو ڦ 18 جنواري 2019 اين دسبواه بيار اوان دويلاية ناراتيوات، سلائين کتوا بيار اوان، سورغ لانکي سامي د بيار اوان برکنان توروت ترقربان.) Thai Rath Online, 25 Januari 2019
سلوم ايت جوک، ڦنتدا کونفليک دان ڦرچاهن تله ڦون ترسير کسکوله سکوله سفترت دسکوله Anuban Pattani دان سکوله Hatyaiwittayalai افبيل کدوا دوا سکوله تيدق معائيزينکن ڦارا ڦلاجر مسلمة ماماکي حجاب ڦ تاهون 2019. ڦ تاهون 2019 جوک تردافت ساتو لانکي ڦنتدا کونفليک يع مربيق کفوست ڦروباتن يع سفاتوتن برسعسي سباکي کاواسن نيوترال انتوق تجوان کمانسيان تنفا سبارغ دينکريميناسي (قيليه کاسيه، پاپنگ، گاردن). تناهي سبهاكين ڦغانونت أکام بودا تيدق برقواس هاتي دعن هوسيتيل جالا يع

¹ سيلا ليهت لاقران اوله Anwar Koma 'Don Pathan' دان Ekkarin Tuansiri

Understanding Anti-Islam Sentiment in Thailand. Pattani: . (2018)
Patani Forum، تردافت دالم وارسي بهاس تهایي دان بهاس إیغکریس، يع منجالنکن کاجین کيس ددالم ويلاية سمقادان سلاتن دان جوک دلوار کاواسن.

هاش ممقوپاًي دافور حلال سهاج او نتوق ۋە خدمتن ۋارا فساكىت
برأڭام بودا دان إسلام (جابتىن ۋە بۇغۇن عوام، 18 جنوارى
2019). ولوڤون ۋېھق ۋەعروسنى ھوسقىتلىك تىلە منجلسىكىن ألسن
دان كېرلۈان درىي سكىي بلنجاوان يغىرحد، أكىندا اين ماسىيە
مېيىغىخۇغۇ ۋەراسان سىستىغە ۋەغانلىق ئاكام بودا.

سلائين ايت، تردافت جولك بنتاهن تر هادف رانچاغعن
قمبینأن "ليعکو عن بودا ويلاية فطاني" (پوچمەنەلپەرەجەنەجەنە)
("أنتارا جنواريـ فيبرواري 2014). بنتاهن اين داعڭىڭ
اولە ۋەغانوت أڭام بودا سباڭى ساتو ڦنچرو بوھن درى سكى
سوسييوـ بودايى درېد مسلم. نامون كفاهمن ڦتاھى تر تتنو سودە
ترچاقي بھوا ليعکو عن بودا سغاتوتى دېبىنا دالىم تمۇت يېرىدىكانىن
دەن كومونىتى بودا، دەن ۋەغانوت أڭام بودا سندىرىي يەقىلىو
معوتىق وانچى دىدا اونتوق قمبینأن.

ولوباكيمان ڦون، أکينداـ أکيندا برکونفليک جوک تله
دسييرکن ملالوي ميديا مسسا (لېوچن) دان جوک ميديا دالم
تالين (لېوچن)، دمان ڦيهق ماسيقـ ماسيقـ مپييارکن بريتا
دان معلومتن سنديري. حال اين مپيڪن کتيقـ ڦرچيان انتارا
فعانوت أکام بودا دان مسلم ترسير کبهانکينـ بهانکين لain دالم
نکارا، سفرت يع بوليه دليهت دالم گرايڪن يع ممبنته ٿميـان
مسجد دبهانکين أوـتارا دان تيمور لـأوت (إيسان) ڦد مج 2015، دان
دوـيلـاـية نـان ڦـدـ مـيـ 2016، دـوـيلـاـية موـقدـاهـانـ ڦـدـ جـونـ 2017، دـان
جوـكـ دـخـونــکـينـ، سـاـکـونـ نـاـکـونـ، نـاـکـونـ قـانـوـمـ، دـانـ چـيـاغــ رـايـ.
دـسـمـيقــ اـيتـ، تـرـدـافـتـ تـنـتـاعـنـ تـرـهـادـقـ ڦـرـأـوسـهـانـ حـلـ دـوـيلـاـيةـ

چیاع-مای ڦ بولن جنواري دان اُفرييل 2016 (سڀ ۾ ٢٠١٦ء).

(ວນາ, 2561)

نامون دمکین، دفریغکت تمثاتن دان دفریغکت کومونیتی، ماسیه اد فرگرفکن سستげ کومقولن ایکستریم اتو گلمقو (گلعمشودتیگ) بیغ جلس برنتناخن دغۇن قىديرىن قارا فەممىقىن. بایك ددنىيا سېنر مأوقۇن ددنىيا مايا اتو دالىم تالىن (ئۆلن ئۆلىنى) سەترت، Youtube، کوم قولن Line دان ² گولوغۇن اين ماسیه مېياركىن بىرىتا- بىرىتا فىلسو بیغ مېبىكىن كىسالە فەمان.

ولو^{ون} بکیتو، ویلاية س مقادان سلاتن ممقوپایي باپق
مو^{دال} سو^{شیل} اونتوق ڦردامين، سُرت هبو^{غُن} رافت انتارا
سامي (Thephasilawisut) (พระเทพศิลวิสุท)^د Wat

² (3) میثال، سالوران یوتوب میلیک ڤرباذن ڦمبیلا اکام بودا انتوق کدامین (وکیل پرسنل)، سالوران رواں چای تهای ڦھوت (رجم چای) یعنی جوک دکنالیکن او له ڤرباذن ترسیبوت، سالوران ڤرساتوان ڦمبیلا اکام بودا TPBA، دان سالوران سوارا تؤکرو، دان سپاکئین.

دان كتوا سامي ويلاية Prachumchonlathara (វគ្គបន្រជ្ជមូលទារា) Imam Wae Asae Wae (ឈោះមេដី ឈោះមេដី) ناراتيوات دعن إمام مروُّكَنْ صحابة قریب لام يغُّبر لاینْ أَكَامْ، سهیڠٌكْ مریکْ مندافت ڦغاکوان سقتوهُنْ درڻ ڦغاونوت أَكَامْ ماسیعْ-ماسیعْ (Thai Muslim Post, Januari 2016). هبوُغُنْ این بوليهِ دا ڳُنْف سباکي موديل ڦميڻينْ أَكَامْ يغُّبر فرانن دالم ڦميبيانْ هبوُغُنْ يغُّ بائِيكْ آنتارا ڦغاونوت أَكَامْ بودا دان مسلم دکاواسن برکنأنْ. تنافي مشارکة يغتله لام برڻچه بله عقيبة کونفلوك يغُّ دهشة سلام همفیر دوا ديك (ઈତକର୍ମ), لبیه باپق ڦميڻينْ يغُّبر سماخت سفرت اين ماسيه دفلوکن او نتوق ممولیهکن هبوُغُنْ يغُّ بائِيكْ آنتارا ڦارا ڦغاونوت أَكَامْ يغُّبر لاینْ.

منوروت لا ڦوران ڦروجيڪ : ديلوك ڦميڻينْ أَكَامْ آنتارا سامي دان ڦميڻينْ إسلام دان هيدوق برسام سچارا دامي دويلاية سمقادان سلاتن (พระสังฆาชีวการ) ۽ ٺالهُنْ نامساهايِ شلام گپگاره ۾ رُوُمگانه ڀاڻن تيچاير ڊڪن ٿي ڏدافتني بهوا ڦنجاليين هبوُغُن سرت ڦموليهن کفرچيان آنتارا ڪومونيتي بودا دان إسلام دويلاية سمقادان سلاتن دالم ڪونتيڪس مشارکه يغُّ ماسيه مندر ڀتا دعن ڪگاڏسن. بوکن سهاج ڦميڻينْ يغُّدرلوکن تنافي "أُور ٿُجَّ تُعَهْ" يغُّ ممفوُّ معهبوُغُن دان منجمقوٽ کدوا-دوا ڦيفهق او نتوق سريغ برسموک دان منجالنکن ڪڀاڻن برسام يغُّ دافت برإينترڪسي. ڪڀاڻن سفرت اين برتجوان ان توق مميـنا کفرچيان دان معنـالي آنتارا ساتو سام لـاـين دـعن لـبـيه

مندالم. کران اینسیدن-اینسیدن کگانسن تله میبکن کچوریکأن
 (Padtheera Narkurairattana, 2561)، دان کبنچین أنتارا ڦغانوت
 أکام یغبرلأینن جوک منیعکت دالم باپق کیس (Chanansara
 Oranop Na Ayuthaya et.al., 2562). حاصیل درڏد ڦروجیک دیاللوک
 یغدبوبت دأتس منونجوکن بهوا ڦپرتأن دالم کگیاتن برسام
 دافت مغوراځکن جوراڳ ڦمیسه برداسرکن ڦربیدان أکام، دعن
 شرط بهوا کگیاتن-کگیاتن یغد جالنکن برسام تیدق مېغځوڠ
 ڦراسأن کومونیتي أکام، دان تیدق برچغکه دعن ڦرینسیف أکام.
 منوروت چادغۇن یغ ڦنتیغ درڏد ڦروجیک ترسبوټ، کگیاتن
 یغدافت دلاکوکن برسام ایاله أکتیوپیتی یغبرکایتن دعن کصیحاتن
 دان ڦکرجان اووکاسیونل (گارپرڪوبهاڅېچ). اوله ایت، دالم
 کاجین سلنچوتن یغبرتاجوқ : ڦرانن ڦمیمیشان أکام دان ڦمبینان
 دامي دسمقادان سلاتن: ڦرجالنن أکام منوجو کصیحتن (bathtub
 پۇنچاکا سنمانا ګباره سٺن ټکن چو ڦکرجان کاجین
 Padtheera Narkurairattana (2563) "منجالنکن کاجین
 ټیندفکن ڦپرتأن. کاجین ترسبوټ مندادافتی بهوا "دمینسی
 کصیحاتن (Medical Ethics)" ادکه کونچی اوتم یغ دافت ممباؤا
 کف ڀنترکسی دعن امت برکسن، تراوتامن دالم ڦمبینان رواغۇن
 دافت کاوان پئین (گاره سٺن) یغ ممبوليکن کاوان-کاوان لام یغفرنه أقرب
 مندافت کاوان بارو (پئیم ټکن) یغبرلأینن أکام
 أکر دافت بکرج سام. حال این بولیه دمولکن درڏد دمینسی
 کصیحاتن یغ تیدق دافت دفیسەکن درڏد کداماین دان کهرمونین.
 دسمقیغ ایت، ددافتی بهوا "مودل کاوان رافت برلأینن أکام
 Padtheera Narkurairattana, 2564:) "(پئیم ټکن)

(497) سُقْرَت يَعْبُر لَا كُو دِنِيجِيرِيَا أَنْتَارَا إِمام مُحَمَّد اسْفَاء دَان
فَدْرِي James Wuye يَعْ تَلَه دِجَادِيْكَن فَيلِم دُوكُومِينْتَارِي
يَعْبُر تاجُوق "The Imam and the Pastor" مِرْوَقْكَن موْدِيل يَعْ قَنْتَيْغ
اِين بُولِيه دِكُونْكَن اِنْتَوْق مِعَانْسِي كُونْفِلِيك دِهْشَت يَعْ مِلِيبِتَكَن
قَمْبُونْهَن. موْدِيل اِين جُوك سِتْرُو سُنْ دَافَت مِمْبَاوَا كَفْد قَمْوَلِيهَن
فَرْهَبُوغْن اِنْتَوْق سَالِيْغ بِرْمَا عَافْ مِاعَنْ دَان بِكْرَج سَام
بِرْدَاسْرَكَن فَرْصَحَابَتَن دَان كَفْر هَاتِيْنِن. دَالَم حَال اِين، فَرِينْسِيف
أَجْرَان أَكَام دِكُونْكَن سِبَاكِي قَعْكَرْق اوْتَام اِنْتَوْق مِرْوَبَه سِتْرُو
دِجَادِيْكَن كَاوَان. فَرُوجِيْكَن كَاوَان رَافَت بِرْلَائِينْ أَكَام مِعَكُونْكَن
قَاعِدَة تَرْسِبُوت دَغْن دِكَابُوغْكَن دَغْن أَسْفِيكَن كَصِيْحَاتَن أَكَر لَبِيه
بِرْكَسْن.

وَلَوْقُون دَافَتَن كَاجِين دَان چَادَغْن دَان درْ قَد فَلِيلِيدِيقَن
تَرْسِبُوت بِرْدَاسْرَكَن فَرْسْتُو جَوان درْ قَد قَارَا قَمِيمَقِين أَكَام، أَنْتَارَا
فَكَاوَاي فَرُوبَاتَن دَان كَصِيْحَاتَن عَوَام، دَان جُوك فَسْرَت
فَرُوجِيْكَن فَلِيلِيدِيقَن يَعْ لَائِين، رَامِي أُورَغ مَاسِيه مِيدَارِي چَابَرَان
دَالَم منْجَادِي هَبُوغْن أَنْتَارَا قَمِيمَقِين أَكَام دَان قَعَانُوت أَكَام
يَغْبَر لَائِين دُويَلَاهِي سَمْقَادَان سَلَاتَن. حَال اِين كَرَان بِلُوم اِد
سَسِيَاف يَعْ دَافَت منْجَامِين كَسَلَامِتَن قَارَا قَمِيمَقِين أَكَام. قَمِيمَقِين
مَسْلِم مَاسِيه منْجَادِي سَاسِرَان كَكَانِسْن درِي سَمَاسْ كَسَمَاس.
اُولَه اِيت، فَرْكَاوَلن يَعْ مِرْنَتِسي كُومُونِيْتِي أَكَام يَغْبَر لَائِين قَوْل
منْجَادِي چَابَرَان أَمْت بَسَر، دَغْن دَمَكِين، فَرُوجِيْكَن كَاوَان رَافَت
بِرْلَائِينْ أَكَام قَد 2020-2021 دِجَادِيْكَن دَغْن قَنْوَه فَرْهَاتِيْن دَان
مَعَأْوَتَامِكَن كَرج لَاقْن اِنْتَوْق مَمْبِينَا كَفْرْجِيَان. قَد مَاس يَعْ سَام،
موْدَال سُوشِيَال درِي سُكَي بُودَاي سَرَت جَارِيْغَن مَشارِكَه (خَلْخَلَه
يَعْ چَوْكَوْف كَوْكَوه يَعْ دَافَت منْچَكَه (يَعْ چَوْكَوْف كَوْكَوه يَعْ دَافَت منْچَكَه
بَهَاي يَعْ موْغَكِين بِرْلَاكَو دَالَم قَلْقَسْنَان فَرُوجِيْكَن تَرْسِبُوت.

سلائين چابران تتنع كسلامتن، كونتىكس ڦوليتىك دان دان
 ڦنتديبران دقوست جوڭ مروق肯 ساتو لاڭي چابران يې هېيت.
 كونفليك دان ڦرقچاھن مشارڪة دسمقادان سلاتن تيدق بوليه
 دفيسيك دن ڦرڻد ستروكتور مشارڪة ڦوليتىك نكارا تهاي يې
 مغۇمۇلکەن سكّل كواس دقوست. ڦكتىك ڦروجىك اين سداڭ
 دلقسناكن، تيمبول كونفليك ڦوليتىك رونچىغ دايمبو كوت.
 ڦمودا-ڦمودي ڭناراسى بارو يې تردىري درڻد ڦلاجر سكوله،
 مهاسىسوا-مهاسىسوي دان رعيت جلات مغادىن تونجوق
 ڦراسان دان منونتوت ريفوماسي ستروكتور مشارڪة ڦوليتىك
 اوントوق مغۇراڭن جورغ ڦميسە (كرامەلەئىملاڭ)، منىغىكتىن
 كعادىلن سوشىال سرت ڏيموكراسى. تنافي تونتۇن-تونتۇن
 اين تيدق دهير اوكن اوله ڦىيەق برکواس. سباليقىن، ڦىيەق برکواس
 مەڭۈنكەن كراسن انتوق ممبوبىركن ڦارا ٿونجوق ڦراسان دان
 منىغىت سجومله بسر ڦيمىقىن گراڭن ڦمودا ترسبوت. ڦد ماس
 يې سام سىستىم كحاكىم يې مىحىق كڦد كراجان منمبەكەن
 كچورىڭان دان كتىدق ڦرجيان مشارڪة، دتمبه دەن كېيىاسن
 مىدىيا يې سماكىن ترکو ڭۈچ. ڦېپران برىتا-برىتا ڦلسوا اوله
 مىدىيا اوントوق مەبعكىتكەن كېنچىن مەعقييتكەن ڦرقچاھن يې ترسىير
 لواس دالم مشارڪة. مسئله اين برسمان دەن ڦغالمىن، إىغانلى دان
 ڦراسان ڦندودوق كاواسن سمقادان سلاتن سەھىغى سىستەم اورغ
 مغانكەن بەها، "مسئله ڦورت اياله مسئله كتىدق عادىلن يې اورغ
 دالم تىاف ويلاية سمقادان سلاتن سوده لام مندىتنا سلام اين."

كادان قېپىران وابق دان ۋرقچاھن يۇغ سماكىن سريوس

ڦ هجوغ تاهون 2019، سجنىس ۋېپاكىت يەڭى سبىكىن اولە فېروس بارو ترچتوس دىندار ووهن (Wuhan) چىنا رامى أورۇچ دېچىكىت اين دان منىغىل دنیا، دان ۋېپاكىت اين سلنجهوتىش دىسېرىكىن كەتمەت-تەمەت يۇغ لائىن، ترماسوق تەهالىلىنىد. نەتاھىي مشاركة تەھاي دان جوڭ مشاركة دنیا تىدق بىكىتىو مېدارىي بىتاف بەھاي ۋېپاكىت بارو اين. ڦ 11 ماچ 2020، ۋەغارە ۋەرتوبەن كصيھاتن سدنىا (WHO : بدان ۋەرباتن دنیا) معاڭو كسيلاڭن دالىم قىلياين كادان سچارا رسمي، دان مەيىشىتەرەن ۋېپىران فېروس كورونا سباڭى "وابق بىسر" (pandemic) سىتلە فېروس ترسىبۇت مرىبىق لى 114 بواه نىڭارا دان منجعكىتى لىبىه درەد 118,000 أورۇچ دان مېبىكىن كماتىن نىدق كورۇچ درەد 4,291 (WHO, 11 Mac 2020)، ترماسوق جوڭ تەھالىلىنىد.

ڦ د أولۇن، ۋېپىران وابق دتەھالىلىنىد داۋىت دكاواال دكاوااسن-كاواسن ترتننۇ سهاج، دان اين دأڭىخەن سباڭى ساتو كجيان يۇغ ۋاتوت دەۋوجى. نامون، سىتلە ايت كجيان اين ۋول منجادى ۋەراغىخەن (gambetta) دالىم ۋەغۇرۇسنى كاوالىن وابق سترۇسۇش. ۋېپىران وابق دويلايە سەقەدان سلاتىن بوكىن سهاج منجىسكن كصيھاتن ۋارا ۋېپاكىت، نەتاھىي ھبوڭن يۇغ سودە نېقىسىس ئىنتارا كلاغان أورۇچ تەمائىن ۋون توۋۇتۇس مەغىكىوت كىس-كىس دباوه اين.

1. ۋابق ڭلومبۇغ ۋەرتام دويلايىة سىقادان سلاتن، سبهاكىنىش دىسبىكىن اولە ۋەرچ تهايى دېلىسىيا يېغ باليق كتانە ئير. ۋارا ۋەرچ اين كباپقىكىن مسلم، دان مريك تر قىسا ملالىي ۋەلباكىي ھلاغان درىي باپق سكى، سەرفت ۋەراتوران أونداڭ-أونداڭ يېغ كتت، تىندىقكىن ۋەنچاھەن وابق اولە كراجان، ۋەغاالىن وابق دان ۋەنرىيماڭ مشاركة. اولە ايت، اد آنتارا مريك يېغ مەغىلىكىن ھلاغان-ھلاغان اين دىغان مېلودوۋە ماسوق كتھايلىنى دىغان ملارىكىن دىرىي درەندى ۋېھق كسلامتن تھايلىنى. ۋېپېران وابق دىسلاتن تھايلىنى جوڭ سماكىن سريوس عقىبە كاوالن دان ۋەمنتاوان ۋېپېران ۋېاكىت يېغ تىدق كتت. ترپات سبهاكىنىن درەندى ۋارا ۋەرچ تهايى يېغ باليق درىي ملىسىا مەباواۋا فېروس دان مېبىكىن ۋېپېران دەئايرە اين. حال اين ۋۇل منىمبولكىن كېنچىن ترەدەف ۋارا ۋەرچ دان جوڭ كومونىتى مسلم ايت سندىرىي. دىسمېقىغ ايت، أرسان ۋەراسان نېڭاتىف دېچىقتاكن اولە مېدىيا مىسا دان جوڭ مېدىيا سوشىال يېغ منىمبولكىن كېنچىن ترەدەف ۋارا ۋەرچ يېغ ۋەلۇغ كتانە ئير سچارا كسلورۇھەن.

2. تىندىقكىن كاوالن ۋېپېران وابق اوئىتۇق ڭلومبۇغ سلنجوتىن سەھىغەن ھارىي اين مېبىكىن ۋەرچاھەن دالىم مشاركة دىغان ملواس إيكوران كسىلاقىن دالىم ۋەغاالىن، سەرفت تىندىقكىن درىي سكىي أونداڭ-أونداڭ، ۋەغوات كواسان أونداڭ-أونداڭ يېغ تىدق عادىل، ۋېپېران ۋاكسىن يېغ تىدق مېلوروه، بىنۋان اولە كراجان (جەزەنچى) يېغ تىدق مېلوروه، ۋەنۇقىن كەمۇغ سىرت-مرت تىۋا ۋەرسىاڭ يېغ سچوكۇقۇن، دان لائىن-لائىن لاكتى. تىباھەن ۋۇل، جومله ساکىت يېغ ۋەرلى دراوات برەتىمە دىغان ئەمت قىست، سەھىغەن

تىدق داشت دتاغنى اوله سىستيم كصيحاتن عوام يع سديا اد. اوله ايت هوسيتيلـ هوسيتيل لاقعن (جىزپخابالشنانام) ۋەرلۇ دبۈك دالىم كادان سرب كوراڭىن اين. تنافي اين ۋول مېبىكىن راس تىدق ۋواسمىتىي ئاتارا كلاڭىن رعيت، ترأوتامىن دويلايە سەقفادان سلاتىن يع قۇوه دغۇن ھلاڭىن. علمو ۋەتەنەن ۋەروباتن مودىرن (گاراپەتكەنلىك) اد أسفىك يع تىدق سسواي دغۇن ۋەرىنسىف أڭام، مانكلا كومىتىي تەمائىن لىبىه معاوتابىمكىن ۋەروباتن تراديшиونال إسلام. ۋەروباتن الترناتيف (گاراپەتكەنلىك) يع لائىن جوڭ تىدق منداشت ۋەھاتىن يع سواجرىن درەد كراجان. كېاپقىكىن كومونىكاسىي ھارىن دجالىنکن دالىم بەهاس تەمائىن، دان خېر أغاين يع منجىسلىك كېچىان ترەدەد ۋە اقسىن جوڭ دىسىرلىكىن. كادان ۋول دبوروقىن لائىكى دغۇن ادان بىرىتا مەنائى ۋەرىما ۋەقسىن يع تله ماتى. ۋەركاراـ ۋەركارا سەرت اين تىن تو منجادىي چابران باڭى ۋەقاولىن وابق ددىئىرە اين. تىندىكىن جوڭ دأمبىل اوله ۋېھق بىرکواس اوئىتۇق مەھنەر ۋەكاواي كصيحاتن عوام كرومەـ رومەـ اورۇغ كەمۇغۇ دان منچاتت نامـ نامـ اورۇغ يع سودە دسونىتىك ۋەقسىن. اين ۋول مېبىكىن كادان سماچم ۋەرىنىيەن بىلاڭىن ۋەرىما ۋەقسىن ئاتارا كومونىتىي. سىستەمە لاراڭىن يەد كلوارلىك اوله ۋېھق بىرکواس ادكلاش منجادىي ھلاڭىن باڭى اورۇغ إسلام اوئىتۇق مەرجاڭىن عبادە. عقىبتىن ۋېپيران ۋېرسىس دىستەمە كومونىتىي مسلم لىبىه تىيەكتىي درەد كومونىتىي ۋەغانوت أڭام بودا. دغۇن ايت، كدواـ دوا كومونىتىي سماكىن بىر جاوهن دان تىمبول ۋەرسەك ئاتارا ساتو سام لائىن.

3. اوفراسي ٿڳو عن سرت ڦعلاهن (گارپيٽلوم ترjawه) (گارفيسام ڀڄماٽ گررم) دان ٿمبونهن لوار بيداع ڪحاکيمن (گارفيسام ڀڄماٽ گررم) دنجه تغه کريسيس Covid-19 د ويلاية سمقادان سلاتن، ترأوتام دالم بولن جون سيفتيمبر 2021، تيدق بکيتو دبر يكن ڦرهاتين اوله مشاركه تهاي سچارا عموم، تنافي اين اداله إيسو يع ڦنتيئ بانگي مشاركه ملايو مسلم. تمباهن ٿول، ڏ تغلل 23 مج 2020، ستيا اوسها أكوغ ڦرتوبهن بعسا بعسا برستو مغكسا أگر سلوروه دنيا مغهنتيکن ڦراعن اونتوق برستو تناك مناغني (UN. 23 Mac 2020 Covid-19)، تنافي دسکن اين دساهوت اوله BRN سفييق سهاج. ملاؤي ڦعيش هاران يعبر تاريخ 3 افرييل 2020، BRN معوموم肯 بهوا اور گانيساسي ترسبوت اكن مغهنتيکن سکل اوفراسي ڪتنترأن ددائيره ڪونفليک سلانگي تيدق دسرع اوله ڦيق لاوان (BBC, 4 April 2020). ڦعيش هاران اين منونجوق肯 بهوا BRN مغاوتامکن اسفيليك كمانسيان دان جوک كرج-كرج ڪسيحانن، يع منچر مينکن بتاف ڦنتيئ عن ڪسيحانن اونتوق ڪدامين. نامون دمکين، ڦيق ڪسلامتن ددائيره ڪونفليک (پايدار ۾ مڻن ڪن ٿي) تيدق مپاهوت ڪسان ڦرتوبهن بعسا بعسا برستو، سفرت يع بوليه دليهت در ڦد لامن سساوا ٿ (page) ڦوست ڦر هبو عن عوام، ڦاسوق肯 ڦنجاڭ ڪسلامتن دالم نگري، بهاكين 4 دفن (4 سوان) ڦاچ 4 اتو (ISO)، مپيركن ڪات ڦاچ مير جندرال Mejar جورو General Pramot Phrahom-in (ພລ.ຕ. ປຣມອມທຍ໌ ພຣະມອນທີ່), چاڪ 4 ڦهانگين 7 افرييل 2020 سفرت بريکوت :

نكارا ۋەلۇ مۇوات كواسكن أونداڭـأونداڭ ترەدەف
ستىق ۋەجىنایە يېڭى ملاكىكىن جنايە انتوق منجاڭ كىرىتىپ
دالىم نكارا تەھاي. سبارغ بىنچان اتو بىبەي تىدىق بولىيە
دجادىكىن ئىلسن انتوق مغىلىقكىن درى سىڭى أونداڭـأونداڭ.

(BBC, 4 April 2020)

اولە ايت، اوقراسىي ۋەجىنەن سرت قىلغاداھن، دان جوڭ
قىمبونەن لوار بىداڭ كەھاكىمەن ماسىيە تىرسى بىرلاڭ سىماس
تىندىقكىن كاوالىن سداڭ دلىقسانكىن، سەرت ۋەجىنەن سلام 12 ھارىي
دان قىمبونەن لوار بىداڭ كەھاكىمەن 4 أورغۇچ ئاخىر جولاي 2021

(Pusat Berita Selatan, Isra News Agency, 5 Julai 2021)

كەتىكـتىك ۋەركارا دائىس مېپېكىن كەرچيأن ترەدەف نكارا سماكىن
برىكۈراغۇن، دان كەرچيأن يېڭىسىس ئىنتارا كومونىتىي يېڭىلەين
أڭام جوڭ تىرچىرەموس كەڭ تاھەف كريپسىس.

راغٹ تیوري دان فلقسنان

ڪصيحاتن، ڪدامين دان ڪهرموٽين

منوروت (2000) MacQueen and Santa-Barbara، ڦفراڻن دان ڪونفليٽ يع مٺونکن ڪڪانسن ترهادڻ توبه بدان مائسي سچارا لغسوج، سُئرت ڦنيمېكهن، ڦغبومن، اتو ڦربوٽن يع مپېكهن ڪدرأن اتو ڪماتين، اکن منجسکن ميڪانيسمى ٻيونومي، ميڪانيسمى ڦر هبوٽن مائسي، دان حوك ميڪانيسمى (گلاؤ) ڪصيحاتن عوام نڪارا دان مشارڪه. جسله بهوا ڪصيحاتن دان ڪدامين مروڻKen ڦر کارا يع اد هبوٽن سچارا لغسوج، ڪران برڪايتن دغٽن ڦکلوي ڦربوٽن دان ڪصيحاتن عوام يع برڦرانن ڦنتيٽ دري سکي ڪمائسان دميدان ڪونفليٽ دان ڦفراڻن. ڊباپق دايره ڪونفليٽ، مريلك جوک برڦرانن دالم مولکن ڦروسيس ڦمييان دامي دغٽن اداڻ سکوراڻ-ڪوراڻن 5 صفة سُئرت برٽکوت، يأيت :

1. ڪبوليهن دالم ڦغور وسن ڪونفليٽ (گارڄ ڏگارڊ ڪرام) (ڦاخڻا ڦاخڻا) ملالوي داسر ڏيقولوماتيك (نوي ٿوٽ) اوٽنوق ڪصيحاتن دان ڦربوٽن. Kickbush & : Chattu & Knight, 2019.

(Buss, 2011

2. ڦرقداوان دالم ملقسناكن توکس سچارا برکومقولن، ترأوتامن دالم ماس کريسيس يغ منجسكن کصيحاتن. ڦکاواي ڦروباتن دان کصيحاتن عوام دبر يكن کواس اونتوق ممبوات ڪٺوتوسن، دان بوليه بکرج دغۇن بىپس، کران توکس مرىك بركايتىن دغۇن کصيحاتن، کساكىيتن دان جولك سوال ھيدوقـماتي مأنسى.
3. ڦکاواي ڦروباتن دان کصيحاتن عوام ممقوپاي کبوليەن اوـنتوق مـعـهـبـوـغـكـنـ کـوـمـقـوـلـنـ کـوـمـقـوـلـنـ يـعـبـرـ لـأـيـنـ درـيـ سـكـيـ إـيـتـيـيـكـ (چـاـتـيـپـنـقـ)، کـلـسـ سـوـشـيـالـ (چـنـچـنـ)، أـكـامـ اـنـوـ ڦـربـيـذـانـ دـالـمـ حالـحالـ يـعـ لـأـيـنـ. اـولـهـ اـيـتـ مـرـيـكـ بـولـيـهـ بـرـقـراـنـ اـونـتـوقـ مـمـولـيـهـكـنـ ڦـهـبـوـغـنـ دـغـۇـنـ مـعـگـوـنـكـنـ مـيـكـانـىـسـمـىـ کـادـأـنـ دـانـ توـکـسـ دـالـمـ بـيـدـاـغـ کـصـيـحـاتـنـ، ڦـرـوـبـاتـنـ دـانـ ڦـمـولـيـهـنـ.
4. مـمـقـوـپـأـيـ لـيـكـيـتـيـمـسـيـ (legitiması) دـرـيـ سـكـيـ اوـندـغــ اوـندـاغــ، ڦـغـالـمـنـ دـانـ ڪـفـاـكـارـنـ دـالـمـ بـيـدـاـغــ کـصـيـحـاتـنـ.
5. مـرـوـقـاـكـنـ ڦـكـرـجـأـنـ يـعـ مـمـقـوـپـأـيـ سـيـكـفـ يـعـ تـكـسـ تـرـهـادـفـ اـيـتـيـكاـ كـرـجـ (جـرـرـيـاـبـرـرـانـوـرـيـچـىـپـ) اوـنتـوقـ منـجـاـكـ کـصـيـحـاتـنـ دـانـ مـرـاـوـاتـ اـورـغـ يـعـ ڇـدـرـاـ مـغـيـكـوتـ اوـندـغــ اوـندـغــ کـمـانـسـيـأـنـ اـنـتـارـاـ بـعـسـاـ (International Humanitarian Law) تـنـقـاـ دـيـنـکـرـيـمـيـنـاسـيـ (گـلـئـىـقـ) دـانـ تـنـفاـ مـمـبـيـذاـكـنـ سـيـاـفـ مـوـسـهـ.
- ترـدـافـتـ بـاـپـقـ کـيـسـ يـعـ منـنـجـوـقـكـنـ بـهـواـ دـدـأـيرـهـ کـونـفـليـكـ، اـيـنـسـيـاتـيـفـ (گـاـرـرـيـرـيـمـ) يـغـدـ لاـکـوـكـنـ اـولـهـ ڦـکـاوـايـ ڦـرـوـبـاتـنـ دـانـ کـصـيـحـاتـنـ عـوـامـ بـرـجـايـ مـعـهـنـتـيـكـنـ کـونـفـليـكـ دـانـ ڦـفـراـغـنـ. مـيـثـالـ ڦـدـ تـاهـونـ 1980ــ آـنـ، دـتـغـهـ تـغـهـ ڦـرـغـ سـوـدـارـاـ دـانـ ڦـرـتـمـفـورـانـ يـعـ سـرـيـغـ بـرـلاـ کـوـ دـاـ یـ لـسـلـفـادـ وـرـ (Elsalvador)، يـوـذـيـسـيـفـ

اور گانیساسي يع ممبنتو كفڈ کانقـکانق يع تيغكـل UNICEF) دنگري يع هنچور) دان گريجا کاتوليك دان ۋرتوبەنـۋرتوبەن لأنىن برأوسها برونديغ دغۇن كراجان دان ۋېھق ۋېبرونتىق دالىم حال ۋېجكـان كصيحاتن کانقـکانق سباڭى اكىندا اوتمام حاصىيان كدواـدوا ۋېھق ممبرىكىن لالوان كفڈ ۋەڭلاوي ۋروباتن دان كصيحاتن اكـر مريـك دافت منجالىكـن توـكـس دغۇن سلامت. مـريـك بـرسـتوـجو مـعـادـاـكـنـ كـنـچـاتـنـ سـنـجـاتـ (جـرـهـلـيـجـ) سـلـامـ تـيـكـ هـارـيـ سـتـيـقـ تـاهـوـنـ سـجـقـ 1985ـ ھـيـثـكـ 1992ـ سـتـرـوـسـ،ـ اـيـنـسـيـاـتـيـفـ تـرـسـبـوـتـ مـمـبـاـوـاـ كـفـڈـ ۋـرـوـسـىـسـ دـامـىـ،ـ سـهـيـڭـ ۋـرـسـجـوـانـ دـامـىـ دـتـنـدـاـ تـاـغـنـىـ ۋـدـ تـاهـوـنـ 1992ـ يـعـ مـمـبـولـيـهـكـنـ کـانـقـ کـانـقـ سـرـامـيـ 300,000 اـورـغـ مـنـدـاـفـتـ سـوـنـتـيـقـكـنـ ۋـكـسـىـنـ اوـنـتـوـقـ منـچـكـهـ ۋـپـاـكـىـتـ ۋـلـيـوـ (Polio) دـانـ سـباـڭـيـشـ،ـ MacQueen & Santa-Barbara,) (2000:294

دـفـيـلـيـقـيـناـ،ـ ۋـاسـوقـكـنـ ۋـرـوـبـاتـنـ يـغـتـرـدـيـرـيـ درـفـدـ دـوـكـتـورـ،ـ دـوـكـتـورـ گـيـكـيـ،ـ ۋـاـكـرـ ۋـمـبـاـغـۇـنـ مـشـارـكـةـ،ـ جـورـوـ رـاوـتـ،ـ دـانـ ۋـلـاجـرـ ۋـرـوـبـاتـنـ دـتـوـبـەـكـنـ.ـ مـرـيـكـ مـمـبـنـتـوـقـ كـوـمـقـوـلـنـ كـچـىـلــكـچـىـلـ اوـنـتـوـقـ مـلـاـوـاتـ تـمـقـتـ.ـ تـمـقـتـ بـرـجـأـهـنـ اـتـوـ تـرـقـيـنـجـىـلـ اوـنـتـوـقـ مـمـبـرـيـكـنـ ۋـرـخـدـمـتـنـ كـفـڈـ ۋـنـدـوـدـوـقـ يـعـ مـلـاـرـيـكـنـ دـيرـيـ درـفـدـ ۋـقـرـاعـنـ دـانـ ۋـرـتـمـقـورـانـ سـهـيـڭـ ۋـرـتـمـقـورـانـ مـرـيـكـ تـيـقـ اـدـ تـمـقـتـ تـيـغـكـلـ.ـ اـيـنـسـيـاـتـيـفـ اـيـنـ دـافـتـ مـنـيـعـكـتـ كـسـدارـنـ تـنـتـخـ حقـ اـسـاسـيـ مـائـسـىـ،ـ دـانـ سـتـرـوـسـ مـلـاـهـىـرـكـنـ گـرـقـكـنـ اوـنـتـوـقـ منـونـتـوـتـ كـدـامـاـيـنـ دـانـ كـعـادـيـلـ بـاـڭـيـ مـرـيـكـ.ـ MacQueen & Santa-Barbara) (2000: 295

ساتو لاكىي چونتوه يېغ فنتىيغ اىالله اينسيياتيف ۋەڭلەي
قۇرباتىن دان كصىحاتىن عوام اوتنوق كصىحاتىن يېغ لبىه بائىك
دان كھرمۇنин دکرولاتيا (Croatia) يېغ مندىريتا دەغان كونفلىك ايتتىك
دەشت يېغىرۇنىجاعەن اولە ايت رامى اورۇغ مغالمى مىسەلە
كصىحاتىن جىوا دان ۋېپاكيتــۋېپاكيت لائىن يېغىرۇنىچا درەد،
أنتارا لائىن، تكانىن جىوا، كتاكوتىن، قىندرىتأن عقىبة كھىلاغان
أڭىوت كلوارك، كمارەن، مشاركة يېغ سالىئۇ تىدق ۋەچاي، تىاد
كتتاغۇن جىوا دان سباڭىش. (أورگانىياسىي كصىحاتىن دنيا)
دان اكىنسىــاڭىنسى بىرسكوتۇ درىي إېڭىرىس (Inggeris) يېغىر
تاققى دبوسنىيا (Bosnia) دان هىزىزىكوفىن (Herzegovina) بىكىرىج سام
اوتنوق منوبەكىن سبواه ياياسن دەغان اكىنسىي كصىحاتىن عوام
سباڭىي ۋەڭلىق اوتنام. ياياسن تىرسىبۇت منجالانكىن توڭس دالىم بىدۇغ
كصىحاتىن تەندا سبارۇ دېئىرىمىناسىي درىي سكىي ايتتىك. أخىرىنى
قەميسە ايتتىك ۋەن بىر آنسۇرــآنسۇر ھېلغ دەغان "ملىنتس ۋەچاھەن
ايتتىك (پەنچىڭ) "كەد ۋەن بىر ھەبوغان ايتتىك
(2000: 320-321، MacQueen & Santa-Barbara) "(چاڭىپەنچىلىم پەنچى)"

كاوان رافت برلائين أكام دان كهرمونين

"ثرصحابتن" مروڨاکن ترس اوتم يع مغّررقکن کاوان رافت برلائين أكام يأيت إمام محمد أسفاء دان ڦادري James Wuye، اونتوق ممقلاجری دان منجادیکن "موسهه" دميدان ڦرڅي چو سالیع ممبونه کران ڦرييڏان أكام، کڻد کاوان ڦريپ دالم ڪرج ڦمولیهن ڦر هبوغۇن (پېنپۇکارامسەمپەن) (لسانامخونگارا) آنتارا دوا کومقولن مأنسي يع مغانوت أكام برلائين، يأيت "كريستيان" دان "إسلام" دبهاكىن نيجيريا (Nigeria). دسيني، "فرینسيف دان اجران" دالم کدوا دوا أكام يع دنوتي اوله ڦييق ماسیع-ماسیع ڏجادىکن سباکي "اللت" (الله) (كىچىمئىجى) "اتو ڦغڭىلەن" (لەپەنەرەيىك) اونتوق منينجاو كمبالي (تراترەنگەن) ڦرانن سندىري سباکي اورع برأكم يع هندق منوروتى جالن ڦارا رسول يع تله ۋون ممبرىکن ڭاريس ڦندوان کڻد مأنسي انتوق ھيدوق برسام سچارا دامي.

نكارا نيجيريا ترلتق دىنوا أفريقيا (Afrika). 50 ڦراتوس درٺ ڦندودوق مغانوت أكام إسلام، مانکلا 40 ڦراتوس مملوق أكام كريستيان (Bennett، 2012). مسئله کونفليک آنتارا مريک يع مغانوت أكام يغبر لائين اين برقوچا درٺ داسر ڦچه دان ڦريينته دباوه ڦجاجهن بارت. افبييل كمرديکان دچاقي، ڦلباکي کومقول براؤسها انتوق ممکع کواس ڦوليتيك. ڦييق ڦغانوت أكام كريستيان براس تيدق سلامت کران مسلم لبيه برکواس درٺ مريک. مك ترجاديله ڦروبون کواس ڦوليتيك دان دايره ڦريينتاھن. سبلوم كمرديکان، مسلم دنك اونتوق ٽيغىل دبهاكىن

اوئارا، مانکلا ڦغانوٽ کريستيان يع رافت دغٽن ڦنجاچه ڦول
معواوسائي بهاكين سلاتن يع کاي دغٽن سومبر عالم ڀعرنيلي
تيٺخي، اوله ايت ڦرچاهن اينتنيك جوڭ سماكين ممونچق ستله
كمريکان ڏچافي، برإيريغٽن دغٽن جور ڻ فميسيه دان ڪتيدق
عاديلن يع سماكين منجادي-جادي. تماهنهن ڦول، ڪبران
تر هادف ڦربيدان حوالى سماكين منورون. ڪچوريڪان انتارا ساتو
سام لain يع سديا اد کيني دتمبهکن دغٽن فكتور أکام دان اينتنيك،
دان آخرین ممباؤا ڪڏ ڪٿاڻن دان ڦڳونان ڪراسن اوٽونو
بونه-مبونه. (Piederer, 2014)

قد تاهون 1992، کونفليک أكام سماكين دهشت دکاو اسن
زوغون کاتف (Zongon Kataf) یغد دیامی اوله قادری
دادان إمام أسفاء

قادری James Wuye ایاله انق سؤرغ عسکر، یغ بسرکن معيکوت چارا گریجا باقتیس (Baptis). کمدين بلیو منداشت قنیدیقکن دسکوله کاتولیک، دان دسیتو بلیو منجادی سؤرغ کاتولیک (Marshall, 2011). افبیل سوده دیواس، بلیو هیدوف برفویا-فویا، مینوم باپق ارق دان برسونق دغۇن فرامقوان. فد سوات هاری بلیو تراس منداشت ڦخکیلن دری توھن (Calling from God) اکر متعبدیکن دیری انتوق توھن، سهیغڭ کمدين بلیو ڦ هجوغ دیک 1970-أن دان راکن-راکن مپداري ڦموتر بليتن أکام، لالو مریک ممبوات کٺوتسن انتوق مپداري أغکاتن برسنجات ڦمودا کريستيان ڦ 1922 (The Imam and Pastor, 2008). ڦ تاهون ايت ڦځونان کغانسن دان ڦمونهن انتارا ڦغانوت أکام یغیر لأپنن ترجووس دغۇن دهشت.

دلا هيركن دان دبسرکن دالم کلوارک ۋە مېمۇتىن أكماں سچارا
إمام محمد اسفاء ۋول سئورغ للاكي يېغ قوات أكما،

توروون-تمورون. بليو سنديري مروفاكن گنراسي يڭىـ 13 دالـم كتوروـنـش يـعـ مـمـكـعـ جـواـنـ سـبـاـكـيـ إـمامـيـ. قـدـ زـمـانـ اـيـتـ ۋـغـارـوـهـ الـيرـانـ "ـسـلـفـيـ" سـقـرـتـ دـعـرـبـ سـعـودـيـ اـتـوـ دـمـصـرـ سـماـكـيـنـ مـلـواـسـكـنـ ۋـغـارـوـهـ أـتـسـ مـسـلـمـ دـنـيـجـيـرـيـاـ. الـيرـانـ اـيـنـ أـمـتـ مـعـأـوـتـامـكـنـ ۋـپـرـتـأـنـ دـالـمـ بـيـدـغـ ۋـولـيـتـيـكـ، مـشـارـكـةـ دـانـ إـيكـونـومـيـ. سـيـكـفـ سـقـرـتـ اـيـنـ بـرـبـىـذـاـ دـرـقـ گـنـرـاـسـيـ باـفـ إـمامـ اـسـفـاءـ يـعـ مـرـوـفـأـكـنـ "ـصـوـفـيـ" يـعـ لـبـيـهـ مـعـأـوـتـامـكـنـ ۋـرـىـنـسـيـفـ مـورـالـ (ـهـلـگـرـرـمـ) سـرـتـ تـفـسـيـرـانـ أـجـرـانـ أـكـامـ دـغـنـ چـارـاـ دـامـيـ درـقـ ۋـپـرـتـأـنـ دـالـمـ اـكـيـنـداـ سـوـشـيـالـ اـتـوـ ۋـولـيـتـيـكـ.

قـدـ زـمـانـ رـمـاجـ، إـمامـ اـسـفـاءـ سـنـدـيـرـيـ منـجـادـيـ سـتـيـاـ أوـسـهاـ أـكـوـغـ ۋـرـتـامـ باـكـيـ ۋـرـىـسـيـدـيـنـ بـلـياـ مـسـلـمـ نـيـجـيـرـيـاـ. كـرـجـ اوـتـامـ ۋـرـسـاتـوـانـ تـرـسـبـوتـ بـرـكـأـيـتـنـ دـغـنـ ۋـپـيـرـانـ شـرـيـعـةـ، ۋـمـبـيـلـأـنـ ۋـرـىـنـسـيـفـ إـسـلـامـ يـعـ سـبـنـرـ، دـانـ ۋـرـسـاتـوـانـ اـيـنـ جـوـڭـ منـنـتـعـ أـكـامـ كـرـيـسـتـيـانـ (Marshall, 2011).

قـدـ 1992ـ جـوـڭـ James Wuye دـانـ مـجـمـدـ اـسـفـاءـ منـچـاـپـرـكـنـ دـيـرـيـ دـالـمـ مـيـدـانـ فـرـغـ. James Wuye كـهـيـلاـغـنـ سـبـلـهـ كـاـكـىـشـ دـمـيـدـانـ فـرـغـ، مـانـكـلاـ مـجـمـدـ اـسـفـاءـ ۋـولـ كـهـيـلاـغـنـ سـوـرـغـ مـيـنـتـورـ (mentor,) يـغـبرـأـوـسـيـاـ 70ـ تـاهـونـ، دـانـ جـوـڭـ دـوـاـ اـورـغـ سـقـوـقـونـ.

سلامـ لـبـيـهـ درـقـ 4ـ تـاهـونـ لـماـ، كـدوـاـ دـوـاـ ۋـېـھـقـ بـرـمـوسـهـنـ دـانـ سـرـغـ مـپـرـغـ أـنـتـارـاـ سـاتـوـ سـامـ لـأـيـنـ تـنـقـاـ كـسـوـدـهـنـ. James، سـمـبـيـلـ مـعـنـعـ كـمـبـالـيـ كـتـيـكـ اـيـتـ، بـرـكـاتـ، "ـسـايـ سـاغـتـ بـنـچـيـ اـكـنـ مـسـلـمـ، دـانـ كـبـنـچـيـنـ اـيـنـ تـيـدقـ اـدـ كـهـابـيـسـنـ". (The Imam and the Pastor, 2008)

باکی اور غ کریستیان، افکه یعنی منجادیکن اجران اگام تنفع کاسیہ سایع بروبہ منجادی کبنچین تر هادف اور غ یعنی براد د تانه افریقی؟ دان باکی مسلم قول، اسلام ایاله اگام کدامین، تناوی سبب اف اگام این منجادی اگام قمبونهن دبایپق نگارا سفرت د عرق، سودارن دان دنیجیریا. جوافنش کران اجران اگام دساله گونکن اونتوق کفتیعن فولیتیک. بنر اتو تبیق، اگام دگونکن سبائکی الت قمبونهن یعنی مپیکن کبیناسأن سکلا بسر سفرت این (Papazoti, 2010; die aktive dekorative Poesie dan, 2014, 77).

ڦد بولن مي تاهون 1995، ڦرتوبهن UNICEF مغوندڻ مريک
برتمو بوات کالي ڦرتام دسيواه ڦجابت کراجان، دان کدوا-دوان
دأجوکن سوألن يع امت منچابر، یايت "ادکه اندا سام-سام ماھو
ممباواً نڪارا اندا کڊڻ، اتو سام-سام ممبيناسکن؟" (Bennett, 2012)
القرآن ننتع ڦريحال مغوبهن موسه منجادي کاوان دغۇن
كماعفن. بېكىتىو جوڭ دغۇن ڦادرى James Wuye يېغىركات.

أندا تييق بوليه بردعاء كفـد تو هن سلـكـي هـاتـي
انـدا فـتوه دـعـنـ كـبـنـچـينـ، دـانـ جـكـ أنـداـ مـاهـوـ مـپـيـرـکـنـ أـكـامـ،
أنـداـ جـوـلـكـ هـارـوـسـ مـپـيـرـکـنـ دـعـنـ کـاسـيـهـ سـاـيـغـ، دـانـ
مـمـاعـفـکـنـ اـورـ غـيـرـ يـعـ مـمـبـاـيـکـنـ أـنـداـ . The Imam and the
The Imam and the

(Pastor, 2008)

ستله ۋەرتموان ترسىبوت دىغان اداش سوکۇغۇن درېد ۋەلباڭى
 ۋېھق، كدوا-دوا توکوه اين داڭت برجومقا باپق كالى ستلە ايت.
 نامون، ۋەرجالىن اونتوق مەمبىنا ۋەرصحابتن أنتارا مريك جوڭ
 تىدق مودە، كران كومۇلون بلىا يې ۋەرنە برقرۇغ برسام مريك دان
 مېپوكۇغ مريك سباڭى ۋەمىمەن ۋە ماس دەھولو، سكاراڭ مۇچىم
 مريك ۋۇل. تناۋىي كدوا-دوا توکوه اين مەقۇپايى عزم يې تکوه،
 سرىيغ مەعادىن لاۋاتن أنتارا ساتو سام لائىن اونتوق برتوكىر-توكىر
 فيكىران. ۋە كىتىك اىبۇ James Wuye ترلەنتر دكاتىل ھوسقىتىن.
 محمد اسفاء باپق كالى ملاۋاتش برسام كاوان-كاوانش. ھېۋەن
 أنتارا كدوا-دوا توکوه منجادىي سماكىن إيرت، دان كېقىنن أنتارا
 مريك جوڭ سماكىن كوكوه، سەھىيڭ مريك مندىرىكىن ۋەرتوبەن
 برسام يېغىننام IMC Interfaith Meditation Center - 1995. "ۋە تاھون
 ۋەرتوبەن اين برگىيات دالىم مەڭالقىن دىالولۇك اونتوق مەنيعىكتىن
 ۋەرسفاهمن أنتارا أڭام، مۇقۇبە أڭاكاتن بىرىنچەن بىلەن منجادىي
 ۋەمىبىلا كىدامىن دان مەعادىن ۋەرگۈريم لاتىھەن اتو بىيغىلىك.
 كرجـكرج اين دلقسناكن دىغان بىرترىسكن ۋەرپىنسىف أڭام. مريك
 مەعادىن سىسى دىالولۇك أنتارا أڭام دېباڭىـباڭى تەمۇت. دالىم
 ۋەرجالىن كەتمەتـتەمۇت سىسى دىالولۇك، مريك ھېيدوۋ برسام،
 ماڭن دان تىدور دالىم كرىتىا. أقېيل تىبىا وقت مۇرخاڭن كواجىبىن
 صلاة باڭىي مسلم، James Wuye دان ۋەغانوت أڭام كرىستيان يې
 لائىن ا肯 منوغۇ سەھىيڭ كاوان-كاوان مسلم سلسىي صلاة.
 سېمالىقىن، اقېيل تىبىا وقت اونتوق مۇرخاڭن عبادە دان مەعادىن
 او قاچارا أڭام كرىستيان، ۋېھق مسلم جوڭ ا肯 منوغۇ ھېيڭ
 سلسىي دەتمەت بىرداڭاتن.

كرج سام، ڦرجالنن برسام سرت هيدوڻ برسام دالم ڦرجالنن ايت مېبکن کدوا ـ دوا ڦيھق، مسلم دان كريستيان، سماکين مسرا دان مهمامي چارا هيدوڻ ماسيغـ ماسيغ، سهیٺك مريلك منجادي کاوان اقرب يع تيق دافت دهیسکن ستله ايت.

تنتوڻ إمام محمد اسفاء دان ڦادری James Wuye بوکن کاوان رافت برلائين اڪام يع ڦرتام ددنيا، يغفرنه برموسهن تنفا دسداري، دان أخيرن مغوبهکن ديري مريلك سنديري درڦد سترو ڪڏ کاوان. مريلك جوک بوکن اور ڻ ڦرتام يع موسهن کران ڪڙچيأن يع بربیدا. تنڌي ڦاعمن ترنتنو مغوبه هبوڻن مريلك درڦد ڦرموسهن ڪڏ ڦرصحابتن.

تنيق ڦرمولان يع ڦنتيءِ باکي ڦروباتن اياله "مندغُر" ، دان "مندغُر سوارا سنديري" (Wuye, 2008) (گارپنج لېيڠ خونهون) ، سرت "برمحاسبه ديري" (Wuye, 2008) [Film]، 2555: 304 (2008) اوٽوق منيليو سمول کهيدوڦن سنديري ددنيا اين، دان ملڪه کاؤسها مندغُر اور ڻ لائين دغٽن ڪوري هاتينن سهیٺك ترندغُر سوارا کمانسيان انتارا ساتو سام لائين.

ملالوي محاسبه ديري، إمام اسفاء دان ڦادری James Wuye ماسيغـ ماسيغ مپداري بهوا، توهن منچيقتا ڦربيدان دان ڪڦلباڪاين اوٽوق مملاجرى كاينداهن دالم بنتوق يعبر لائين، ماماهمي دان مغحرماتي سرت منريما ادان ڦربيدان دان ڪڦلباڪاين، بوکن انتوق برموسهن دان بونهـ ممبونه. دالم اجران ستيف اڪام، اد اسفيڪ تولوغـ منلوج دان کسايڻن ترهادڻ سموا مخلوق يع لاھير، ماتي دان تيغٽل ددنيا اين هاش اوٽوق سمنتارا سهاج. ولو باڪيمان ڦون، ڦرجالنن اوٽوق ممبينا ڦرصحابتن ايت بوکن

سوات يع موده، دان تيدق اكن دچافي تنقا "كيفين دان كفرچيان
مروفاكن جاريغ كسلامتن (safety net) يع
فتبيغ دالم أوسها اونتوق منيغكتن كهيدوون برسام يع سلامت،
اكن كادأنش تيدق كمبالي كفدي ليغكارن كونفليك كغانسن.

دنيا هاري اين د بواساي اوله كتاکوتن، سهیغك کيت
تاکوت اكن جيران تنغلک کيت سنديري. اوله ايت اورغ
کبابپکن چرچاي بهوا، کاميرا لېت ترتووچ (CCTV، گلّوچ)
دان سنجات اكن منجامين كسلامتن. تنافي سبنر
بوکن بئتيو، اف يغداشت مغاتسي، کتاکوتن ايله کيفين
دان كفرچيان. کيت ممرلوكن کاوان کاوان اونتوق
تولوغ-منولوغ. مانسي تيدق دچيقتاكن دعن کممقوان
انتوق هيدوون برسام دعن اورغ-اورغ لاين.
(Ashafa, 2012 cited in Initiatives of Change, 2019)

كيفين دان كفرچيان ايت سفترت ممبريکن کاسيه سايع کفدي
جيران تنغلک کيت تنقا شرط، دان منغير سام دعن ممبريکن
إيشرت بهوا، ولو افقون ترجادي، کيت اكن معهار و غين
برسام سام. (Wuye, 2012 cited in Initiatives of Change, 2019)

در قد كونسيف "ڪسيحاتن اونتوق کدامين (سُخِـاـپـاـپـ)" دان أوسها يعـدـ لاـکـوـکـنـ اـولـهـ ـقـمـيـمـيـنـ
أـکـامـ اـونـتـوـقـ کـدـامـيـنـ، دـمـيـنـسـيـ أـکـامـ (مـيـتـهـكـاـلـنـاـ) دـانـ کـرـجـ-کـرـجـ
دـالـمـ بـيـدـعـ ڪـسيـحـاتـنـ مـمـقـوـپـايـ هـبـوـغـ سـالـيـعـ مـلـغـڪـافـيـ (مـيـسـوـنـاـتـيمـ)
بـأـيـكـ أـکـامـ ماـهـوـ ڦـوـنـ کـرـجـ دـالـمـ بـيـدـعـ ڪـسيـحـاتـنـ،

سمواں بردارکن مورال اونتوق کمائیں دان کعادیلن.
اونتوق منیغکتن کبایکن، کانداهن، کبهکیان دری سکی
روحانی دان جسمانی، فیکیران، دان ڦر هبوڻن سوшиال،
ڦروجیک کاوان بایک بر لائین اکام منراونکن (پرلایک ٹیچ) کونسیف
تر سبوت دالم او سها ڦردامین دمسارکه ویلایة سمقادان سلاتن.
اوله سبب تناک کرج ڦروباتن دان کصیحاتن عوام هاروس
ممیکول توکس سع امت برست، مک اد کترباتسن (ڄوڄاڳڈ) دری
سکی بیلاعن ڦکاوای یئ بولیه ممبریکن ڦر خدمتن، دان ڦروجیک
این ڦرلو برکنټو گھ اهل-اہل اکام دان سوک-ریلاوان دالم
فلقستان. نامون حال این سسوای دغن چداغن Banphot
کاراچی (گاراچی). ولوون کرج اونتوق منجالینکن ڦر هبوڻن برجالن
دغن امت لمبت، ڦر کمباڻن یئ ڦوسيٽيف جوک بولیه دفر هاتینکن.
اوله ایت اونتوق ممبينا دان مغوكو هکن جاريٺن یئ چوکوڻ
قوات، کرج این ڦرلو دفنتو دان دبریکن سوکوڻن سچارا
برتروسن. کرج اونتوق ممبينا کدامین دان کهرموزنین
بردارکن کصیحاتن کولیکتیف (ڪرڙام) ڦرلو (سُخاپ بابو گرڙام)
منداشت سوکوڻن دری سکی داسر (گارسنپ سنن چین ڀوایا)
اونتوق ممبریکن کسن ڦوسيٽيف کھ مشارکة سلنجوتن.

فَلَقْسَنْ

ولوْقون سبلوم فپیران ذیرونس کورونا، هبوغون انتارا
فچارا ڈمیعین اکام تیدیک بکیتو بایک، سباکی عقیبة ٹھکونان
کھانسن سچارا الخسوع تر هادف ڈمیعین اکام، دان جوک اروس
کبچین یغد بعکیتکن دالم میدیا سوشیال سرت ٹرکرکن اوله
بیراف کومقولن ایکستریم (گلُمُسُدٽِ). نامون دمکین ٹھکونان
دمینسی کصیحاتن دالم اوسمها ممولیهکن فر هبوغون دویلایة
سمقادان سلاتن ماسیه ممبریکن هارفن، سفترت یغ بولیه دلیهت
در فذ کرج یغدلاکوکن اوله کوم قولن کرج ٹروجیک
این ملاؤات دان مغوندغ چارا ڈمیعین (کمنہ-تامانہ-کورنگاڑ)
اکام اونتوق مپرتائی کھیاتن دالم ٹروجیک. فنداغن در فذ چارا
ڈمیعین اکام میقینکن بھوا اکام یغبر لاینن تیدیک منجادی هلاعن
اونتوق منجالینکن هبوغون. تنافي ک بلاکثن این اکام سماکین باپق
دکونکن اونتوق تجوان ٹولیتیک دان کسلامتن (کرامم-منکن). حال
این مپیکن چارا ڈمیعین اکام جوک سماکین بر هاتی-هاتی. تنافي
کھیاتن دالم بیدغ کصیحاتن دأغخف سلامت، دان مریک جوک
سنخ هاتی اونتوق مپرتائی. نامون، ماسیه اد فنداغن بھوا "سای
تیدیک برانی مپرتائی باپق اکتیفیتی، کران کامی تیدیک تاهو
سیاپ یغ مر هاتینکن گرق-کری کامی". دغون ایت، اینسٹیوت
ٹھکاجین سفترت یونیورسیتی ماہیدون ٹرلو منجالانکن توکس
ساکی اور غ تغه.

سمبوتن يېغ ماما سکن، تراو تاماث ۋەرتوكارن ۋىندا غۇن دان
قىبلاجران دلوار ويلاية سەقادان سلاتن. ۋارا ۋەمىمەن ئاكا دان
جۈڭ ۋەتكەن ئەپاتكەن عوام مېاتكەن ۋەراسان مەرىك بەھوا "تراس
لەك".

اۋبىل بىراد دلوار كاۋاسىن ويلاية سلاتن، سواسان يېغ لىبىه
تربوک مەمبولىيەكىن كامىي بولىيە بىرپۇال دان بىرإينترەكسى
(دەنگلىپەنچەنچىن) دەنگلىپەنچەنچىن دان تىدق ۋەرلۇ بىمېغۇ
تەننەت سیاھ يېغ مەرھاتىكىن كامىي. دويلاية سەقادان سلاتن
ۋۇن كامىي تىدق اد اۋەن مەسئلە، تناقىي تىدق بىرانى
انتوق زىيارە منزىراھى (مەھاشۇڭىن) كران كامىي تىدق
تاھو سیاھ يېغ مەرھاتىكىن كامىي. دەسقىئىغىز ايت، اورغۇ يېغ
مېپتائىي أكتىيەتىي يېرسام سرېغ منجادىي ساسaran ۋەتكەنلەن
كەناسن.

ساتو لەكىي ۋەندا غۇن بىرپۇيى، "كامىي تىدق بىكىتو اد رواغۇن
يېغ سلامت اونتوق مەعوتاراكن ۋەركارا-ۋەركارا يەغىر سەمت دالىم
هاتى (جىئىنلىك، دەرىنجىڭ) دويلاية سەقادان سلاتن"

اۋبىل قۇواڭ دېبۈك انتوق سىسى دىيالوڭ، سئورۇغ قىسرت يېغ
مەروقاڭن ئەپاتكەن ئاكا بودا وانىتىا منچور ھەن ۋەراسان كەند
ۋەمىمەن مەسىم يەغىر كەنل دان اورغۇ يەغىر ۋەغاروھ (پۇشىچىلەن)
ددايىرە ئانارىق بەھوا "سکارۇغ ساي تراس سەنخ هاتى دان بىرانى
ملاوات توان، كران سېلۇم اين ساي دەغۇر ۋەركارا-ۋەركارا
نىڭاتىف تەننەت توان ساچ". سئورۇغ سامىي ۋۇل مەعولىس تەننەت
ۋەمىمەن مەسىم يېغ سام بەھوا، "سېلۇم اين تردەغۇر ۋەركارا-ۋەركارا

نيڭاتيف سهاج، تناشي اقېيل داڭت بىر سموك دان بىر بواں-بواں، ساي تاھو بەھوا ۋەركارا-ۋەركارا نىڭاتيف ايت ادالە تىدق بىر "سئورۇغ بىيار اواتىي (مېئۇ) بىر كات، سكارۇغ ساي داڭت ملىھەت قەبۇغۇن أنتارا أکام يېھەنە دەتناشي سودە مەھلىخ"

دالىم كريسيس ۋېپيران Covid-19 گلومېغ سكارۇغ سجق أقرييل 2021، ۋەھبۇغۇن يېھەنە ۋەركەن ۋە تاھون 2020 منجادى سماكىن إيرت دەن اداڭ كىياتن تولۇغ-منولۇغ دان مەھنەتكەن ماكانن دان بارۇغ كېرلۈان. كىياتن- كىياتن اين ترماسوق كرج سام او نىتوق منچاري جالان دالىم ۋېپىيائىن ھوسقىتلىك لافقۇن (دەرأيرە كۆييو (Koh Yo)، وېلايەت سوغىكلا، ۋەھنەران ماكانن، اوپت، ھرب دان ۋەرالىن قىچكاهەن فېرسەن (قىلىتۇف موڭ)، جىل دان الكوھول قىچۇچى تاغۇن، ۋەھبۇغۇس مىت (PPE) دان جوڭ بارۇغ-بارۇغ كېرلۈان يېھەنە لەين سچارا برترۇسن. مانكلا دىالوق دالىم تالىن (آنلەن) جوڭ منداشت سەمبۇتن درەندىر ئارا أڭىخوت، دان كاوان راڭت بىرلەين أکام جوڭ دېرلۈاسكەن انتوق ملىيەتكەن ئارا رماج. أكتىزىيەتى-أكتىزىيەتى سەفترت اين جلس منونجوڭىن بىتاڭ قىتىيەش اوسەها او نىتوق منىعېتكەن كەرمۇنин ملالۇي ۋەرصفابىتن دان كرج سام أنتارا كاوان-كاون يېھەنە لەين أکام.

چادغۇن دري سكىي داسىر

1 چادغۇن

قىبىيأن قىتھوان دان “فروسيس” ۋەداماين دان كەرمونىن ساتو (كۈرامپرۇڭدىن ئەمانلىقىنىڭ) يېغ بىركلەن دان منجادىكىن ساتو ميكانيسمى بىرسام بىردا سىركەن كۆنسىف “كىصىحاتن او نتوق كەداماين”

ۋەداماين دان كەرمونىن مروۋاڭىن سالە ساتو قاعدة يېغ سريغ دەكونكەن دالىم ۋەخوروسن كۆنفلېيک ۋولىتىك (جەرەپ ۋەھار) ماسىيە تىدق منچوكوۋىي، دان سريغ دا گەڭ سباڭى سقدەر “تىكىنەك” سەھاج (Lederach, 2002: 193-203). سېواه فروسيس تىدىرىي درەندىلەتكەن، دان كەھامىن يېغ مەندالىم تىنچ ساتو ساتو تاهىف امت دەرلۈكىن، بىرمۇل درەندىلەتكەن دەنگەن مەنچارىي فكتا اونتوق ۋەداماين دان كەرمونىن دان مەمولىيەكەن ھېۋەن. اقېيل نىكارا منجادى ۋېھق يېغ مەنكۈنكەن كەنائىن سندىرىي، سېنرۇن ۋەخوروسن كۆنفلېيک ۋولىتىك داۋىت دلاكۈكىن دەنگەن مەبرىيەن، ۋە مەمولىيەن (جاڭارا) منځىكەن كەعادىلەن دري سكىي اوندۇغ-أوندۇغ، دان مېلسىكەن مىسئە دەنگەن چارا دامى. باكىيمانقۇن، بوكىن سموا ۋېھق بىرستجو دەنگەن ۋەداماين ملائۇي بىرمعاھىف-معاون دان ۋەخەقۇن (نۇرۇشىز). ۋە ماس يېغ سام، بوكىن سموا اورۇغ

ممهامي کناف ڦموليههن مغسا کگانسن ڦرلو دلقسانکن دعن منجاتو هکن حکومن کڻد ڦساله دان معمبالیکن کعاديلن کڻد مغسا سچارا رسمي. ميٺال، ڦمبونوهن مهاسيسوا برامي-رامي ڦد 6 اوكتوبر 1976، مغسا ماسيه مراسکن بهوا مریک بلوم منداشت (کعاديلن 64: 2544) (جي هئينگ راگارن، سُرهاڙڙي ڄيم پرانه لئري ڦنڍ ڦلڪونه، ڦمبونوهن دويلايه سمقادان سلاتن ڦول، دالم ڦريستيو تاكبائي، ڦمبونوهن ڦميڻيئن اڳام بودا دان إسلام، کيس-کيس ڦبيڪسان سهيٺڻك اد تاهنن ڀع ماتي دالم کيم تنترا، دان باپق لاڳي کيس-کيس ڀع لاين. ڦارا مغسا کگانسن اين جوڭ مراسکن بهوا مریک بلوم لاڳي دبريکن کعاديلن ڀع سواجرن.

درقد کاجین دان ڦينجاون تر هادڻ سجاره کونفليک دان ڦرچاهن یع دهشت دالم مشارڪه تهای دھوست، تر داڻت بيراف ڦرسمان دغٽن کأدأن دويلاية سمڤادان سلاتن؛ سفرت مسئله یع بر ڦنجاعن، إيهاتن ڦندريتأن (کرامه ٿرجماهه ڦيل) یع بلوم دراوت، دان اکر مسئله یع سڀنر بلوم لائي دبینچڪن اوٽنوق منچاري جالن ڪلوار ملاؤي ڪفهمان دان ڪاإخلاصن، دغٽن مندغٽر سمواسوارا دغٽن ڪفري هاتين (گونه پيٽاگه ۾ گونه ڦنرگاه ۾ گونه ڦنرگاه). اولهه ايت، کونفليک یع دهشت دان ڦريستيو ٻرداره تله منجادي ڦجال یع برلاکو برavel ڪالي. مك ڪراجان دان مشارڪه تهای ڦرلو ممقوپائي ميكانيسمى دان قاعدة یع ڪرياتيف (سرانه ڪردار) دالم برڊڻن دغٽن کونفليک، اکر بوداي ڪداماين برلاکر او ڦمي دالم مشارڪه تهای دغٽن سچوکوڦن اوٽنوق منچڪه ليڳارن ڪانسن (روجروچه ڦنرگاه) یع ممبوا موت تيڊق برلاکو لائي. دسمقيئي ايت، ڦروسيس اوٽنوق مندافتڪن ڦلاجران برسام جو ڦرلو ڪن اکر ڦروسيس ڦرماديain برجالن اتس داسر ڪعاديلن باکي سموا

فیهق. یع فنتیغ، ڦردا ماین تیدق اکن بر لامکو دغۇن هاش ممبریک ڦرینته، منکن، اتو مغۇنكىن سوارا کباقپکن (سېئىخانگماڭ) دالم ممبوات كٺوتوسن (2558ء 2558ء، چارەيىدا). أقبيل ڦروسيس اين دسرتاي اوله ڦييق یع بركنأن، تراوتمان مريك یع ممفويپاي ڪواس یع لبيه (dominant power) ڦرلو برسديا او نتوق معايىھەن ڪواس (power sharing). دان دودوق برسام سرت بر ديلوك اونتوق مندغۇر ستيق سوارا دغۇن ڦنوه ڦرهاتين دان ڪفري هاتين. تباھن ڦول، ڪبرانين دري سكى مورال (ڪقاماڭلەخا چىرىچىرۇم)، اونتوق معاكىو كېپتائن جوڭ دېرلۈكىن، اونتوق منچاري كېنران برسام در قىد كېنران یع بربىذا-بىدا (ڪقاماڭلەخا چىرىچىرۇم) دان منددەكىش (تى). ڪسماوا اين برتچوان اونتوق معمبالىكىن كېنران دان ڪعاديلن سوسىيال كىد قارا مغسا، دان جوڭ اونتوق منجا توھن حکومىن اتس اورۇغ-اورۇغ یيچ تله ملاكۆكىن كىسالاھن. دغۇن ايت، شرط-شرط یع مېېكىن كونفليك یع براکر دالم هاتى جوڭ بولىيە دكور غەن ملالۇي ڦربواتن مەيىتە معاف دان ممبرىكىن كەمعاف، اتو سالىع برمەعافن. اونتوق چادغۇن اين، ڦييق ڪراجان ھاروس ملاكۆكىن ڦركارا برايکوت:

١. معاذاكن إينسنيتوت أكاديميك يع منجالنکن کاجین دان

فپلیدييقك، ممبوات كوريكولوم فنديديقكن، دان منجالنکن لاتيهن دان بيعكيل يع مرغكومي سيستيم فنديديقكن دان جوك لوار سيستيم فنديديقكن (نوكراسببگاركىيغا) دعن سريوس. تجوانش اونتوق مېياركن ۋەتھوان دان معمىيل ۋلاجران، دان ملاتىه ۋەرسىس ۋەداماين دان كەرمۇنین (پرۇچەدەن) اونتوق مغۇر غەن دان مەترانسفورماسي كونفلېك (سمانەنچەن) دان بوداي كەداماين (كلىكلىيەن بېلەنلىك)، مەبىتا بوداي كەداماين دان

کهرمونین دغۇن مەڭۈنکەن كونسييٹ "كىصىحاتن اوئنتوق كدامايىن" يېغ منوجو كەددىد كدامايىن. ۋىنيغكتاتن كىصىحاتن يېغ بائىك اكىن دەكۈنکەن سباكى ستراتييکى (گۈزلىباخى). كراجان ۋەرلۇ اد داسىر يېغ جلس دان ۋەرلۇ ئۆتكۈن بىلنجوان (جاڭ) دان سومېرىنى اوئنتوق مەبرىكەن بىنۋان يېغ سىسواي.

2. منتوکەن أكىنسىي كراجان يېغ بىركاپتن، سفترت أكىنسىي كىسلامتن، أكىنسىي يېغ بىرتوڭس دالىم بىدغى سىستىم كەھاكىمەن (گىرباۋنكارىيۇتىچىرىم) دان أكىنسىي يېغ بىرسەكىوت دغۇن اوسىها ۋەردىماين دان كەرمۇنین، لالو مۇھەنترىن ۋارا ۋەڭلاۋى اوئنتوق منجالانى لاتىھەن تىنچ ۋەرسىس ۋەردىماين سچارا بىرتۇسەن.
3. مېدىاكان كەموداھن اڭر ۋەمىقىن أڭام، ۋەڭلاۋى ۋەرۋاتىن دان كىصىحاتن عوام، دان جوڭ ۋەمىقىن كۆمۈنېتى دان أورغى يېغ بىرمىنت داۋىت مېرتاي لاتىھەن اوئنتوق مەھامى كونسييٹ كىصىحاتن اوئنتوق كدامايىن، دغۇن مەڭۈنکەن ۋەرسىس دىالولۇك يېغ دىرىتاي اوله كلاغان يېغ لواس.

چادڻن 2

قەيىنائىن سواسان يېڭى مۇودەكىن ۋە دامايىن دويلايە سەمقادان سلاتىن.

در ڦڻ ڦالمن کرج د تیک ويلايه س المقان سلاتن، د داچتي بهوا د تیک ويلايه د سلاتن، يأيت سو ڻخلا (تيدق تر ماسوق 4 دايره يغ تر ڻلوج ڪدام ڪاوسن يغ اد ڦغونان ڪانس)، تر ڻ دان ساتون، سواسان يغ ممود هكن ڦرداميں اداله بربیدا، يأيت د تیک ويلايہ س المقان سلاتن ماسيه اد سواسان ڪچوري گان اتو ساليع تيدق ڦرچائي. ڦميقيں اکام إسلام منچوري گائي ڦيهق ڪسلامتن دان ڪومقولن ڦلمقو يغ معکوننکن ڪانس، مانکلا ڦميقيں اکام بودا ڦول ڪپاچڪن تيدق منچوري گائي ڦميقيں اکام إسلام. نامون، ڦارا ڦميقيں اکام بودا معخواتير ڪومقولن ڦلمقو يغ مر هاتيکن تيچکه لاکو مريلك، دان اور وسن مريلك جو ڻ سريغ ڏچمقرر تاغني اوله ڦيهق ڪسلامتن دويلايہ س المقان سلاتن. د سو ڻخلا، تر ڻ دان ساتون ڦول تيدق اد ڪنگاڻن انتارا ڦميقيں اکام. تتفاچي ڦر هبو ڻن يغ بآيا ڦر لوا د ڦولي هكن، سكور ڻ-کور ڻ اونتوق دجاديکن چونتوه باکي تيک ويلايہ ڪو ڦادان سلاتن. د ڻن ايت دكمو ڪاڪن ڄاد ڻن بر ايڪوت

۱. کراجان ۋەرلۇ مەبىنە سواسان يېغ بېپس دان سلامت،

ترنسفورماسي (نېلې خن) (أڭارىلاپلىرىنىڭ كۈنفەلىك كەرمۇنین يېڭىمەرلۈك ايماكىنىسى يېڭى كەرىاتىف (سراڭسىرىتىك) اوئنتوق ماس دەن بىرىسىم.

2. كراجان هاروس مغۇر ئەنلىق دان سىتىرىپەتايىق ترەدەق قەيىمچىن أڭام، بائىك أڭام بودا دان إسلام دوپەتايىق سەقەدان سلاپىن. ۋارا قەيىمچىن أڭام جولۇق تىدىق سەھاروسىن دەرالتنكىن اولە قىيەق كىسلامتن. سباليقىن، قىيەق كىسلامتن ھەندىقلە هاش مغاؤل كىسلامتن ۋارا قەيىمچىن أڭام اڭىر مەرىك داۋىت منجالىنکىن توڭىس مغىكىوت قەرىنسىق أڭام.

3. كرجام انتارا إينسەيتوت أڭام (inter-institutional collaboration) ۋاتوت دەڭالقىن، تراوتمان انتارا ۋارا قەيىمچىن بىر طرف تىئىڭى دەرىيەكت كېشسان دان فەريەكت وپەتايىق سەرتەت مجلس أڭام إسلام ۋوست تەھايلىنىد، ۋجابت شىخ إسلام (شەيخەن)، مجلس أڭام إسلام وپەتايىق دەن ناراتيوات، ۋجابت كتو سامى نكارا (شەيخەن)، كتو سامى وپەتايىق (شەيخەن) دان سباكىش. اين بىر تجوان اوئنتوق مەمۇكىن كرجام، سەرتەت لاۋاتن دان بىنۋان ترەدەق كاوان يېڭىن أڭام، مەعاداكىن اكتىيۇتىي بىرىسىم يېڭى تىدىق بىرچەتكە دەن قەرىنسىق أڭام. دەن ايت ۋارا قىغانوت أڭام يېڭى بىر لائىن داۋىت مېرتاي دىالولوك انتارا أڭام. اكتىيۇتىي-اكتىيۇتىي سەرتەت اين سواجرىڭ دلاکوکىن ولوغۇن دالىم كادان بىباس، تراوتمان اقېلىل اد ايسو سېينسىتىف (پەزىشىقىن ئۆتكۈزۈچىسى) درى سىگى أڭام اوئنتوق مەمۇندا كەھەن انتارا ساتو سام لائىن سباكى ساتو أوسها يېڭى قۇراكىتىف (proaktif).

چادغان 3

قمبوكأن رواغۇن او نتوق ممولىيەكىن ۋە ھېبۈغۇن ددانيرە كونفليك يېڭى براکىر.

ۋەرسىس قمبوكأن ۋە ھېبۈغۇن ددانيرە كونفليك يېڭى دەشت ۋەلواد رواغۇن يېڭى سلامت (پېنىڭ تېپلىكىدەكىي)، دان ۋەلەكىي ۋەرسىس دان قاعدة ھاروس دكۈنکن، سەرت دىالولۇك دەغۇن مىتىو دولۇكى ديمۆكراسىي يېڭى مەندالىم (deep- ۋەكىيەتىچەنلىك، democracy methodology) دان ۋەلسان أكتىيەتى، تراوتىمان أكتىيەتى او نتوق مەيىھەتكەن كصىحاتىن بىرىسىم سەرت چادغان برايكوت:

1. كراجان ۋەلو مېپوكوڭ رواغۇن نیوتىرل (پېنىڭ تېگلاڭ) او نتوق مەبىنا بودايى دىالولۇك يېڭى بىر تجوان ۋەتكارن فيكىر ان، دان رواغۇن نیوتىرل اين ھاروس دكۈنکن او نتوق مەفاداكن ۋەلەكىي كەيىاتىن يېڭى مەغگالقەن اينتركسى دەغۇن بودايى ديمۆكراسىي يېڭى مەندالىم (ۋەتنەنەرەم پەزىشقاچىپ ۋەكىيەتىچەنلىك).

2. كراجان ھاروس مەبنىتۇ ۋەرسىس قمبوكأن (گەربەۋانگار) (ئېڭىخەمە) درىي سىكىي فيزىيكل (ئەڭگەيە)، جىوا، مشاركة دان مسئلە، دەغۇن مەڭۈنکن دەمىنسىي كصىحاتىن دان أڭام سېڭىي أساس ۋەرسىس قمبوكأن. قمبىنان كىقىن دان كېرچىيان أنتارا ساتو سام لائىن بولىيە دجادىكىن سېڭىي تىتىق ۋەرمۇلەن.

چادغان 4

سوکوڭۇن ترەھادىق ۋەرسىس ۋەداماين دان كەرمونىن دەغۇن مەڭۈنکن مودال سوسييە- بودايى (ئۇنمەنەن سىنەنەنەرەم) دالىم كومونىتى.

ستیف کومونیتی ممفوپایی مودال سوسیو-بودای ترسنديري يېغ منجادي إيدینتیتی کومونیتی. ۋىداماين دان كەرمونىن درەن ۋېرىكت اكىر اومىي دكۆمونىتىي ادلە جالن كلوار درەن كۆنفەلىك يېغ لېبىه بىرگەلەن درەن مۇدىل يېغ دىتەرەن كەرمونىن درەن ۋېرىقت اتس اتو ۋۆست. باپق کومونىتىي ممفوپایي ميكانيسمى ۋىداماين يېغ دەكۈنەن دەمالش، دكۆمونىتىي مقىيم يۈفۇ، دأيرە مواعىغ، ويلالىيە جالا، اد سجارە دان قىصە ئەغانلىقىن يېغ دافت

مەھبۇغەن قارا ئەندىدق يېغ بىرلائىن أڭام دان بوداي دافت ھېيدۇق بىرسام، يېغ دافت جوڭ دەمنىعىتكەن اوئىتۇق مەولىھەن ھېۋەن اتو مەنیغىتكەن كەرمونىن، دەن مەڭۈنەن مودال سوسیو-بوداي دكۆمونىتىي. كراجان ھاروس مەڭالقەن اپنسىياتىف دەرىيەكت كومونىتىي، مەبىنتو ۋەمبىن ئارېئەن ۋەرتوكارن دان ۋەمبلاجران علمو-علمو تەمائەن (ئۇرمۇچىن)، مېدىاكن كەمداھن كەن دكۆمونىتىي اوئىتۇق منچارىي مودال سوسیو-بوداي، دان منجاڭ ميكانيسمى ۋىداماين اڭر دافت بىر فوغسى دەن بىرگەن ولوقۇن دچابىر اوله ۋەرقەن دالىم مشاركة.

چاداغن 5

ۋەمبىن رواڭن كومونىكاسى دامى (ئۇرمۇچىن) اوئىتۇق مېپوكۇغ ۋىداماين.

قىد زمان سكارۇغ كومونىكاسى ممفوپایي ۋەغاروھ يېغ أمت بىر تەھادىف كەھيدۇقىن سەھارىن. اوله ايت كراجان ھاروس بىر قاران دالىم ۋەمبىن كومونىكاسى دىعمل سەفترت بىرايىكت:

1. كراجان مەداداكن كاجىن دان لاتىھەن نىتىغ كوارتاوان داماي (گارسیئە خەۋاشنەتىگاپ، peace journalism) دان كچىلىقىن مىدىا،

إِنْفُرْمَاسِي دان دِيَكِيْتَل، مِيدِيَا، إِنْفُرْمَاشِن دان دِيَكِيْتَل (جَرْجَهُ تَهْأَةٌ ثَانٌ خَوْمُلْخَارَةٌ نَيْنِيْكُدِيْجِيْتَل، Media, Information and Digital Literacy-MIDL) كَثُد مِيدِيَا مِسَّا دان مَشَارِكَة سِيْفِيل سِچَارَا عَامَشْ، اوْنَتُوقْ مِنِيْكَكَنْ كَسَدَرَانْ دان بِرْسَام سَامْ مِنْجَهْ ڦِيْپِيَارَنْ بِرِيتَا يَغْ مِيْبِيَكَنْ ڦِرْقَاهَنْ دَغْنِ مِمُوتِرِيلِيْتَكَنْ فَكَاتَا، مِمِيْعَكَيَتَكَنْ كِبِنْچِينْ دان مِيْبِيَارَكَنْ ڦِروْفاَكَنْدا.

2. كِراجَانْ ڦِرْلُو مِمبِيرَكَنْ ڦِيْپِيَاسَاتَنْ تَرْهَادَفْ سُومَبر مَعْلُومَتْ دَغْنِ تَرْوِسْ-تَرْغَ، دان ڦِرْلُو اَدْ مِيكَانِيسِمي يَغْ مِنْجَهْ اَكِينَدا-اَكِينَدا ڦِرْقَاهَنْ اَكَامْ، ڦِرْقَاهَنْ اِيتِيْكَ دان بُودَايِ دَكُونَكَنْ سِباَكِي اَلت اوْنَتُوقْ مَفْرُورُوقْ ڦِرْقَاهَنْ لَاكِي.

3. إِنْسِتِيُوتُوتْ مِيدِيَا، بَأِيَكْ يَغْ بَسَرْ دان يَغْ كِچِيلْ، يَغْ دَالِم تَالِينْ (اَنْلَيْنِ اَنْلَيْنِ) اَتو يَغْ پَاتْ (اَنْلَيْنِ اَنْلَيْنِ) دَافَتْ مَمَائِنَكَنْ ڦِرَانْ دَالِم ڦِمَبِينَانْ ڦِلْبَاكِي جَنِيسْ ڦِرِإِيسِينْ، سَفَرَتْ دُوكُومِنْتَارِي (سَارِكَدِي)، فِيلِيمْ، فِيلِيمْ، فُوكُوسْ بِرِيتَا، سِسِتِرا، چِرْفِينْ، فُوبِيِي، دان لَأِينْ-لَأِينْ، يَغْ دَافَتْ مِنِيْعَكَتَكَنْ كَفَاهَمَنْ تَنْتَنْ چَارَا هِيدُوفْ دان بُودَايِ يَغْ بِرِلَأِينْ اَنْتَارَا اَكَامْ، دان جَوَافْ چَارَا هِيدُوفْ بِرْسَام اَنْتَارَا اَكَامْ، تَراوِتْمَاشْ اَنْتَارَا اَكَامْ إِسْلَام دان بُودَا دِيرِبَاكِي-بَاكِي تَمْفَتْ دَتْهَايِيلِينْد. چَونَوْه-چَونَتُوه درَقْ لَوَار نَكْري جَوَافْ بُولِيه دَأِمِيلْ، اَكْرَ أُورَغْ عَوَامْ دَافَتْ مَمِيَيَاسِكَنْ دِيرِي دَغْنِ كَمِبارَنْ سَفَرَتْ اِينْ، دان اَكَنْ دَافَتْ مَمِبَاوا كَثُد كَفَاهَمَنْ تَرْهَادَفْ ڦِلْبَاكِي چَارَا يَغْ مَمِبُولِيهِكَنْ هِيدُوفْ بِرْسَام سِچَارَا دَامِي اَنْتَارَا اَكَامْ.

لمفیران

4. بر بوال دغۇن مەبىبىنا / تىرلىقش درىقد
مانـمان قىيەق.

۳. بر بواں سچارا ریفیلیکتیف
مغکنستیکن فران. /

بر بواں دغں سوچن،
بر سرونوں، مغلیقکن
در قڈ منونجوکن
شیدیمین پیغ بیر بیدا۔

بُریٰ نیچے بُریٰ نیچے (Talking nice, Enjoy, Avoid Difference) بُریٰ سخت / تنسیج & مخالفت (Talking tough / tension & conflict)

000); Arnold Mindell (2017 : 3-20);
Translation by Shintaro Hara

2. بریوال دغۇن تىخى،
برىتىغىر، بىر كونفلىك،
دان بىرانى مۇنۇجوقكىن
قىدىرىپ يېنىڭىز بىدا.

کمیر ۱: ۴ فاسا دالم فر داماين دان ڦيلسيين کو نفلائي

نکمیر 2: قر و سپس کرج دیالوگ دالم قر و جیلک

کمبر ۳: دیالوگ دالم کگیاتن «ڦن ڦن بون دایرہ ڦاناریق» د ڦتنانی

کمبر ۴: ڦلاجران در ڦد کرج اتس داسر کصیحانن او نتوچ کدامائين، ویلایه ساتون

کمبر ۵: ڦروسيس ڦنچارين فکتا ۳ تاهف او نتوچ کهرمونين

Pengantar Editor

Penduduk wilayah sempadan selatan mempunyai jati diri yang berbeza dari segi etnik (ชาติพันธุ์), agama dan budaya berbanding kawasan-kawasan yang lain. Tetapi perbezaan seperti ini tidak seharusnya menyebabkan konflik, selagi tidak dipergunakan sebagai agenda politik. Agama mempunyai peranan khusus yang penting dalam konflik, kerana mungkin dipergunakan untuk membangkitkan emosi negatif sekiranya ajaran agama diputarbelitkan. Sebaliknya, agama juga dapat berperanan untuk mengurangkan konflik, apabila semua pihak mengikut ajaran agama, dan berinteraksi (ปฏิบัติต่ออัน) dengan hati yang lemah lembut serta semangat persahabatan (มัตรีจิต)

Padtheera Narkurairattana memberikan perhatian khusus terhadap agenda agama dan transformasi konflik (การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง) di wilayah sempadan selatan, dengan menjalankan projek “Dialog Pemimpin Agama (สามเณรผู้นำศาสนา)” sebelum ini. Melalui projek ini, didapati bahawa selain perbualan yang berterus-terang, perlu ada “dialog pelaksanaan (การสามเณรเชิงปฏิบัติ)” iaitu aktiviti lapangan bersama untuk mengurangkan jurang pemisah. Namun aktiviti bersama ini harus bermula dengan aktiviti yang tidak mengejutkan komuniti yang menganut agama berlainan dan masih ada kecurigaan sesama sendiri. Aktiviti bersama yang boleh dilaksanakan dengan baik dengan sifat keneutralan politik (เป็นกลางทางการเมือง) termasuk aktiviti kesihatan dan peningkatan pekerjaan (การส่งเสริมอาชีพ) dan sebagainya.

Setelah projek dialog tersebut, Padtheera memulakan kajian praktikal (การวิจัยเชิงปฏิบัติ) yang bertajuk “Peranan Pemimpin Agama dan Pembinaan Kedamaian di Wilayah Sempadan Selatan: Perjalanan Agama Menuju Kesihatan (ศาสนาสุขใจสุขภาวะ)” dengan mengambil model Kawan Rapat Berlainan Agama (เพื่อนรักต่างศาสนิก) yang diambil daripada kajian kes (กรณีศึกษา) “Imam Muhammad Ashafa dan Paderi James Wuye (อิหม่ามมุ罕์หมัด อชาฟา & ศาสนารย์เจมส์ วู耶)” yang pernah bermusuhan dengan senjata di medan perang di Nigeria, tetapi kemudian dapat kembali kepada ajaran agama, menahan kebencian dan berkenalan antara satu sama lain, sehingga menjadi kawan rapat yang bekerjasama untuk memulihkan hubungan antara komuniti-komuniti yang menganut dua agama yang berlainan.

Sementara itu, keadaan konflik di wilayah sempadan selatan dijejaskan oleh penyebaran wabak Covid-19. Misalnya, Melayu Muslim yang pernah bekerja di Malaysia dan pulang ke tanah air dipandang dengan kebencian sebagai kluster (กลุ่มก้อนแห่งการระบาด). BRN pula mengisyiharkan akan menghentikan semua operasi untuk memberikan laluan kepada tindakan pencegahan pihak kerajaan dengan sepenuhnya. Tetapi pihak keselamatan di daerah konflik (ฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่) masih melakukan operasi pengepungan dan penggeledahan (การปิดล้อมตรวจค้น), yang ada kalanya menyebabkan kematian.

Walau bagaimanapun, penyebarak wabak Covid-19 juga memperlihatkan peranan perubatan dan kesihatan awam dalam pembinaan keharmonian. Tugas-tugas mereka diterima oleh semua pihak kerana mereka menjalankan tugas dengan berpegang kepada etika perubatan (จรรยาบรรณแพทย์) tanpa diskriminasi (ไม่เลือกปฏิบัติ). Walaupun di tengah-tengah konflik yang dahsyat, mereka juga harus menjalankan tugas menurut Undang-undang Kemanusiaan Antarabangsa (กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ).

Padtheera Narkurairattana bersama Charnchai Chaisukkoson mengadakan projek “Kawan Rapat Berlainan Agama: Para Pemimpin dan Perdamaian serta Keharmonian (การถักท่อสันติภาพและความปรองดอง) dalam Masyarakat Thai”, mengikut model Nigeria dengan menggunakan kesihatan sebagai agenda penggerak (ประดีนขับเคลื่อน). Daripada pelaksanaan projek ini, didapati bahawa pertukaran fikiran serta pembelajaran merintas kawasan dengan keluar daripada kawasannya sendiri dapat meningkatkan rasa selamat dalam menyatakan pendirian. Tidak dapat dinafikan bahawa penyebaran wabak Covid-19 menjadi halangan untuk pelbagai aktiviti, namun ia juga membuka peluang untuk menyatakan keperihatinan dan persahabatan tanpa mengira perbezaan kepercayaan. Ada kegiatan untuk menghantarkan barang-barang keperluan, seperti peralatan pencegahan virus, bungkus barang keperluann (ถุงยังชีพ), untuk tolong-menolong dalam kesusahan. Pelaksana projek (ผู้จัดทำโครงการ) yakin bahawa kerja-kerja bidang kesihatan di tengah-tengah konflik dapat melahirkan keharmonian. Maka lahirlah cadangan dasar (ข้อเสนอเชิงนโยบาย) untuk keharmonian seperti berikut: Mencipta konsep “kesihatan untuk kedamaian”, melahirkan suasana keharmonian dengan mengadakan ruangan selamat (พื้นที่ปลอดภัย) untuk berdialog yang boleh bermula pada mana-mana peringkat, terutamanya di peringkat komuniti yang saling bergantung dari segi sosio-budaya (ทางสังคมวัฒนธรรม). Di peringkat pusat yang lebih luas, konsep “kesihatan untuk kedamaian” perlu dikemukaan, dan bertukar-tukar pengalaman kerja-kerja kesihatan sebagai kerja tolong-menolong.

Terima kasih diucapkan kepada penulis yang membawa konsep dan pengalaman yang amat bermanfaat untuk mengatasi perpecahan dengan inisiatif (การริเริ่ม) yang kreatif (สร้างสรรค์). Diharap agar para pembaca dapat memikirkan strategi untuk melahirkan keharmonian (กุศโลบายการปรองดอง) selanjutnya dalam masyarakat.

Ringkasan Eksekutif

Konflik dahsyat yang melahirkan perpecahan yang serius dalam masyarakat Thai seperti yang dicerminkan dalam penderitaan yang kronik (เรื้อรัง) di wilayah sempadan selatan, telah berubah menjadi proses menciptakan kebencian dari segi agama, etnik dan budaya. Selain konflik ini, perpecahan dalam masyarakat Thai dari segi ideologi dan pendirian politik yang berbeza. Konflik dan perpecahan yang dahsyat ini berpunca daripada hakikat bahawa masyarakat Thai tidak pernah mengambil pelajaran untuk mengkaji penyebab konflik yang sebenar, untuk menyelesaikan masalah daripada akar umbinya, dan juga untuk mengingati pengalaman dan mengawasi agar konflik dan perpecahan baru tidak timbul. Oleh itu, kesan negatif terhadap kesihatan dalam masyarakat Thai bukan sahaja cedera dan kematian, tetapi termasuk juga kecederaan yang kronik dari segi fizikal (ทางร่างกาย) dari segi jiwa dan juga dari segi perhubungan yang mudah putus dan sukar untuk dijalin semula.

“Kedamaian dan keharmonian dalam masarakat” boleh diibaratkan seorang manusia yang baik kesihatannya, iaitu para anggota masyarakat mempunyai perhubungan yang baik, saksama (เสมอภาค) dan bermesra (เป็นมิตรกัน). Menurut MacQueen and Santa-Barbara (2000), perperangan dna konflik menyebabkan kesan negatif secara langsung terhadap kesihatan melalui keganasan secara langsung seperti

penembakan dan pengeboman atau perbuatan yang menyebabkan kecederaan atau kematian. Selain itu, mekanisme (กลไก) ekonomi, dan pelbagai mekanisme perhubungan manusia dalam masyarakat juga turut terjejas. Sebagai akibat, kesan negatif terhadap sistem kesihatan kerjaan dan masyarakat juga tidak dapat diealkkan. Oleh itu, jelaslah bahawa kesihatan dan kedamain adalah dua perkara yang berkaitan secara langsung. Kajian yang dilakukan oleh Padtheera Narkurairattana dan Kothom Ariya (2021) memperlihatkan peranan yang dimainkan oleh pemimpin agama yang berjabat tangan dan bekerjasama atas dasar persahabatan sebagai kawan baik berlainan agama untuk membina kedamian dan keharmonian dalam masyarakat, dengan menggunakan isu kesihatan sebagai alat untuk menjalin, memulihkan atau mengukuhkan perhubungan manusia dalam masyarakat. Usaha ini bertujuan menjadikan perhubungan ini cukup fleksibel (ยืดหยุ่น) untuk hidup bersama atas perbezaan dengan memahami dan menghormati setiap suara, tanpa terperangkap dengan kebencian atau memandang orang lain sebagai musuh. Budaya dialog juga perlu dibina untuk membahaskan agenda permasalahan (ประเด็นปัญหา) secara mendalam sehingga memahami kenyataan teras (ความจริงแท้ที่) yang merupakan punca perpecahan, dan dapat membawa kepada keharmonian.

Untuk mewujudkan dasar (นโยบาย) membina kedamaian dan keharmonian dalam masyarakat yang berkesan, kumpulan kerja projek ini mengemukakan cadangan dasar seperti berikut:

1. Menetapkan pengetahuan dan proses perdamaian dan keharmonian (การสร้างความปรองดองสมานฉันท์) sebagai satu “proses”, bukan “teknik”, secara sebagai mekanisme bersama dengan menggunakan konsep “Kesihatan untuk Kedamaian”, menggalakkan

penyelidikan dengan menitikberatkan penglibatan semua pihak (ເນື້ອກາຣມີສ່ວນຮ່ວມຂອງທຸກພາກສ່ວນ) untuk mencegah lingkaran keganasan (ວຈຈະຄວາມຮູນແຮງ) daripada berulang dan membinasakan kedamaian dan keharmonian dalam masyarakat.

2. Membina suasana yang sesuai untuk melahirkan keharmonian dengan menjamin kebebasan dan keselamatan, mengurangkan faktor yang menjadi halangan, dan menggalakkan kerjasama institut agama pringkat tinggi (inter-institutional religious collaboration) baik di peringkat kebangsaan maupun peringkat wilayah.

3. Membuka ruangan (ເປີດພື້ນທີ່) untuk memulihkan perhubungan di daerah konflik yang dahsyat, dengan menggunakan proses dialog dengan hati yang terbuka untuk mencari jalan keluar yang menuju kedamaian dan keadilan secara berterusan.

4. Menyokong proses perdamaian dan keharmonian dengan menggunakan modal sosio-budaya (ຖຸນທາງສັງຄົມວັດນະຮົມ) dalam komuniti, mengagihkan kuasa (ກະຈາຍຈຳນາຈ) dan sumber untuk membantu usaha meningkatkan kesihatan dan mewujudkan keharmonian daripada komuniti akar umbi dalam pelbagai bentuk.

5. Membina ruangan komunikasi damai (ພື້ນທີ່ສ່ອສາງສັນຕິພາບ) untuk menyokong perdamaian, iaitu membuka ruangan, saluran dan proses komunikasi damai atas asas pelajaran (ບໍນຊຸານກາຮຽນຮູ້) demi perubahan yang kreatif (ສ້າງສຽງ) untuk menyokong proses perdamaian dan keharmonian.

Pengantar Penulis

Buku cadangan dasar ini dapat dihasilkan atas kesedaran Universiti Mahidol terhadap peranan institut pengajian tinggi dalam berkhidmat kepada masyarakat dan menunjukkan hala tuju yang sewajarnya dan bermanfaat kepada kemanusiaan. Dengan itu, pihak universiti memberikan bantuan kewangan terhadap projek ini, dan sentiasa memberikan sokongan dan cadangan yang mengilhami kumpulan kerja projek ini. Projek ini juga mendapat kerjasama daripada semua orang yang terlibat dalam membina perhubungan, perdamaian dan keharmonian yang cukup kukuh dan fleksibel untuk maju ke depan selanjutnya.

Walaupun proses perdamaian dan keharmonian dalam masyarakat Thai belum berakar umbi di tanah ini, dengan adanya sokongan daripada universiti dan semua orang yang terlibat dalam projek ini, boleh dikatakan bahawa bibit-bibit perdamaian telah pun dapat disemai. Bibit-bibit ini akan dapat berkembang pada masa depan sekiranya mendapat sokongan dari segi dasar (การสนับสนุนทางนโยบาย) daripada kerajaan dan semua pihak secara lebih konkrit (อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น) yang disertakan dengan kesungguhan.

Kejayaan yang telah dicapai dalam pelaksanaan projek ini didedikasikan (อุทิศแด่) kepada semua mangsa keganasan yang tidak adil, dan diharapkan semoga mereka mendapat ganti rugi dan pemulihan maruah serta keadilan secepat mungkin.

Semoga kesejahteraan atas anda semua.

Kandungan

Pengantar Editor	95
Ringkasan Eksekutif	98
Pengantar Penulis	101
Kandungan	102
Mukadimah	103
Permasalahan yang bertimbun	106
Keadaan penyebaran wabak dan perpecahan yang semakin serius	113
Rangka teori (กรอบคิดทฤษฎี) dan pelaksanaan	117
Kesihatan, kedamaian dan keharmonian	117
Kawan Rapat Berlainan Agama dan Keharmonian	120
Pelaksanaan	127
Cadangan dari segi dasar (ข้อเสนอเชิงนโยบาย)	130
Cadangan 1	130
Cadangan 2	133
Cadangan 3	135
Cadangan 4	135
Cadangan 5	136
Lampiran	138

Mukadimah

Setelah Majlis Kebangsaan untuk Keamanan dan Ketertiban (คณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ, กสช.) yang diketuai oleh Jeneral Prayuth Chan-ocha merampas kuasa pentadbiran negara pada 22 Mei 2014, peta jalan (Road Map) pentadbiran negara fasa pertama ditentukan, iaitu “usaha perdamaian (ความปรองดองสماນฉันท์) akan segera dilaksanakan dalam jangka masa 2-3 bulan. Usaha ini bermula dengan penubuhan Pusat Perdamaian untuk Reformasi, baik di pusat mahupun di daerah, untuk mengurangkan perbalahan dalam masyarakat bermula daripada peringkat keluarga, komuniti (ชุมชน), kampung, mukim, daerah dan wilayah, agar mereka yang mempunyai pandangan yang berbeza (ผู้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน) dapat berjumpa dan berdialog untuk mencari jalan penyelesaian bersama tanpa perbalahan.

Di samping itu, Majlis Kebangsaan untuk Keamanan dan Ketertiban mengeluarkan perintah No. 3/2560 yang bertarikh 17 Januari 2017 berkenaan “Menggerakkan negara, strategi kebangsaan dan pembinaan perpaduan (การขับเคลื่อนประเทศไทย ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคีปรองดอง)”. Perintah ini menyatakan bahawa masalah perpecahan dalam masyarakat Thai sudah lama wujud, dan menjadi halangan utama bagi pembangunan masyarakat mengikut prinsip hidup bersama secara damai dan kehormatan terhadap kepelbagaian. Prinsip hidup bersama secara damai dan kehormatan terhadap kepelbagaian

pula dimuatkan dalam Strategi Kebangsaan 20 Tahun, terutamanya Kerangka Kebudayaan Perkara 9 tentang penggunaan aspek agama dan budaya dalam penyelesaian masalah dan pembangunan di wilayah sempadan selatan (Kementerian Kebudayaan, 2559: 2)

Universiti Mahidol menyedari keperluan untuk membina keharmonian dalam masyarakat Thai, kerana telah melihat tanda-tanda konflik yang mendalam di mana-mana sahaja selama bertahun-tahun. Institut pengajian tinggi juga harus berperanan dan bertanggungjawab terhadap masyarakat, terutamanya dalam hal penyelesaian konflik seperti yang telah dijelaskan oleh Juliet Milican (2019). Barakat et al. (2013) juga menegaskan bahawa sistem dan institut pengajian tinggi yang baik dapat membantu anggota masyarakat agar mereka bersabar dan bertoleransi terhadap perbezaan dan hidup bersama serta saling menghormati antara satu sama lain. Pada masa yang sama, beliau juga mengingatkan bahawa sistem pendidikan serta institut pengajian tinggi sendiri juga boleh menjadi punca bagi konflik yang berlaku dalam masyarakat, sekiranya peranannya tidak dipertimbangkan dengan sikap terbuka atau muhasabah sepanjang masa.

Universiti Mahidol, melalui Institut Hak Asasi Manusia dan Pengajian Damai, berpegang kepada prinsip pembinaan damai dan keharmonian berdasarkan ilmu yang diperaktikkan (ฐานปัญญาปฏิบัติ, phronesis), iaitu mengaplikasikan penyelidikan, pengetahuan dan kelengkapan penyelidikan dalam membina zon selamat (พื้นที่ปลอดภัย) untuk proses dialog. Ini bertujuan untuk mencari cara penyelesaian yang membawa kepada keharmonian yang bermula daripada pemuliharaan perhubungan manusia yang telah renggang (เหินห่าง) atau sudah putus. Keadaan begini disebabkan oleh penggunaan keganasan sehingga

perbezaan agama atau perbezaan ideologi politik dianggap sebagai alasan konflik. Oleh itu, projek (โครงการ) Kawan Rapat Berlainan Agama: Pemimpin dan Pembinaan Kedamaian serta Keharmonian dalam Masyarakat Thai (เพื่อนรักต่างศาสนานะ ผู้นำกับการถักทอสันติภาพและความปรองดองในสังคมไทย) dimulakan di wilayah sempadan selatan sebagai tempat pelaksanaan, dan diharapkan agar tempat pelaksanaannya diperluaskan ke kawasan-kawasan yang lain.

Permasalahan yang bertimbun

Apabila menyebut tentang konflik yang berakar umbi dalam masyarakat Thai, perbalahan berdasarkan warna baju di tengah-tengah ibu kota Bangkok dan konflik yang dahsyat di wilayah sempadan selatan selalunya diambil sebagai contoh. Terdapat banyak persamaan antara kedua-dua peristiwa ini. Yang penting, punca konflik tersembunyi dan tersemadi dalam emosi dan perasaan orang-orang yang bermusuhan. Penyelesaian masalah melalui dasar (นโยบาย) yang dilaksanakan bersifat kegiatan bersama secara permukaan, atau penubuhan Pusat Perdamaian yang tidak mengutamakan proses penyelesaian masalah yang mendalam dengan sempurna. Oleh itu, penyelesaian konflik pada tahap yang mendalam tidak akan terjadi. Perdamaian (การป้องดอง) merupakan cabaran bagi dasar kerajaan selama lebih daripada dua dekad, sejak konflik politik warna baju timbul pada 2005, dan tercetusnya konflik gelombang baru di wilayah sempadan selatan pada 2004.

Berkenaan konflik yang mendalam di wilayah sempadan selatan, salah satu kerugian besar yang tidak dapat dinilai ialah perhubungan manusia yang baik pada zaman dahulu telah bertukar menjadi kecurigaan, ketidakpercayaan dan ketakutan. Kini timbul lebih banyak tanda kebencian antara pengikut agama Buddha dan

Muslim, baik di dalam wilayah sempadan selatan maupun di luar kawasan berkenaan¹. Keadaan begini semakin hari semakin menambahkan penyebab kebencian bagai sekam dalam api. Tambahan pula, insiden-insiden keganasan yang memperburuk konflik juga berlaku dari semasa ke semasa, seperti penembakan atas seorang sami ketua biarawan (*เจ้าอาวาส*) yang juga dikenali sebagai pembina damai yang dihormati bukan sahaja oleh pengikut agama Buddha tetapi juga Muslim. Dalam kejadian yang berlaku pada 18 Januari 2019 ini di sebuah wat di Wilayah Narathiwat, selain ketua biarawan, seorang lagi sami di wat berkenaan turut terkorban (Thai Rath Online, 25 Januari 2019; Khao Sod Online, 19 Januari 2019). Sebelum itu juga, petanda konflik dan perpecahan telah pun tersebar ke sekolah-sekolah seperti di Sekolah Hatyaiwittayalai dan Sekolah Anuban Pattani, apabila kedua-dua sekolah tidak mengizinkan para pelajar Muslimah memakai hijab pada tahun 2019. Pada tahun 2019 juga terdapat satu lagi petanda konflik yang merebak ke pusat perubatan yang sepatutnya bersungsi sebagai kawasan neutral untuk tujuan kemanusiaan tanpa sebarang diskriminasi (การเลือกปฏิบัติ). Tetapi sebahagian pengikut agama Buddha tidak berpuas hati dengan Hospital Yala yang hanya mempunyai dapur halal sahaja untuk perkhidmatan para pesakit beragama Buddha dan Islam (Jabatan Perhubungan Awam, 18 Januari 2019). Walaupun pihak pengurusan hospital telah menjelaskan alasan dan keperluan dari segi belanjawan yang terhad, agenda ini masih menyenggung perasaan sesetengah pengikut agama Buddha.

¹Sila lihat laporan oleh Don Pathan, Ekkarin Tuansiri, and Anwar Koma (2018), Understanding Anti-Islam Sentiment in Thailand. Pattani: Patani Forum, terdapat dalam versi bahasa Thai dan bahasa Inggeris, yang menjalankan kajian kes di dalam wilayah sempadan selatan dan juga di luar kawasan.

Selain itu, terdapat juga bantahan terhadap rancangan pembinaan “Lingkungan Buddha Wilayah Pattani (ພູທ່ມນາຄລປະຈຳ ຈັງຫວັດປັດຕານີ່)” (antara Januari-Februari 2014). Bantahan ini dianggap oleh pengikut agama Buddha sebagai satu pencerobohan dari segi sosio-budaya daripada Muslim. Namun kefahaman pada tahap tertentu sudah tercapai bahawa lingkungan Buddha sepatutnya dibina dalam tempat yang berdekatan dengan komuniti Buddha, dengan pengikut agama Buddha sendiri yang perlu mengutip wang derma untuk pembinaan.

Walau bagaimanapun, agenda-agenda berkonflik juga telah disebarluaskan melalui media massa (ສື່ມາລະໜ) dan juga media dalam talian (ເຖິງອອນໄລນ໌), di mana pihak masing-masing menyebarkan berita dan maklumatnya sendiri. Hal ini menyebabkan ketidakpercayaan antara pengikut agama Buddha dan Muslim tersebar ke bahagian-bahagian lain dalam negara, seperti yang boleh dilihat dalam gerakan yang membantah pembinaan masjid di bahagian utara dan timur laut (ເອົສານ) pada Mac 2015, dan di Wilayah Nan pada Mei 2016, di Wilayah Mukdahan pada Jun 2017, dan juga di Khon Kaen, Sakon Nakhon, Bueng Kan, Nakhon Phanom, dan Chiang Rai. Di saimping itu, terdapat tentangan terhadap perusahaan halal di Wilayah Chiang Mai pada bulan Januari dan April 2016 (ຜກກວດ ສູພຣອນຈິຕວານາ, 2561).

Di tengah-tengah dinamika perubahan keadaan (ພລວັດຄວາມ ພັນຍານຂອງສການກາຮົງ) masih ada pentanda-petanda yang positif daripada tindakan yang diambil oleh para pemimpin kedua-dua agama Buddha dan Islam. Pada pertengahan bulan September 2019, Sheikul Islam (ຈຸ່າພຣາຊມນຕິງ), pemimpin Islam tertinggi dalam negara, mengunjungi Ketua Sami Negara (ສນຩຕີ່ຈະກະສັງຂ່າງາຍ), iaitu pemimpin Buddha tertinggi, untuk membincangkan cara hidup bersama bagi pengikut agama di Thailand menurut prinsip ajaran agama (Thai PBS, 14 September 2019).

Namun demikian, di peringkat tempatan dan di peringkat komuniti, masih ada pergerakan sesetengah kumpulan ekstremis atau pelampau (กลุ่มสุดโต่ง) yang jelas bertentangan dengan pendirian para pemimpin. Baik di dunia sebenar maupun di dunia maya atau dalam talian (ออนไลน์) seperti Youtube, kumpulan Line dan Facebook², golongan ini masih menyebarkan berita-berita palsu yang menyebabkan kesalahfahaman.

Walaupun begitu, wilayah sempadan selatan mempunyai banyak modal sosial untuk perdamaian, seperti hubungan rapat antara Sami Thephasilawisut (พระเทพศิลวัสดุทิชชี), ketua biarawan di Wat Prachumchonlathara (วัดประชุมคลารา) dan ketua sami wilayah (เจ้าคณะจังหวัด) Narathiwat dengan Imam Wae Asae Wae Mamu (อิหม่ามแวงา เช๊ แวงามุ). Kedua-dua tokoh tersebut merupakan sahabat karib lama yang berlainan agama, sehingga mereka mendapat pengakuan sepenuhnya daripada penganut agama masing-masing (Thai Muslim Post, Januari 2016). Hubungan ini boleh dianggap sebagai model pemimpin agama yang berperanan dalam pembinaan hubungan yang baik antara penganut agama Buddha dan Muslim di kawasan berkenaan. Tetapi masyarakat yang telah lama berpecah-belah akibat konflik yang dahsyat selama hampir dua dekad (ทศวรรษ), lebih banyak pemimpin yang bersemangat seperti ini masih diperlukan untuk memulihkan hubungan yang baik antara para penganut agama yang berlainan.

² Misalnya, saluran Youtube milik Perbadanan Pembela Agama Buddha untuk kedamaian (องค์กรปกป้องพระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ), saluran Ruam Jai Thai Phut (รวมใจไทยพุทธ) yang juga dikendalikan oleh perbadanan tersebut, saluran Persatuan Pembela Agama Buddha, TPBA dan saluran Suara Tok Guru, dan sebagainya.

Menurut laporan projek Dialog Pemimpin Agama antara Sami dan Pemimpin Islam dan Hidup Bersama Secara Damai di Wilayah Sempadan Selatan (ສານເສວນາຜູ້ນໍາສານາ ພຣະສັງຈາກີກາຣແລະຜູ້ນໍາສານາອືສລາມກັບກາຮອຢູ່ຮ່ວມກັນອ່າຍ່າສັນຕິພາບແດນໃຕ້) didapati bahawa penjalinan perhubungan serta pemulihan kepercayaan antara komuniti Buddha dan Islam di wilayah sempadan selatan dalam konteks masyarakat yang masih menderita dengan keganasan, bukan sahaja “pemimpin” yang diperlukan, tetapi “orang tengah” yang mampu menghubungkan dan menjemput kedua-dua pihak untuk sering bersemuka dan menjalankan kegiatan bersama yang dapat berinteraksi. Kegiatan seperti ini bertujuan untuk membina kepercayaan dan mengenali antara satu sama lain dengan lebih mendalam, kerana insiden-insiden keganasan telah menyebabkan kecurigaan (Padtheera Narkurairattana, 2561), dan kebencian antara pengikut agama yang berlainan juga meningkat dalam banyak kes (Chanansara Oranop Na Ayuthaya et.al., 2562). Hasil daripada projek dialog yang disebut di atas menunjukkan bahawa penyertaan dalam kegiatan bersama dapat mengurangkan jurang pemisah berdasarkan perbezaan agama, dengan syarat bahawa kegiatan-kegiatan yang dijalankan bersama tidak menyinggung perasaan komuniti agama, dan tidak bercanggah dengan prinsip agama. Menurut cadangan yang penting daripada projek tersebut, kegiatan yang dapat dilakukan bersama ialah aktiviti yang berkaitan dengan kesihatan dan pekerjaan/vokasional (การประกอบอาชีพ). Oleh itu, dalam kajian selanjutnya yang bertajuk Peranan Pemimpin Agama dan Pembinaan Damai di Sempadan Selatan: Perjalanan Agama Menuju Kesihatan (ບທບາທຸ່ນໍາສານາກຳນົກສ້າງສັນຕິພາບໃນຫຍ່າແດນໃຕ້: ສາສນສົງຈະສຸຂພາກະ) (2563), Padtheera Narkurairattana menjalankan kajian tindakan penyertaan (การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม). Kajian tersebut mendapati bahawa “dimensi kesihatan (ມິຕິທາງຊຸ່ງກາພ)” adakah kunci utama yang dapat membawa kepada interaksi

dengan amat berkesan, terutamanya dalam pembinaan ruangan (การสร้างพื้นที่) yang membolehkan kawan-kawan lama yang pernah akrab dapat menjalinkan perhubungan semula, dan menambahkan peluang untuk mendapat kawan baru (เพื่มโอกาสสร้างเพื่อนใหม่) yang berlainan agama agar dapat bekerjasama. Hal ini boleh dimulakan daripada dimensi kesihatan yang tidak dapat dipisahkan daripada kedamaian dan keharmonian. Di samping itu, didapati bahawa “Model Kawan Rapat Berlainan Agama (ไม่เดลิเพื่อนรักต่างศาสนฯ)” (Padtheera Narkurairattana, 2564: 497) seperti yang berlaku di Nigeria antara Imam Muhammad Ashafa dan Paderi James Wuye yang telah dijadikan filem dokumentari yang bertajuk “The Imam and the Pastor” merupakan model yang penting. Model ini boleh digunakan untuk mengatasi konflik dahsyat yang melibatkan pembunuhan. Model ini juga seterusnya dapat membawa kepada pemulihan perhubungan untuk saling bermaaf-maafan dan bekerjasama berdasarkan persahabatan dan keperihatinan. Dalam hal ini, prinsip ajaran agama digunakan sebagai penggerak utama untuk merubah seteru dijadikan kawan. Projek Kawan Rapat Berlainan Agama menggunakan kaedah tersebut dengan digabungkan dengan aspek kesihatan agar lebih berkesan.

Walaupun dapatan kajian dan cadangan daripada penyelidikan tersebut berdasarkan persetujuan daripada para pemimpin agama, antara pegawai perubatan dan kesihatan awam, dan juga peserta projek penyelidikan yang lain, ramai orang masih menyedari cabaran dalam menjalin hubungan antara para pemimpin agama dan pengikut agama yang berlainan di wilayah sempadan selatan. Hal ini kerana belum ada sesiapa yang dapat menjamin keselamatan para pemimpin agama. Pemimpin Muslim masih menjadi sasaran keganasan dari semasa ke semasa. Oleh itu, pergaulan yang merentasi komuniti agama yang berlainan pula menjadi cabaran yang amat besar. Dengan demikian,

Projek Kawan Rapat Berlainan Agama pada 2020-2021 dijalankan dengan penuh perhatian, dan mengutamakan kerja lapangan untuk membina kepercayaan. Pada masa yang sama, modal sosial dari segi budaya serta jaringan masyarakat (խ่ายໃຢ່າທສັງຄມ, social web) yang cukup kukuh yang dapat mencegah bahaya yang mungkin berlaku dalam pelaksanaan projek tersebut.

Selain cabaran tentang keselamatan, konteks politik dan pentadbiran di pusat juga merupakan satu lagi cabaran yang hebat. Konflik dan perpecahan masyarakat di masyarakat sempadan selatan tidak boleh dipisahkan daripada struktur masyarakat politik negara Thai yang mengumpulkan segala kuasa di pusat. Pada ketika projek ini sedang dilaksanakan, timbul konflik politik yang runcing di ibu kota. Pemuda-pemudi generasi baru yang terdiri daripada pelajar sekolah, mahasiswa-mahasiswi dan rakyat jelata mengadakan tunjuk perasaan dan menuntut reformasi struktur masyarakat politik untuk mengurangkan jurang pemisah (ความเหลื่อมล้ำ), meningkatkan keadilan sosial serta demokrasi. Tetapi tuntutan-tuntutan ini tidak dihiraukan oleh pihak berkuasa. Sebaliknya, pihak berkuasa menggunakan kekerasan untuk membubarkan para penunjuk perasaan dan menagkap sejumlah besar pemimpin gerakan pemuda tersebut. Pada masa yang sama sistem kehakiman yang memihak kepada kerajaan menambahkan kecurigaan dan ketidakpercayaan masyarakat, ditambah dengan kebebasan media yang semakin terkongkong. Penyebaran berita-berita palsu oleh media untuk membangkitkan kebencian mengakibatkan perpecahan yang tersebar luas dalam masyarakat. Masalah ini bersamaan dengan pengalaman, ingatan dan perasaan penduduk kawasan sempadan selatan sehingga sesetengah orang mengatakan bahawa, “Masalah pusat ialah masalah ketidakadilan yang orang dalam tiga wilayah sempadan selatan sudah lama menderita selama ini.”

Keadaan penyebaran wabak dan perpecahan yang semakin serius

Pada hujung tahun 2019, sejenis penyakit baru yang dibabkan oleh virus baru tercetus di bandar Wuhan, China. Ramai orang dijangkiti penyakit ini dan meninggal dunia, dan penyakit ini selanjutnya disebarluaskan ke tempat-tempat yang lain, termasuk Thailand. Tetapi masyarakat Thai dan juga masyarakat dunia tidak begitu menyedari betapa bahaya penyakit baru ini. Pada 11 Mac 2020, Pengarah Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO) mengaku kesilapan dalam penilaian keadaan secara rasmi, dan mengisyiharkan penyebaran virus Corona sebagai “wabak besar (pandemic)” setelah virus tersebut merebak ke 114 buah negara dan menjangkiti lebih daripada 118,000 orang dan menyebabkan kematian tidak kurang daripada 4,291 orang (WHO, 11 Mac 2020), termasuk juga Thailand.

Pada awalnya, penyebaran wabak di Thailand dapat dikawal di kawasan-kawasan tertentu sahaja, dan ini dianggap sebagai satu kejayaan yang patut dipuji. Namun, setelah itu kejayaan ini pula menjadi perangkap (กับดัก) dalam pengurusan kawalan wabak seterusnya. Penyebaran wabak di wilayah sempadan selatan bukan sahaja menjelaskan kesihatan para pesakit, tetapi hubungan yang sudah nipis antara kalangan orang tempatan pun makin terputus mengikut kes-kes di bawah ini.

1. Penyebaran wabak gelombang pertama di wilayah sempadan selatan sebahagiannya disebabkan oleh pekerja Thai di Malaysia yang balik ke tanah air. Para pekerja ini kebanyakannya

Muslim, dan mereka terpaksa melalui pelbagai halangan dari banyak segi, seperti peraturan undang-undang yang ketat, tindakan pencegahan wabak oleh kerajaan, pengawalan wabak dan penerimaan masyarakat. Oleh itu, ada antara mereka yang mengelakkan halangan-halangan ini dengan menyeludup masuk ke Thailand dengan melaikan diri daripada pihak keselamatan Thailand. Penyebaran wabak di selatan Thailand juga semakin serius akibat kawalan dan pemantauan penyebaran penyakit yang tidak ketat. Ternyata sebahagian daripada para pekerja Thai yang balik dari Malaysia membawa virus dan menyebabkan penyebarannya di daerah ini. Hal ini pula menimbulkan kebencian terhadap para pekerja dan juga komuniti Muslim itu sendiri. Di samping itu, arus perasaan negatif diciptakan oleh media massa dan juga media sosial yang menimbulkan kebencian terhadap para pekerja yang pulang ke tanah air secara keseluruhan.

2. Tindakan kawalan penyebaran wabak untuk gelombang selanjutnya sehingga hari ini menyebabkan perpecahan dalam masyarakat dengan meluas ekoran kesilapan dalam pengawalan, seperti tindakan dari segi undang-undang, penguatkuasaan undang-undang yang tidak adil, penyebaran vaksin yang tidak menyeluruh, bantuan oleh kerajaan (ກາຣຍීຢග) yang tidak menyeluruh, penutupan kampung serta-merta tanpa persiapan yang secukupnya, dan lain-lain lagi. Tambahan pula, jumlah pesakit yang perlu dirawat bertambah dengan amat pesat, sehingga tidak dapat ditangani oleh sistem kesihatan awam yang sedia ada. Oleh itu hospital-hospital lapangan (โรงพยาบาลสนาม) perlu dibuka dalam keadaan serba kekurangan ini. Tetapi ini pula menyebabkan rasa tidak puas hati antara kalangan rakyat, terutamanya di wilayah sempadan selatan yang penuh dengan halangan. Ilmu pengetahuan perubatan modern (ກາຣແພທ්ຍාສ්මාජිංහු) ada aspek

yang tidak sesuai dengan prinsip agama, manakala komuniti tempatan lebih mengutamakan perubatan tradisional Islam. Perubatan alternatif (การแพทย์ทางเลือก) yang lain juga tidak mendapat perhatian yang sewajarnya daripada kerajaan. Kebanyakan komunikasi harian dijalankan dalam bahasa tempatan, dan khabar angin yang menjelaskan kepercayaan terhadap vaksin juga disebarluaskan. Keadaan pula diburukkan lagi dengan adanya berita mengenai penerima vaksin yang telah mati. Perkara-perkara seperti ini tentu menjadi cabaran bagi pengawalan wabak di daerah ini. Tindakan juga diambil oleh pihak berkuasa untuk menghantar pegawai kesihatan awam ke rumah-rumah orang kampung dan mencatat nama-nama orang yang sudah disuntik vaksin. Ini pula menyebabkan keadaan semacam perbandingan bilangan penerima vaksin antara komuniti. Sesetengah larangan yang dikeluarkan oleh pihak berkuasa ada kalanya menjadi halangan bagi orang Islam untuk mengerjakan ibadah. Akibatnya, penyebaran virus di sesetengah komuniti Muslim lebih tinggi daripada komuniti pengikut agama Buddha. Dengan itu, kedua-dua komuniti semakin berjauhan dan timbul prasangka antara satu sama lain.

3. Operasi pengepungan serta penggeledahan (การปิดล้อมตรวจค้น) dan pembunuhan luar bidang kehakiman (การวิสามัญฆาตกรรม) di tengah-tengah krisis Covid-19 di wilayah sempadan selatan, terutamanya pada bulan Jun–September 2021, tidak begitu diberikan perhatian oleh masyarakat Thai secara umum, tetapi ini adalah isu yang penting bagi masyarakat Melayu Muslim. Tambahan pula, pada tanggal 23 Mac 2020, Setiausaha Agung Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu menggesa agar seluruh dunia menghentikan perperangan untuk bersatu tenaga menangani Covid-19 (UN. 23 Mac 2020), tetapi desakan ini disahut oleh BRN sepihak sahaja. Melalui pengisytiharan yang bertarikh 3 April 2020,

BRN mengumumkan bahawa organisasi tersebut akan menghentikan segala operasi ketenteraan di daerah konflik selagi tidak diserang oleh pihak lawan (BBC, 4 April 2020). Pengisytiharan ini menunjukkan bahawa BRN mengutamakan aspek kemanusiaan dan juga kerja-kerja kesihatan, yang mencerminkan betapa pentingnya kesihatan untuk kedamaian. Namun demikian, pihak keselamatan di daerah konflik (ฝ่ายความมั่นคงในพื้นที่) tidak menyahut gesaan Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu, seperti yang boleh dilihat daripada laman sesawang (เพจ) Pusat Perhubungan Awam, Pasukan Penjaga Keselamatan Dalam Negeri, Bahagian 4 Depan (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า) atau ISOC), menyebarkan kata-kata Mejar General Pramot Phrahom-in (พล.ต. ปราโมทย์ พรมอินทร์), Jurucakap ISOC Bahagian 4 pada tanggal 7 April 2020 seperti berikut:

Negara perlu menguatkuasakan undang-undang terhadap setiap penjenayah yang melakukan jenayah untuk menjaga ketertiban dalam negara Thai. Sebarang bencana atau bahaya tidak boleh dijadikan alasan untuk mengelakkan tindakan dari segi undang-undang. (BBC, 4 April 2020)

Oleh itu, operasi pengepungan serta penggeledahan, dan juga pembunuhan luar bidang kehakiman masih terus berlaku semasa tindakan kawalan sedang dilaksanakan, seperti pengepungan selama 12 hari dan pembunuhan luar bidang kehakiman 4 orang pada akhir bulan Jun – awal bulan Julai 2021 (Pusat Berita Selatan, Isra News Agency, 5 Julai 2021).

Ketiga-tiga perkara di atas menyebabkan kepercayaan terhadap negara semakin berkurangan, dan kepercayaan yang nipis antara komuniti yang berlainan agama juga terjerumus kepada tahap krisis.

Rangka teori (ກរວບດິດທຸກບໍ່) dan pelaksanaan

Kesihatan, kedamaian dan keharmonian

Menurut MacQueen and Santa-Barbara (2000), perperangan dan konflik yang menggunakan keganasan terhadap tubuh badan manusia secara langsung, seperti penembakan, pengeboman, atau perbuatan yang menyebabkan kecederaan atau kematian, akan menjelaskan mekanisme (ຄລໄກ) ekonomi, mekanisme perhubungan manusia, dan juga mekanisme kesihatan awam negara dan masyarakat. Jelaslah bahawa kesihatan dan kedamaian merupakan perkara yang ada hubungan secara langsung, kerana berkaitan dengan pegawai perubatan dan kesihatan awam yang berperanan penting dari segi kemanusiaan di medan konflik dan perperangan. Di banyak daerah konflik, mereka juga berperanan dalam memulakan proses pembinaan damai dengan adanya sekurang-kuragnnya 5 sifat seperti berikut, iaitu:

1. Kebolehan dalam pengurusan konflik (ກາຣຈັດກາຣຄວາມໜັດແຢັງ) melalui dasar diplomatik (ນີ້ຍໍາຍກາຣຫຼຸດ) untuk kesihatan dan perubatan (Chattu & Knight, 2019; Kickbush & Buss, 2011)

2. Perpaduan dalam melaksanakan tugas secara berkumpulan, terutamanya dalam masa krisis yang menjelaskan kesihatan. Pegawai perubatan dan kesihatan awam diberikan kuasa untuk membuat keputusan, dan boleh bekerja dengan bebas, kerana tugas mereka berkaitan dengan kesihatan, kesakitan dan juga soal hidup mati manusia.

3. Pegawai perubatan dan kesihatan awam mempunyai kebolehan untuk menghubungkan kumpulan-kumpulan yang berlainan dari segi etnik (ชาติพันธุ์), kelas sosial (ชนชั้น), agama atau perbezaan dalam hal-hal yang lain. Oleh itu mereka boleh berperanan untuk memulihkan perhubungan dengan menggunakan mekanisme, kaedah dan tugas dalam bidang kesihatan, perubatan dan pemulihan (การฟื้นฟูเยียวยา).

4. Mempunyai legitimasi dari segi undang-undang, pengalaman dan kepakaran dalam bidang kesihatan.

5. Merupakan pekerjaan yang mempunyai sikap yang tegas terhadap etika kerja (จรรยาบรรณวิชาชีพ) untuk menjaga kesihatan dan merawat orang yang cedera mengikut Undang-undang Kemanusiaan Antarabangsa (International Humanitarian Law) tanpa diskriminasi (เลือกปฏิบัติ) dan tanpa membezakan siapa musuh.

Terdapat banyak kes yang menunjukkan bahawa di daerah konflik, inisiatif (การริเริ่ม) yang dilakukan oleh pegawai perubatan dan kesihatan awam berjaya menghentikan konflik dan perperangan. Misalnya, pada tahun 1980-an, di tengah-tengah perang saudara dan pertempuran yang sering berlaku di Elsalvador, UNICEF dan gereja Katolik dan pertubuhan-pertubuhan lain berusaha untuk berunding dengan kerajaan dan pihak pemberontak dalam hal penjagaan kesihatan kanak-kanak sebagai agenda utama. Hasilnya, kedua-dua pihak memberikan laluan kepada pegawai perubatan dan kesihatan agar mereka dapat menjalankan tugas dengan selamat. Mereka bersetuju mengadakan gencatan senjata (การหยุดยิง) selama tiga hari setiap tahun sejak 1985 hingga 1992. Seterusnya, inisiatif tersebut membawa kepada proses damai sehingga persetujuan damai ditandatangani pada 1992 yang membolehkan kanak-kanak seramai 300,000 orang mendapat suntikan

vaksin untuk mencegah penyakit polio dan sebagainya (MacQueen & Santa-Barbara, 2000: 294)

Di Filipina, pasukan perubatan yang terdiri daripada doktor, doktor gigi, pakar pembangunan masyarakat, jururawat, dan pelajar perubatan ditubuhkan. Mereka membentuk kumpulan kecil-kecil untuk melawat tepat-tempat berjauhan atau terpencil untuk memberikan perkhidmatan kesihatan kepada penduduk yang malarikan diri daripada perperangan dan pertempuran sehingga mereka tidak ada tempat tinggal. Inisiatif ini dapat meningkat kesedaran tentang hak asasi manusia, dan seterusnya melahirkan gerakan untuk menuntut kedamaian dan keadilan bagi mereka (MacQueen & Santa-Barbara, 2000: 295).

Satu lagi contoh yang penting ialah inisiatif pegawai perubatan dan kesihatan awam untuk kesihatan yang lebih baik dan keharmonian di Croatia yang menderita dengan konflik etnik dahsyat yang berpanjang. Oleh itu ramai orang mengalami masalah kesihatan jiwa dan penyakit-penyakit lain yang berpunca daripada, antara lain, tekanan jiwa, ketakutan, penderitaan akibat kehilangan anggota keluarga, kemarahan, masyarakat yang saling tidak percaya, tiada ketenangan jiwa dan sebagainya. WHO dan agensi-agensi (หน่วยงาน) bersekutu dari Inggeris yang bertapak di Bosnia dan Herzegovina bekerjasama untuk menubuhkan sebuah yayasan dengan agensi kesihatan awam sebagai penggerak utama. Yayasan tersebut menjalankan tugas dalam bidang kesihatan tanpa sebarang diskriminasi dari segi etnik. Akhirnya pemisahan etnik pun beransur-ansur hilang, dengan “melintas perpecahan etnik (ก้าวข้ามการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์)” kepada “perhubungan etnik (ชาติพันธุ์ สัมพันธ์)” (MacQueen & Santa-Barbara, 2000: 320-321).

Kawan Rapat Berlainan Agama dan Keharmonian

“Persahabatan” merupakan teras utama yang mengerakkan kawan rapat berlainan agama iaitu Imam Muhammad Ashafa dan Paderi James Wuye, untuk mempelajari dan menjadikan “musuh” di medan perang yang saling membunuh kerana perbezaan agama, kepada kawan karib dalam medan kerja pemulihan perhubungan (ສານາຂອງການ ทำงานเพื่อความสัน្មัณ្ត) antara dua kumpulan manusia yang menganut agama berlainan, iaitu “Kristian” dan “Islam” di bahagian utara Nigeria. Di sini, “prinsip dan ajaran (หลักการและคำสอน)” dalam kedua-dua agama yang dianuti oleh pihak masing-masing dijadikan sebagai “alat (เครื่องมือ)” atau “panggilan (เสียงเรียก)” untuk meninjau kembali (ไดร์ตรอง ตรวจสอบ) peranannya sendiri sebagai orang beragama yang hendak menuruti jalan para rasul yang telah pun memberikan garis panduan kepada manusia untuk hidup bersama secara damai.

Negara Nigeria terletak di Benua Afrika. 50 peratus daripada penduduknya menganut agama Islam, manakala 40 peratus memeluk agama Kristian (Bennett, 2012). Masalah konflik antara mereka yang menganut agama yang berlainan ini berpunca daripada dasar pecah dan perintah di bawah penjajahan Barat. Apabila kemerdekaan dicapai, pelbagai kumpulan berusaha untuk memegang kuasa politik. Pihak pengaut agama Kristian berasa tidak selamat kerana Muslim lebih berkuasa daripada mereka. Maka terjadilah perebutan kuasa politik dan daerah pemerintahan. Sebelum kemerdekaan, Muslim ditekan untuk tinggal di bahagian utara, manakala pengikut Kristian yang rapat dengan penjajah pula menguasai bahagian selatan yang kaya dengan sumber alam yang bernilai tinggi. Oleh itu perpecahan etnik juga semakin memuncak setelah kemerdekaan dicapai, beriringan dengan

jurang pemisah dan ketidakadilan yang semakin menjadi-jadi. Tambahan pula, kesabaran terhadap perbezaan juga semakin menurun. Kecurigaan antara satu sama lain yang sedia ada kini ditambahkan dengan faktor agama dan etnik, dan akhirnya membawa kepada ketegangan dan penggunaan kekerasan untuk bunuh-membunuh (Piereder, 2014)

Pada tahun 1992, konflik agama semakin dahsyat di kawasan Zongoh Kataf yang didiami oleh Paderi Wuye dan Imam Ashafa.

Paderi James Wuye ialah anak seorang askar, yang dibesarkan mengikut cara Gereja Baptis (ແບປັດສ). Kemudian beliau mendapat pendidikan di sekolah Katolik, dan di situ beliau menjadi seorang Katolik (Marshall, 2011). Apabila sudah dewasa, beliau hidup berfoya-foya, minum banyak arak dan berseronok dengan perempuan. Pada suatu hari beliau terasa mendapat panggilan daripada Tuhan (Calling from God) agar mengabdikan diri untuk Tuhan, sehingga kemudian beliau memegang jawatan presiden Persatuan Belia Kristian.

Pada hujung dekad 1970-an, James dan rakan-rakannya menyedari pemutarbelitan agama, lalu mereka membuat keputusan untuk menyertai angkatan bersenjata pemuda Kristian pada 1922 (The Imam and Pastor, 2008). Pada tahun itu penggunaan keganasan dan pembunuhan antara pengikut agama yang berlainan tercetus dengan dahsyat.

Imam Muhammad Ashafa pula seorang lelaki yang kuat agama, dilahirkan dan dibesarkan dalam keluarga pemimpin agama secara terun-temurun. Beliau sendiri merupakan generasi yang ke-13 dalam keturunannya yang memegang jawatan sebagai imam. Pada zaman itu pengaruh aliran “Salafi” seperti di Arab Saudi atau di Mesir semakin meluaskan pengaruhnya atas Muslim di Nigeria. Aliran ini amat mengutamakan penyertaan dalam bidang politik, masyarakat dan ekonomi.

Sikap seperti ini berbeza daripada generasi bapa imam Ashafa yang merupakan “Sufi” yang lebih mengutamakan prinsip moral (หลักธรรม) serta tafsiran ajaran agama dengan cara damai daripada penyertaan dalam agenda sosial atau politik.

Pada zaman remaja, Imam Ashafa sendiri menjadi setiausaha agung pertama bagi Persatuan Belia Muslim Nigeria. Kerja utama persatuan tersebut berkaitan dengan penyebaran syariah, pembelaan prinsip Islam yang sebenar, dan persatuan ini juga menentang agama Kristian (Marshall, 2011).

Pada 1992 juga James Wuye dan Muhammad Ashafa menceburkan diri dalam medan perang. James Wuye kehilangan sebelah kakinya di medan perang, manakala Muhammad Ashafa pula kehilangan seorang mentor (ที่ปรึกษาทางจิตใจ) yang berusia 70 tahun, dan juga dua orang sepupunya.

Selama lebih daripada 4 tahun lamanya, kedua-dua pihak bermusuhan dan serang-menyerang antara satu sama lain tanpa kesudahan. James, sambil megenang kembali ketika itu, berkata, “Saya sangat benci akan Muslim, dan kebencian ini tidak ada kehabisan.” (The Imam and the Pastor, 2008).

Di tengah-tengah pembunuhan antara kedua-dua pihak ini, presiden yayasan Tanenbaum Center for Interreligious Understanding memberikan ingatan yang amat berat bahawa:

Bagi orang Kristian, apakah yang menjadikan ajaran agama tentang kasih sayang berubah menjadi kebencian terhadap orang yang berada di tanah Afrika? Dan bagi Muslim pula, Islam ialah agama kedamaian, tetapi sebab apa agama ini menjadi agama pembunuhan di banyak negara seperti di Iraq, Sudan dan di Nigeria.

Jawapanya kerana ajaran agama disalahgunakan untuk kepentingan politik. Benar atau tidak, agama digunakan sebagai alat pembunuhan yang menyebabkan kebinasaan skala besar seperti ini (Benneti, 2012, dipetik dalam Piereder, 2014: 73

Pada bulan Mei 1995, pertubuhan UNICEF mengundang mereka bertemu buat kali pertama di sebuah pejabat kerajaan, dan kedua-duanya diajukan soalan yang amat mencabar, iaitu “adakah anda sama-sama mahu membawa negara anda ke depan, atau sama-sama membinasakannya?” (Bennett, 2012) Pertanyaan pada hari itu mengingatkan Imam Ashafa tentang kandungan Al-Quran tentang perihal mengubahkan musuh menjadi kawan dengan kemaafan. Begitu juga dengna Paderi James Wuye yang berkata,

Anda tidak boleh berdoa kepada Tuhan selagi hati anda penuh dengan kebencian, dan jika anda mahu menyebarkan agama, anda juga harus menyebarkannya dengan kasih sayang, dan memaafkan orang yang membahayakan anda. (The Imam and the Pastor, 2008)

Setelah pertemuan tersebut, dengan adanya sokongan daripada pelbagai pihak, kedua-dua tokoh ini dapat berjumpa banyak kali setelah itu. Namun, perjalanan untuk membina persahabatan antara mereka juga tidak mudah, kerana kumpulan belia yang pernah berperang bersama mereka dan menyokong mereka sebagai pemimpin pada masa dahulu, sekarang mengecam mereka pula. Tetapi kedua-dua tokoh ini mempunyai azam yang teguh, sering mengadakan lawatan antara satu sama lain untuk bertukar-tukar fikiran. Pada ketika

ibu James Wuye terlantar di katil hospital, Muhammad Ashafa banyak kali melawatnya bersama kawan-kawannya. Hubungan antara kedua-dua tokoh menjadi semakin erat, dan keyakinan antara mereka juga semakin kukuh, sehingga mereka mendirikan pertubuhan bersama yang bernama “Interfaith Meditation Center – IMC” pada tahun 1995. Pertubuhan ini bergiat dalam menggalakkan dialog untuk meningkatkan persefahaman antara agama, mengubah angkatan bersenjata belia menjadi pembina kedamaian dan mengadakan program latihan atau bengkel. Kerja-kerja ini dilaksanakan dengan berteraskan prinsip agama. Mereka mengadakan sesi dialog antara agama di berbagai-bagai tempat. Dalam perjalanan ke tempat-tempat sesi dialog, mereka hidup bersama, makan dan tidur dalam kereta. Apabila tiba waktunya untuk mengerjakan kewajipan solat bagi Muslim, James Wuye dan penganut agama Kristian yang lain akan menunggu sehingga kawan-kawan Muslim selesai solat. Sebaliknya, apabila tiba waktunya untuk mengerjakan ibadah dan mengadakan upacara agama Kristian, pihak Muslim juga akan menunggu hingga selesai di tempat berdekatan.

Kerjasama, perjalanan bersama serta hidup bersama dalam perjalanan itu menyebabkan kedua-dua pihak, Muslim dan Kristian, semakin mesra dan memahami cara hidup masing-masing, sehingga mereka menjadi kawan akrab yang tidak dapat dipisahkan setelah itu.

Tentunya Imam Muhammad Ashafa dan Paderi James Wuye bukan kawan rapat berlainan agama yang pertama di dunia, yang pernah bermusuhan tanpa disedari, dan akhirnya mengubah diri mereka sendiri daripada seteru kepada kawan. Mereka juga bukan orang pertama yang bermusuhan kerana kepercayaan yang berbeza. Tetapi pengalaman tertentu mengubah hubungan mereka daripada permusuhan kepada persahabatan.

Titik permulaan yang penting bagi perubahan ialah “mendengar”, dan “mendengar suara sendiri (การฟังเสียงของตัวเอง)” (Wuye, 2008 [Film]; เลเตอร์ค, 2555: 304), serta “bermuhasabah diri” (Wuye, 2008 [Film]) untuk menilai semula kehidupannya sendiri di duia ini, dan melangkah ke usaha mendengar orang lain dengan keperihatinan sehingga terdengar suara kemanusiaan antara satu sama lain.

Melalui muhasabah diri, Imam Ashafa dan Paderi James masing-masing menyedari bahawa Tuhan mencipta perbezaan dan kepelbagaiannya untuk mempelajari keindahan dalam bentuk yang berlainan, memahami dan menghormati serta menerima adanya perbezaan dan kepelbagaiannya, bukan untuk bermusuhan dan bunuh-membunuh. Dalam ajaran setiap agama, ada aspek tolong-menolong dan kesayangan terhadap semua makhluk yang lahir, mati dan tinggai di dunia ini hanya untuk sementara sahaja. Walau bagaimanapun, perjalanan untuk membina persahabatan itu bukan sesuatu ang mudah, dan tidak akan dicapai tanpa “keyakinan dan kepercayaan (เชื่อมั่นไว้ วางใจ, trust)”. Imam dan paderi bersepakat bahawa “keyakinan dan kepercayaan” merupakan jaring keselamatan (safety net) yang penting dalam usaha untuk meningkatkan kehidupan bersama yang selamat, agar keadaannya tidak kembali kepada lingkaran konflik keganasan.

Dunia hari ini dikuasai oleh ketakutan, sehingga kita takut akan jiran tetangga kita sendiri. Oleh itu orang kebanyakan percaya bahawa pagar, kamera litar tertutup (กล้องวงจรปิด) dan senjata yang akan menjamin keselamatan. Tetapi sebenarnya bukan begitu. Apa yang dapat mengatasi ketakutan ialah keyakinan dan kepercayaan. Kita memerlukan kawan-kawan untuk tolong-menolong. Manusia tidak diciptakan untuk hidup seorang diri, tetapi diciptakan dengan

kemampuan untuk hidup bersama dengan orang-orang lain.” (Ashafa, 2012 cited in Initiatives of Change, 2019)

Keyakinan dan kepercayaan itu seperti memberikan kasih sayang kepada jiran tetangga kita tanpa syarat, dan hampir sama dengan memberikan isyarat bahawa, walau apa pun terjadi, kita akan mengharunginya bersama-sama. (Wuye, 2012 cited in Initiatives of Change, 2019)

Daripada konsep “kesihatan untuk kedamaian (สุขภาพเพื่อสันติภาพ, Health for peace)” dan usaha yang dilakukan oleh pemimpin agama untuk kedamaian, dimensi agama (มิติศาสนา) dan kerja-kerja dalam bidang kesihatan mempunyai hubungan saling melengkap (มีส่วนเดิมเดือนซึ่งกันและกัน). Baik agama mahupun kerja dalam bidang kesihatan, semuanya berdasarkan moral untuk kemanusiaan dan keadilan. Untuk meningkatkan kebaikan, keindahan, kebahagiaan dari segi rohani dan jasmani, fikiran, dan perhubungan sosial, projek Kawan Baik Berlainan Agama menerapkan (ประยุกต์ใช้) konsep tersebut dalam usaha perdamaian di masyarakat wilayah sempadan selatan. Oleh sebab tenaga kerja perubatan dan kesihatan awam harus memikul tugas yang amat berat, maka ada keterbatasan (ข้อจำกัด) dari segi bilangan pegawai yang boleh memberikan perkhidmatan, dan projek ini perlu bergantung kepada ahli-ahli agama dan sukarelawan dalam pelaksanaannya. Namun hal ini sesuai dengan cadangan Banphot Tontheerawong (บรรพต ตันธีรวงศ์, 2562), terutamanya dari segi usaha pemulihan (การเยียวยา). Walaupun kerja untuk menjalinkan perhubungan berjalan dengan amat lambat, perkembangan yang positif juga boleh diperhatikan. Oleh itu untuk membina dan mengukuhkan jaringan yang cukup kuat, kerja ini perlu dipantau dan diberikan sokongan secara berterusan. Kerja untuk

membina kedamaian dan keharmonian berdasarkan “kesihatan kolektif (สุขภาพแบบองค์รวม)” perlu mendapat sokongan dari segi dasar (การสนับสนุนเชิงนโยบาย) untuk memberikan kesan positif kepada masyarakat selanjutnya.

Pelaksanaan

Walaupun sebelum penyebaran virus Corona, hubungan antara para pemimpin agama tidak begitu baik, sebagai akibat penggunaan keganasan secara langsung terhadap pemimpin agama, dan juga arus kebencian yang dibagnitkan dalam media sosial serta pergerakan oleh beberapa kumpulan ekstremis (กลุ่มสุดโต่ง). Namun demikian, penggunaan dimensi kesihatan dalam usaha memulihkan perhubungan di wilayah sempadan selatan masih memberikan harapan, seperti yang boleh dilihat daripada kerja-kerja yang dilakukan oleh kumpulan kerja projek (คณะกรรมการโครงการ) yang melawat dan mengundang para pemimpin agama untuk menyertai kegiatan dalam projek. Pandangan daripada para pemimpin agama meyakinkan bahawa agama yang berlainan tidak menjadi halangan untuk menjalankan hubungan. Tetapi kebelakangan ini agama semakin banyak digunakan untuk tujuan politik dan keselamatan (ความมั่นคง). Hal ini menyebabkan para pemimpin agama juga semakin berhati-hati. Tetapi kegiatan dalam bidang kesihatan dianggap selamat, dan mereka juga senang hati untuk menyertainya. Namun, masih ada pandangan bahawa “saya tidak berani menyertai banyak aktiviti, kerana kami tidak tahu siapa yang memerhatikan gerak geri kami.” Dengan itu, institut pengajian seperti Universiti Mahidol perlu menjalankan tugas sebagai orang tengah.

Pada ketika penyebaran Covid-19 gelombang pertama berlaku, kerja di lapangan terpaksa dihentikan untuk sementara waktu. Apabila kerja ini dibuka semula, undangan untuk pertukaran fikiran serta pembelajaran merentas daerah (ແລກເປີ່ມຍິນເຮັດວຽງໜ້າມພື້ນຖ່າ) mendapat sambutan yang memuaskan, terutamanya pertukaran pandangan dan pembelajaran di luar wilayah sempadan selatan. Para pemimpin agama dan juga pegawai kesihatan awam menyatakan perasaan mereka bahawa “terasa lega”.

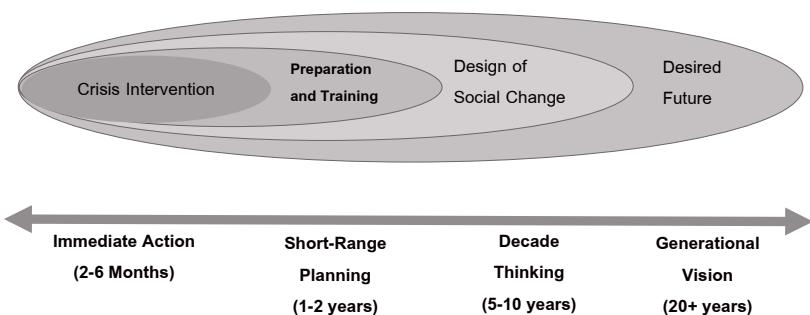
Apabila berada di luar kawasan wilayah selatan, suasana yang lebih terbuka membolehkan kami boleh berbual dan berinteraksi (ມີປະສົມພັນຮັກນີ້) dengan lebih selesa, dan tidak perlu bimbang tentang siapa yang memerhatikan kami. Di wilayah sempadan selatan pun kami tidak ada apa-apa masalah, tetapi tidak berani untuk ziarah-menziarahi (ມາຫາສູກນີ້) kerana kami tidak tahu siapa yang memerhatikan kami. Di samping itu, orang yang menyertai aktiviti bersama sering menjadi sasaran penggunaan keganasan.

Satu lagi pandangan berbunyi, “kami tidak begitu ada ruangan yang selamat untuk mengutarakan perkara-perkara yang tersemat dalam hati (ເຮືອງຄ້າງຄາໃຈກັນລຶກ ຖໍາ) di wilayah sempadan selatan.”

Apabila peluang dibuka untuk sesi dialog, seorang peserta yang merupakan pemimpin agama Buddha wanita mencerahkan perasaan kepada pemimpin Muslim yang terkenal dan orang yang berpengaruh (ຜູ້ມືອງທີ່ພົລ) di Daerah Panare bahawa “Sekarang saya terasa senang hati dan berani untuk melawat tuan, kerana sebelum ini saya dengar perkara-perkara negatif tentang tuan sahaja.” Seorang sami pula mengulas tentang pemimpin Muslim yang sama bahawa, “sebelum

ini terdengar perkara-perkara negatif sahaja, tetapi apabila dapat bersemuka dan berbual-bual, saya tahu bahawa perkara-perkara negatif itu adalah tidak benar". Seorang biarawati (ภิกษุณี) berkata, "Sekarang saya dapat melihat perhubungan antara agama yang pernah ada tetapi sudah menghilang."

Dalam krisis penyebaran Covid-19 gelombang sekarang sejak April 2021, perhubungan yang dipulihkan pada tahun 2020 menjadi semakin erat dengan adanya kegiatan tolong-menolong dan menghantarkan makanan dan barang keperluan. Kegiatan-kegiatan ini termasuk kerjasama untuk mencari jalan dalam penyediaan hospital lapangan (โรงพยาบาลสนาม) di Daerah Koh Yo, Wilayah Songkhla, penghantaran makanan, ubat, herba dan peralatan pencegahan virus (pelitup muka, gel (เจล) dan alkohol pencuci tangan, pembungkus mayat PPE) dan juga barang-barang keperluan yang lain secara berterusan. Manakala dialog dalam talian (ออนไลน์) juga mendapat sambutan daripada para anggota, dan Kawan Rapat Berlainan Agama juga diperluaskan untuk melibatkan para remaja. Aktiviti-aktiviti seperti ini jelas menunjukkan betapa pentingnya usaha untuk meningkatkan keharmonian melalui persahabatan dan kerjasama antara kawan-kawan yang berlainan agama.

Cadangan dari segi dasar

Cadangan 1

Pembinaan pengetahuan dan “proses” perdamaian dan keharmonian (ความปรองดองสมานฉันท์) yang berkekalan dan menjadikannya satu mekanisme bersama berdasarkan konsep [“kesihatan untuk kedamaian”](#)

Perdamaian dan keharmonian merupakan salah satu kaedah yang sering digunakan dalam pengurusan konflik politik (การบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมือง). Namun, dalam pelaksanaan yang sebenar, kefahaman sebenar yang penting tentang perdamaian sebagai satu “proses” masih tidak mencukupi, dan sering dianggap sebagai sekadar “teknik” sahaja (Lederach, 2002: 193-203). Sebah proses terdiri daripada pelbagai tahapan, dan kefahaman yang mendalam tentang satu-satu tahap amat diperlukan, bermula daripada mencari fakta untuk perdamaian dan keharmonian dan memulihkan hubungan. Apabila negara menjadi pihak yang menggunakan keganasan sendiri, sebenarnya pengurusan konflik politik dapat dilakukan dengan memberikan pemulihan (การเยียวยา), menegakkan keadilan dari segi undang-undang, dan menyelesaikan masalah dengan cara damai. Bagaimanapun, bukan semua pihak bersetuju dengan perdamaian melalui bermaaf-maafan dan pengampunan (นิรโทษกรรม). Pada masa yang sama, bukan semua orang memahami kenapa pemulihan mangsa keganasan

perlu dilaksanakan dengan menjatuhkan hukuman kepada pesalah dan mengembalikan keadilan kepada mangsa secara rasmi. Misalnya, pembunuhan mahasiswa beramai-ramai pada 6 Oktober 1976, mangsa masih merasakan bahawa mereka belum mendapat keadilan (Ji Ungpakorn, Suthachai Yimprasert et. al 2001: 64/ໃຈ ອື່ງກາກຮັນ, ສຸຫະພໍຍ ຍົມປະເສົາຮູ້ ແລະ ຄະ, 2544: 64). Di wilayah sempadan selatan pula, dalam Peristiwa Tak Bai, pembunuhan pemimpin agama Buddha dan Islam, kes-kes penyeksaan sehingga ada tahanan yang mati dalam kem tentera, dan banyak lagi kes-kes yang lain. Para mangsa keganasan ini juga merasakan bahawa mereka belum lagi diberikan keadilan yang sewajarnya.

Daripada kajian dan peninjauan terhadap sejarah konflik dan perpecahan yang dahsyat dalam masyarakat Thai di pusat, terdapat beberapa persamaan dengan keadaan di wilayah sempadan selatan; seperti masalah yang berpanjangan, ingatan penderitaan (ความทรงจำ บาดแผล) yang belum dirawat, dan akar masalah yang sebenar belum lagi dibincangkan untuk mencari jalan keluar melalui kefahaman dan keikhlasan, dengan mendengar semuasuara dengan keperihatinan (Kongphitak Wongdeethanarak, Akkharin Angkurawonwatthana, dan Somsak Meesaplak, 2015/ກ້ອງພິທັກໝ ວິສີດີຣິນຮັກໝ ອັກຣິນທ໌ ອັກງຽງໝ ວັດນາ ແລະສົມສັກ໌ ມືຖ້ພໍ່ຫລາກ, 2558). Oleh itu, konflik yang dahsyat dan peristiwa berdarah telah menjadi gejala yang berlaku berulang kali. Maka kerajaan dan masyarakat Thai perlu mempunyai mekanisme dan kaedah yang kreatif (สร้างสรรค์) dalam berdepan dengan konflik, agar budaya kedamaian berakar umbi dalam masyarakat Thai dengan secukupnya untuk mencegah lingkaran keganasan (วงจรความ รุนแรง) yang membawa maut tidak berlaku lagi. Di samping itu, proses untuk mendapatkan pelajaran bersama juga diperlukan agar proses perdamaian berjalan atas dasar keadilan bagi semua pihak. Yang penting, perdamaian tidak akan berlaku dengan hanya memberikan perintah,

menekan, atau menggunakan suara kebanyakan (เสียงข้างมาก) dalam membuat keputusan (Khothom Ariya, 2015/ໂຄທມ ອັຣຍາ, 2558). Apabila proses ini disertai oleh pihak yang berkenaan, terutamanya mereka yang mempunyai kuasa yang lebih (อำนาจเหนือกว่า, dominant power) perlu bersedia untuk mengaihkan kuasa (แบ่งปันอำนาจ, power sharing) dan duduk bersama serta berdialog untuk mendengar setiap suara dengan penuh perhatian dan keperihatinan. Tambahan pula, keberanian dari segi moral (ความกล้าหาญทางจริยธรรม) untuk mengaku kenyataan juga diperlukan, untuk mencari kebenaran bersama daripada kebenaran yang berbeza-beza (ความจริงที่มีหลายชุด) dan mendedahkannya (ตีแผ่). Kesemua ini bertujuan untuk mengembalikan kebenaran dan keadilan sosial kepada para mangsa, dan juga untuk menjatuhkan hukuman atas orang-orang yang telah melakukan kesalahan. Dengan itu, syarat-syarat yang menyebabkan konflik yang berakar dalam hati juga boleh dikurangkan melalui perbuatan meminta maaf dan memberikan kemaafan, atau saling bermaafan. Untuk cadangan ini, pihak kerajaan harus melakukan perkara berikut:

1. Mengadakan institut akademik yang menjalankan kajian dan penyelidikan, membuat kurikulum pendidikan, dan menjalankan latihan dan bengkel yang merangkumi sistem pendidikan dan juga luar sistem pendidikan (นอกระบบการศึกษา) dengan serius. Tujuannya untuk menyebarluaskan pengetahuan dan mengambil pelajaran, dan melatih proses perdamaian dan keharmonian (การสร้างความปรองดอง สมานฉันท์) untuk mengurangkan dan mentransformasi konflik (คลี่คลาย แปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง), membina budaya kedamaian dan keharmonian dengan menggunakan konsep “Kesihatan untuk kedamaian (สุขภาพ เพื่อสันติภาพ)” yang menuju kepada kedamaian. Peningkatan kesihatan yang baik akan digunakan sebagai strategi (ຖุศิลabe). Kerajaan perlu ada

dasar yang jelas dan peruntukan belanjawan (การจัดสรรงบประมาณ) dan sumbernya untuk memberikan bantuan yang sesuai.

2. Menentukan agensi kerajaan yang berkaitan, seperti agensi keselamatan, agensi yang bertugas dalam bidang sistem kehakiman (กระบวนการยุติธรรม) dan agensi yang bersangkutan dengan usaha perdamaian dan keharmonian, lalu menghantarkan para pegawai untuk menjalani latihan tentang proses perdamaian secara berterusan.

3. Menyediakan kemudahan agar pemimpin agama, pegawai perubatan dan kesihatan awam, dan juga pemimpin komuniti dan orang yang berminat dapat menyertai latihan untuk memahami konsep kesihatan untuk kedamaian, dengan menggunakan proses dialog yang disertai oleh kalangan yang luas.

Cadangan 2

Pembinaan suasana yang memudahkan perdamaian di wilayah sempadan selatan

Daripada pengalaman kerja di tiga wilayah sempadan selatan, didapati bahawa di tiga lagi wilayah di selatan, iaitu Songkhla (tidak termasuk 4 daerah yang tergolong ke dalam kawasan yang ada penggunaan keganasan), Trang dan Satun, suasana yang memudahkan perdamaian adalah berbeza, iaitu di tiga wilayah sempadan selatan masih ada suasana kecurigaan atau saling tidak percaya. Pemimpin agama Islam mencurigai pihak keselamatan dan kumpulan pelampau yang menggunakan keganasan, manakala pemimpin agama Buddha pula kebanyakannya tidak mencurigai pemimpin agama Islam. Namun, para pemimpin agama Buddha mengkhawatiri kumpulan pelampau yang memerhatikan tingkah laku mereka, dan urusan mereka juga sering dicampurtangani oleh pihak keselamatan di wilayah sempadan

selatan. Di Songkhla, Trang dan Satun pula tidak ada ketegangan antara pemimpin agama. Tetapi perhubungan yang baik perlu dipulihkan, sekurang-kurangnya untuk dijadikan contoh bagi tiga wilayah sempadan selatan. Dengan itu dikemukakan cadangan berikut:

1. Kerajaan perlu membina suasana yang bebas dan selamat, mengurangkan prasangka berdasarkan stereotaip (ເໜີຣົມ), dan membuka ruangan untuk berbicara dan berdialog antara para pemimpin agama dan juga pemimpin daerah agar mereka dapat bertukar-tukar fikiran dan mencari jalan penyelesaian bagi konflik dan perpecahan. Ini dapat dilakukan mengikut prinsip transformasi (ກາຣແປລິງເປົ່າຍືນ) konflik kepada keharmonian yang memerlukan imaginasii (ຈິນທາກາຮ) yang kreatif (ສ້າງສຽບ) untuk masa depan bersama.
2. Kerajaan harus mengurangkan prasangka dan stereotaip terhadap pemimpin agama, baik agama Buddha dan Islam di wilayah sempadan selatan. Para pemimpin agama juga tidak seharusnya diperlakukan oleh pihak keselamatan. Sebaliknya, pihak keselamatan hendaklah hanya mengawal keselamatan para pemimpin agama agar mereka dapat menjalankan tugas mengikut prinsip agama.
3. Kerjasama antara institut agama (inter-institutional religious collaboration) patut digalakkan, terutamanya antara para pemimpin ber taraf tinggi di peringkat kebangsaan dan peringkat wilayah, seperti Majlis Agama Islam Pusat Thailand, Pejabat Syeikhul Islam (ສຳນັກຖ່າມນັດວິທີ), Majlis Agama Islam Wilayah di Pattani, Yala dan Narathiwat, Pejabat Ketua Sami Negara (ສຳນັກງານພະສັງໝາຍດ), Ketua Sami Wilayah (ເຈົ້າຄະະ ຈັງຫວັດ) dan sebagainya. Ini bertujuan untuk mengemukakan kerjasama, seperti lawatan dan bantuan terhadap kawan yang berlainan agama, mengadakan aktiviti bersama yang tidak bercanggah dengan prinsip agama. Dengan itu para pengikut agama yang berlainan dapat menyertai dialog antara agama. Aktiviti-aktiviti seperti ini sewajarnya dilakukan walaupun

dalam keadaan biasa, terutamanya apabila ada isu sensitif (ประเด็นอ่อนไหว) dari segi agama untuk membina kefahaman antara satu sama lain sebagai satu usaha yang proaktif (เชิงรุก)

Cadangan 3

Pembukaan ruangan untuk memulihkan perhubungan di daerah konflik yang berakar

Proses pemulihan perhubungan di daerah konflik yang dahsyat perlu ada ruangan yang selamat (พื้นที่ปลอดภัย), dan pelbagai proses dan kaedah harus digunakan, seperti dialog dengan metodologi demokrasi yang mendalam (วิธีวิยาประชาธิปไตยเชิงลึก, deep-democracy methodologi) dan pelaksanaan aktiviti, terutamanya aktiviti untuk meningkatkan kesihatan bersama seperti cadangan berikut:

1. Kerajaan perlu menyokong ruangan neutral (พื้นที่กลาง) untuk membina budaya dialog yang bertujuan pertukaran fikiran, dan ruangan neutral ini harus digunakan untuk mengadakan pelbagai kegiatan yang menggalakkan interaksi dengan budaya demokrasi yang mendalam (วัฒนธรรมประชาธิปไตยเชิงลึก)

2. Kerajaan harus membantu proses pemulihan (กระบวนการเยียวยา) dari segi fizikal (ทางกาย), jiwa, masyarakat dan masalah, dengan menggunakan dimensi kesihatan dan agama sebagai asas proses pemulihan. Pembinaan keyakinan dan kepercayaan antara satu sama lain boleh dijadikan sebagai titik permulaan.

Cadangan 4

Sokongan terhadap proses perdamaian dan keharmonian dengan menggunakan modal sosio-budaya (ทุนทางสังคมวัฒนธรรม) dalam komuniti

Setiap komuniti mempunyai modal sosio-budaya tersendiri yang menjadi identiti komuniti. Perdamaian dan keharmonian daripada peringkat akar umbi di komuniti adalah jalan keluar daripada konflik yang lebih berkekalan daripada model yang diturunkan daripada pihak atas atau pusat. Banyak komuniti mempunyai mekanisme perdamaian yang digunakan di dalamnya. Misalnya, di komuniti Mukim Yupo, Daerah Muang, Wilayah Yala, ada sejarah dan kisah pengalaman yang dapat menghubungkan para penduduk yang berlainan agama dan budaya dapat hidup bersama, yang dapat juga dimanfaatkan untuk memulihkan hubungan atau meningkatkan keharmonian, dengan menggunakan modal sosio-budaya di komuniti. Kerajaan harus menggalakkan inisiatif di peringkat komuniti, membantu pembinaan jaringan pertukaran dan pembelajaran ilmu-ilmu tempatan (ຄູນປັ້ງຄູ່ມະໜາ), menyediakan kemudahan kepada komuniti untuk mencari modal sosio-budaya, dan menjaga mekanisme perdamaian agar dapat berfungsi dengan berkesan walaupun dicabar oleh perpecahan dalam masyarakat.

Cadangan 5

Pembinaan ruangan komunikasi damai (ພື້ນທີ່ສໍ້ອສາຮັສັນຕິກາພ) untuk menyokong perdamaian

Pada zaman sekarang komunikasi mempunyai yang amat besar terhadap kehidupan seharian. Oleh itu kerajaan harus berperanan dalam pembinaan komunikasi damai seperti berikut:

1. Kerajaan mengadakan kajian dan latihan tentang kewartawanan damai (การสื่อข่าวสันติภาพ, peace journalism) dan kecelikan media, informasi dan digital (การรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัล, Media, Information and Digital Literacy-MIDL) kepada media massa dan masyarakat civil secara amnya, untuk meningkatkan kesedaran

dan bersama-sama mencegah penyebaran berita yang menyebabkan perpecahan dengan memutarbelitkan fakta, membangkitkan kebencian dan menyebarkan propaganda.

2. Kerajaan perlu membentarkan penyiasatan terhadap sumber maklumat dengan terus-terang, dan perlu ada mekanisme yang mencegah agenda-agenda perpecahan agama, perpecahan etnik dan budaya digunakan sebagai alat untuk meperburuk perpecahannya lagi.

3. Institut media, baik yang besar dan yang kecil, yang dalam talian (ออนไลน์) atau yang nyata (ออฟไลน์) dapat memainkan peranan dalam pembinaan pelbagai jenis perisian, seperti dokumentari (สารคดี), filem pendek, filem, fokus berita, sastera, cerpen, puisi, dan lain-lain, yang dapat meningkatkan kefahaman tentang cara hidup dan budaya yang berlainan antara agama, dan juga cara hidup bersama antara agama, terutamanya antara agama Islam dan buddha di berbagai-bagai tempat di Thailand. Contoh-contoh daripada luar negeri juga boleh diambil, agar orang awam dapat membiasakan diri dengan gambaran seperti ini, dan akan dapat membawa kepada kefahaman terhadap pelbagai cara yang membolehkan hidup bersama secara damai antara agama.

สถาบันสืกิจนุยงและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล

เพื่อนรักต่างด้าวนา:

ผู้นำการถักทอสันติภาพและความปรองดองในสังคมไทย

พัชรีรา นาค อุไรรัตน์ ชาญชัย ชัยสุโนโกล
กนกอุมาเมธุร ภูไน ชาวดี ประสิตกิจมี

งานสัมมนาสันติภาพและกระบวนการขององค์กรทางศาสนาที่มีความซับซ้อนและซับซ้อนมาก โดยเฉพาะจากประเด็นที่มนธรรมท้องถิ่นเชิงมานาคนิ ไม่สามารถใช้รูปแบบเดิมๆ ได้ ให้หลักธรรมะเป็นเครื่องนำทางไปต่อรวมได้ เพราะบุคลากรทางศาสนาต้องมีเครื่องที่ชี้แจงทั้งกับความคิด ใจ ใจ ความรู้ ความรู้สึก และชีวิตที่เข้าใจดีของผู้คน ซึ่งข้อซับซ้อนมากเกินกว่าจะใช้ภาษาที่มีอยู่แล้ว คาการณ์ความคุ้มและภูมิคุ้มพร้อมที่จะตัวเองเป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เครื่องมือของ “เรา” ไม่ใช่เครื่องมือของ “หัวใจ” และจิตวิญญาณ “ลงไปชุมชน” อยู่ในสังคมการเมืองหรือเรียนรู้จากคนที่อยู่ในสังคมการเมือง ฯ

มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
Welcome to the Land

โครงการนี้ได้รับสนับสนุนจาก มหาวิทยาลัยมหิดล ปีงบประมาณ 2563

“ในสังคมที่ถูกความรุนแรงถึงตายตัดผ่า ทึ่งความหวังใจขาดแผลไว้ในความสันติพัฒน์ร่วมกัน ต้องการให้สักกิจบสร้าง ‘สะพาน’ หอดูมาฟื้นฟู เมียวยาบาดแผล ควบคู่กับการ เล่านarration ความรู้สึกที่เราทำให้ เป็นร่วง ใจ ป้องกันอย่างให้ไม่ บาดบั๊บหนองสาบพับที่เราทำลังก์กลานขึ้นมาให้เป็น”

โครงการเพื่อนรักต่างศาสนา :

ผู้นำการถักทอสันติภาพและความปรองดองในสังคมไทย

INTERFAITH BUDDY : LEADERS FOR WEAVING PEACE

AND RECONCILIATION IN THAILAND

มิตรดูลูกี ฟาร์บิลิตาสี อونตุค ฟูลิยัน ฟร์สิสเซียน ดัล มาร์ก

สถาบันสืกิจนุยงและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล

เพื่อนรักต่างด้าวนา:

ผู้นำการถักทอสันติภาพและ
ความปรองดองในสังคมไทย

INTERFAITH BUDDY : LEADERS FOR WEAVING PEACE AND RECONCILIATION IN THAILAND

มิตรดูลูกี ฟาร์บิลิตาสี อุนตุค ฟูลิยัน ฟร์สิสเซียน ดัล มาร์ก

สถาบันสืกิจนุยงและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล

พัชรีรา นาค อุไรรัตน์ ชาญชัย ชัยสุโนโกล
กนกอุมาเมธุร ภูไน ชาวดี ประสิตกิจมี

สถาบันสกัดมุชยชนและสันตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล